

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Chování člověka v krizových situacích
- předlužení jako krize**

Milan KOTRBA

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kotrba Milan

Veřejná správa a regionální rozvoj Jičín

Název práce

Chování člověka v krizových situacích - předlužení jako krize

Anglický název

Human behaviour in crises situations - debt as crisis

Cíle práce

Cílem práce je shromáždit obecné poznatky o vlivech dlouhodobých osobních krizí na lidské prožívání a chování na individuální i skupinové úrovni. Dalším cílem je popsat a analyzovat chování osob v konkrétní krizové situaci zapříčiněné jejich předlužením a zhodnotit psychosociální aspekty dlouhodobého předlužení a jeho důsledky. Posledním cílem práce je doporučit efektivní postupy sloužící ke zmírnění dopadů popsané krizové situace a jejímu zvládnutí.

Metodika

Teoretická část práce vychází ze studia odborné literatury a dostupných internetových zdrojů, výběru adekvátních teoretických východisek a definice základních pojmů. Výzkumná část práce zahrnuje kvalitativní fázi výzkumu provedenou technikou strukturovaného rozhovoru s osobami ohroženými předlužením. Bude provedena kategorizace struktur zjištěných v nashromážděných datech, analýza získaných dat metodou konstantní komparace a redukce dat na základě jejich interpretace, rozdělení prvků se společnými znaky do kategorií. Druhá etapa výzkumu bude kvantitativní, založená na dotazníkovém šetření s cílem ověření do jaké míry je možno zjištění kvalitativní fáze výzkumu zevšeobecnit na celou zkoumanou skupinu předlužených osob.

Harmonogram zpracování

- 1) Úvod 5/2013
- 2) Cíl práce a metodika 6/2013
- 3) Teoretická východiska 7/2013
- 4) Návrh první verze teoretické části práce 9/2013
- 5) Reliabilita empirické části práce 8/2013
- 6) Hodnocení a interpretace výsledků 10/2013
- 7) Formulace závěru, dokončení seznamu zdrojů a příloh 11/2013
- 8) Kompletace textu práce 12/2013 - 1/2014
- 9) Tisk, vazba, odevzdání práce 2/2014

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

předlužení osob, osobní krize, zvládnání krize, dopady předlužení,

Doporučené zdroje informací

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

KEBZA, Vladimír. Psychosociální determinanty zdraví. 1. vydání. Praha: Academia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5.

NEŠPOR, Karel. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 152 s. ISBN 80-7178-432-X.

RIEGEL, Karel. Ekonomická psychologie. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 247 s. ISBN 978-80-247-1185-0.

SEKOT, Aleš. Úvod do sociální patologie. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 193 s. ISBN 978-80-210-5261-1.

VAŠINA, Bohumil. Základy psychologie zdraví. 1. vydání. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009. 123 s. ISBN 978-80-7368-757-1.

ZVOLSKÝ, Petr. Obecná psychiatrie. 2. vydání. Praha: Karolinum, 1997. 192 s. ISBN 80-7184-494-2.

Vedoucí práce

Kebza Vladimír, prof. PhDr., CSc.

Termín odevzdání

březen 2014

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr. h. c.
Děkan fakulty

V Praze dne 5.12.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Chování člověka v krizových situacích – předlužení jako krize" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval panu prof. PhDr. Vladimíru Kebzovi, CSc. za odbornou pomoc a velice vstřícný přístup, se kterým celý proces tvorby mé diplomové práce jako její vedoucí provázel.

Chování člověka v krizových situacích - předlužení jako krize

Human behaviour in crises situations – debt as crisis

Souhrn

Téma diplomové práce je nedílně spojeno s významným společenským jevem, kterým je rostoucí zadluženost obyvatel. Zabývá se problematikou dlouhodobého předlužení fyzických osob v souvislosti s odbornými poznatky o projevech a dopadech krizových situací na osoby v psychosociálním kontextu. Teoretickým východiskům se věnuje třetí kapitola, která s využitím odborných zdrojů definuje klíčové a související pojmy, jevy a mechanismy. Výzkumná část práce přináší poznání o krizové situaci zapříčiněné dlouhodobým předlužením fyzických osob. S využitím metod kvalitativního výzkumu jsou zde zachyceny okolnosti vzniku a dopady této krizové situace na jednotlivé respondenty prvního výběrového souboru. Za účelem možného zobecnění zjištěných poznatků na základní soubor ostatních osob čelících popsané krizové situaci je následně ověřen výskyt zjištěných jevů u respondentů druhého výběrového souboru, a to s využitím metod kvantitativního výzkumu. Následuje evaluace a komparace zjištěných skutečností v kontextu s poznatky teoretické části práce. V závěru práce jsou uvedena rovněž doporučení k řešení a předcházení popsané krize.

Klíčová slova: předlužení osob, osobní krize, zvládání krize, dopady předlužení

Summary

This thesis topic is inseparably connected with a significant social phenomenon which is the growing indebtedness of the population. It deals with the issue of long-term over-indebtedness of individuals in connection with expert findings on the manifestations and impact of situation of crisis on people in psychosocial context. The third chapter deals with the theoretical bases. With the utilization of expert sources defines the related key concepts, phenomena and mechanisms. The research brings information on a crisis situation caused by long-term over-indebtedness of individuals. With the application of qualitative research methods, the circumstances of the origin and the impact of this crisis on individual respondents of first sample are recorded here. In order to generalize the findings for the basic set of other people facing the described crisis situation, is subsequently verified the occurrence of the found phenomena among the respondents of the second sample, using the methods of quantitative research. The evaluation and comparison of the findings in the context of the findings of the theoretical part follow. Recommendations how to find a solution and prevent the crisis described are also included in the closing part.

Keywords: over-indebtedness of persons, personal crisis, crisis management, effects of over-indebtedness

Obsah

Úvod.....	10
1 Cíl práce a metodika	11
2.1 Hlavní cíl práce	11
2.2 Dílčí cíle.....	11
2.3 Metodika	12
2 Teoretická východiska	12
3.1 Význam pojmu krize, základní dělení krizí	12
3.2 Průběh krize a její determinanty	14
3.3 Stres	17
3.4 Vliv stresu a krizových situací na člověka.....	19
3.4.1 Smutek a deprese	23
3.4.2 Akutní stresová reakce.....	24
3.4.3 Posttraumatická stresová porucha.....	24
3.4.4 Syndrom vyhoření.....	25
3.4.5 Suicidiální jednání	26
3.5 Strategie zvládnání stresu	27
3.6 Obranné mechanismy	29
3.7 Resilience.....	30
3.8 Vulnerabilita	32
3.9 Předlužení jako krize	33
3.9.1 Vymezení některých pojmů	33
3.9.2 Vývoj dluhů domácností.....	35
3.9.3 Právní aspekty nesplácení finančních závazků	37
3.10 Psychosociální aspekty předlužení	41
3.10.1 Vliv předluženosti na rodinu a výchovu dětí.....	42
3.10.2 Vliv předluženosti na kriminalitu	47
3.11 Předlužení v kontextu se zdravím osob	48
3.12 Související problematika.....	50
3.12.1 Motivace	50
3.12.2 Vůle.....	51
3.12.3 Finanční gramotnost obyvatel.....	52
3 Empirická část.....	53
4.1 Metodika kvalitativní etapy výzkumu	54
4.1.1 Cíl kvalitativní etapy výzkumu.....	55
4.1.2 Charakteristika cílové skupiny pro kvalitativní etapu výzkumu	56
4.1.3 Stručná charakteristika respondentů	56
4.1.4 Schéma rozhovoru	59
4.1.5 Vyhodnocení kvalitativní etapy výzkumu	59
4.2 Metodika kvantitativní etapy výzkumu	67
4.2.1 Cíl kvantitativní etapy výzkumu.....	68
4.2.2 Charakteristika cílové skupiny pro kvantitativní etapu výzkumu	69
4.2.3 Použitý dotazník	69
4.2.3 Vyhodnocení kvantitativní etapy výzkumu	70
4.2.4 Závěry kvantitativní fáze výzkumu	84
4.3 Komparace poznatků teoretické a empirické části práce.....	90
5 Výsledky a diskuse	93

5.1	Splnění dílčích cílů práce.....	93
5.2	Splnění hlavního cíle	94
5.3	Diskuse.....	94
6	Závěr.....	95
6.1	Doporučení.....	96
6.1.1	Vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti	96
6.1.2	Změna politiky a právních norem	97
	Seznam použitých zdrojů.....	100
	Seznam tabulek	103
	Seznam grafů	103
	Seznam zkratk	103
	Přílohy:.....	105

Úvod

Téma práce je nedílně spojeno s významným společenským jevem, kterým je rostoucí zadluženost obyvatel. K této problematice až do roku 2008 prakticky neexistovala široká společenská diskuse. Představitelé odborné veřejnosti, kteří ve svých prognózách v rostoucí zadluženosti obyvatel spatřovali budoucí společenský problém, na který rovněž upozorňovali, se u politiků setkávali s nepochopením a odmítáním. Změnu v postoji široké i odborné veřejnosti přinesl až rok 2008 a nástup globální finanční a následně i hospodářské krize. Jedním z následků této krize bylo i významné snížení schopnosti obyvatel splácet své finanční závazky, což sebou neslo snížení jejich životní úrovně a v mnoha případech i různé závažné psychosociální následky plynoucí z neschopnosti financovat své životy. V tento moment již o závažnosti problematiky rostoucího zadlužování obyvatel nebylo pochyb.

Každý člověk má v životě nějaký cíl. Při své cestě životem používá různých metod, jak tohoto cíle dosáhnout. Jedním z hlavních cílů je pak ekonomické zajištění sebe a svých blízkých. Příčinou globálních politických a ekonomických změn posledních let bylo, že právě ony osvědčené návyky a metody užívané k finančnímu zajištění obyvatel přestaly být efektivní a v některých případech začaly být i škodlivé. Významným ze zmíněných návyků je ochota zadlužovat se. Celospolečenský tlak na zvyšování spotřeby vedl k nadužívání a ztrátě kontroly nad tímto návykem, který se stal normou nejen pro běžné občany, ale i pro chování podnikatelů, bankéřů a politiků na globální úrovni. Neschopnost splácet závazky se stala příčinou závažných osobních krizí jednotlivců. V širším smyslu byla rovněž jednou z hlavních příčin poslední globální finanční a ekonomické krize.

Současnost je pro obyvatele všech sociálních vrstev dobou hledání řešení, dobou pokusů a omylů při hledání nových účinných a efektivních metod a návyků, které by je ochránily před dalšími výkyvy ekonomiky, trhu práce a příjmů. Tato doba přinesla již mnohá nová zjištění. Pravicoví politici například měli příležitost poznat, že pouhý liberální postoj a víra v „neviditelnou ruku trhu“ problém zadluženosti nevyřeší. Nevyřeší jej ani stejně krajní, významově však opačný postoj politické levice, který hlásá spásu ve velkorysém a dobročinném systému sociálních dávek, který nevyžaduje žádných zásluh příjemce. K zamyšlení jsou nuceni rovněž běžní občané. Ti odpovědní hledají nové způsoby, jak finančně zajistit budoucnost svoji i svých rodin. Ti, co s „rukama v kapsách“

zneužívali sociálního systému, začínají pociťovat, že s jejich chováním majoritní společnosti dochází trpělivost. V této pro občany náročné situaci dochází v souvislosti se spotřebou rovněž na otázky hospodárnosti, efektivity a především střídmosti.

Ne každý je pro úspěšné hledání řešení vybaven stejnou vůlí, znalostmi, schopnostmi, možnostmi a odolností, ne každý je proto schopen svého cíle dosáhnout a nastalým obtížím čelit. Jedním ze závažných následků nedostatku kompetencí a materiálních možností k financování životních nákladů je pro fyzické osoby jejich předlužení. Předlužení není pouze problémem ekonomickým. Pro obyvatele představuje psychickou zátěž, negativně působí i v oblasti sociální. Psychosociálním aspektům krizové situace, kterou pro osoby předlužení představuje, se věnuje tato práce.

1 Cíl práce a metodika

Hlavním výzkumným problémem této práce je život osob v krizové situaci způsobené dlouhodobým předlužením. Práce se věnuje psychosociálním aspektům této krizové situace, včetně dopadů na somatické zdraví a dopadům v oblasti vztahů, a to v kontextu s odbornými poznatky o vlivech stresu a krizových situací na člověka. V souvislosti s hlavním výzkumným problémem má práce stanoveny následující cíle:

2.1 Hlavní cíl práce

Na základě shromážděných relevantních odborných informací a informací o konkrétních osobách v krizové situaci způsobené dlouhodobým předlužením prokázat, že dlouhodobé předlužení fyzických osob je krizovou situací s vážnými dopady na tyto osoby.

2.2 Dílčí cíle

1. Shromáždit dostatečné množství odborných poznatků o stresu a krizových situacích, zejména se zaměřením na odbornou terminologii, významovou stránku, otázku průběhu, zvládání a dopadů, včetně otázek obranných mechanismů a zvládání krizí.

2. Získat podrobný vhled do problematiky života dlouhodobě předlužených osob. Shromáždit maximum relevantních poznatků o konkrétních předlužených osobách v kontextu krize způsobené dlouhodobým předlužením.
3. Ověřit, zda je možné zjištěné kategorie jevů zobecnit na základní skupinu dlouhodobě předlužených osob.
4. Provést komparaci poznatků teoretické části práce s výsledky části empirické.

2.3 Metodika

Teoretická část práce uvedená v kapitole 3 vychází z informační přípravy, tj. studia odborné literatury a dostupných zdrojů, výběru adekvátních teoretických východisek a definic základních pojmů.

Empirická část práce uvedená v kapitole 4 zahrnuje kvalitativní a kvantitativní fázi výzkumu. Kvalitativní fáze výzkumu využívá techniku strukturovaného rozhovoru s osobami ohroženými předlužením, s následnou kategorizací struktur podle společných znaků zjištěných v nashromážděných datech. Kvantitativní fáze výzkumu využívá metodu dotazníkového šetření s cílem ověřit, do jaké míry je možno zjištění kvalitativní fáze výzkumu zevšeobecnit na celou skupinu dlouhodobě předlužených osob. Metodika obou fází výzkumu je podrobněji uvedena v kapitolách 4.1 a 4.2. Následuje komparace poznatků teoretické části práce s výsledky části empirické.

2 Teoretická východiska

V následujících podkapitolách je zachyceno široké spektrum odborných poznatků o obecném působení stresu a krizových situací na jednotlivé oblasti života fyzických osob. Rovněž je zde zachycena některá další související problematika.

3.1 Význam pojmu krize, základní dělení krizí

Pojem krize, pocházející z latinského „crisis“ (rozhodný obrat, soud), souvisí s nutností každého člověka přizpůsobovat se aktuálním významným změnám podmínek života. Obecný význam pojmu krize je obsáhlý. Důvodem vzniku mohou být různé

nefunkčnosti, a to v oblasti biologické, psychické i sociální, případně i krize související s přechodem mezi životními vývojovými stádii. Jednotlivé příčiny mohou mít charakter obecný, související se stavem společnosti, rovněž i charakter specifický, daný konkrétními životními událostmi. Jak již bylo naznačeno, krizový stav je provázen ze strany účastníků pocitem výjimečnosti, zpravidla v negativním smyslu. Proto jsou krize příčinou extrémní psychické zátěže. Pokud je příčinou krize kumulace emocí a jejich náhlé vybití, pak se jedná o krizi afektivní. I při sebevětší snaze není možné při současném životním tempu a změnách provázejících společnost krizím zabránit. Důležité je si uvědomit, že bez ohledu na původní příčiny působí vždy na veškeré oblasti lidského života. Jejich subjektivní vnímání a prožívání není u každého jedince shodné. Je ovlivněno osobními předpoklady každého jedince, sociálním a materiálním prostředím. Z dlouhodobějšího hlediska je nutné si uvědomit, že krize nepřinášejí pouze ohrožení, ale že jsou rovněž příležitostí k nalezení nového poznání, metod a zdrojů. Jsou-li zvládnuty úspěšně, mohou být počátkem pozitivních změn, růstu a pocitu uspokojení. Proto je prospěšné zabývat se zejména hledáním úspěšných metod a možnostmi k vytváření vhodných podmínek pro jejich zvládnutí. Problematika životních krizí, jejich příčin a způsobů řešení je obsáhlá, různorodá a postihuje všechny oblasti lidského života. I bez nutnosti popisu a třídění konkrétních možných krizových situací je při jejich detekci možné najít jejich společný znak, kterým je selhání dosavadních regulačních nebo adaptačních mechanismů, které za normálních okolností slouží k opětovnému nastolení rovnováhy. S ohledem na počet účastníků jsou rozlišovány krize:

- **individuální (osobní)**
- **skupinové (komunitní)**
- **společenské (hospodářské, politické, vojenské)**
- **celosvětové (globální)**

Specifickou skupinou jsou **krize kumulované**, ke kterým dochází v případech, kdy z různých důvodů nebylo nalezeno funkční východisko z krize, od jeho dalšího hledání bylo ustoupeno a byl přijat tzv. maladaptivní způsob řešení krizové situace. Je to právě dlouhodobost kumulovaných krizí, která je příčinou vážnějšího negativního dopadu na osoby vystavené jejich působení. Podle příčiny vzniku je možné dělit krize na:

- **krize traumatické**
- **krize vznikající z životních změn**

Traumatické krize mohou být spuštěny prožitkem traumatické události. Tou může být smrt blízké osoby, partnerské, sociální a zdravotní problémy, traumatické zážitky způsobené přírodními katastrofami nebo lidskou činností. Příčinou krizí zapříčiněných životními změnami pak může být nástup puberty, adolescence, odchod z rodiny, sňatek, narození dítěte, profesní problémy, stárnutí a v neposlední řadě i změny zdravotního stavu (Kebza, 2009).

Následkem neutěšeného vývoje globální ekonomiky je v současné době pojem krize nejčastěji používán v souvislosti s hospodářským vývojem. V současné na výkon orientované společnosti již není úkolem podnikatelského sektoru pouhé uspokojování potřeb obyvatel. Pro dosažení stále vyšších zisků se producenti snaží podněcovat stále nové a nové potřeby obyvatel, a to nejčastěji prostřednictvím propracované a psychologicky rafinované reklamy šířené v médiích, která má vysokou schopnost manipulace. „Neviditelná ruka trhu“ vytváří nikdy nekončící spirálu zvyšujících se nároků na člověka jako výrobce produktů a poskytovatele služeb na straně jedné, a na člověka jako spotřebitele na straně druhé. Sledovaným cílem je trvalý růst výroby a spotřeby. Tržní prostředí nutí podnikatelské subjekty ke snižování výrobních nákladů (včetně mzdových) a zvyšování nároků na rychlost a kvalitu práce zaměstnanců. Výše spotřeby se ve společnosti stala významným kritériem při posuzování jednotlivců. Stala se objektem zájmu sociální kontroly. Proto není pro jednotlivce jednoduché změnit v otázkách vztahu ke spotřebě své postoje. Neschopnost zajistit si peněžní prostředky k zajištění společností očekávané spotřeby je příčinou obavy ze sociálního vyloučení a odsunutí na okraj společnosti, což je pro mnohé osoby vysoce frustrující skutečností (Kebza, 2008).

3.2 Průběh krize a její determinanty

Jednotlivé krizové situace jsou různorodé, každá je svým způsobem jedinečná a s ohledem na okolnosti vzniku a aktuální stav účastníků neopakovatelná. U každé lze obecně pozorovat čtyři vývojové fáze.

- I. V první fázi dochází ke zjištění, že aplikace dosud užívaných a osvědčených metod ve snaze čelit nové nastupující krizi se jeví jako ne zcela účinné, což je příčinou napětí a neklidu.

- II. V druhé fázi již pocit beznaděje na zvládnutí situace dosavadními metodami převažuje. Jedinec dochází k závěru, že situaci nezvládá, což je provázeno pocitem neúspěchu a poklesem sebevědomí. V tomto stavu nastává fáze třetí.
- III. Třetí fáze je specifická mobilizací dostupných psychických a fyzických rezerv. Všechny dostupné zdroje jsou užity k hledání nového alternativního způsobu řešení situace. V průběhu této fáze je nutné najít úspěšné řešení krize, a to dříve, než dojde k vyčerpání „dostupných zdrojů“. Podaří-li se krizi úspěšně zvládnout, jedná se o fázi poslední, kdy po dosažení stavu rovnováhy (klidu, funkčnosti, homeostázy) nastává čas pro regeneraci a načerpání nových sil. Pokud ke zvládnutí krize i s použitím dostupných rezerv (do jejich vyčerpání) nedojde, vývoj krize přechází do fáze čtvrté.
- IV. Ve čtvrté fázi (chronické fázi) se působení krize stává nadále nesnesitelným. Dostavuje se pocit beznaděje a ohrožení (v sociologii též užívaný termín anomie), který může být s ohledem na osobnostní charakteristiky osoby příčinou neadekvátního zkratkovitého jednání, agrese vůči sobě i okolí, nadměrné konzumace alkoholu a užívání drog. V krajním případě může stav vyvrcholit v suicidiální jednání (Kebza, 2009).

Výše uvedené čtyři fáze jsou pouze velmi obecným shrnutím specifických znaků vývoje většiny krizí. Průběh krize ovlivňují mnohé dílčí determinanty, které lze shrnout do následujících skupin:

O sobnostní proměnné	S oučasná existence jiných dlouhodobých (chronických) krizí
S ociální opora	P očet předchozích zvládnutých a nezvládnutých krizí
S ocioekonomický status	S chopnost a strategie zvládnání krizí
C elková životní situace	A ktuální celkový zdravotní stav
V ěk	P ohlaví (genderové vlastnosti)
S polečenské postavení	D ostupnost pozitivních zdrojů

Mnohé vyjmenované skupiny determinant jsou ze strany člověka vystaveného působení krize jen obtížně ovlivnitelné, některé nelze měnit vůbec. Proto je nutné zaměřit pozornost na skutečnosti, které je možné relativně snadněji ovlivnit, a které budou současně prospěšné z hlediska dosahování stanovených cílů. V tomto smyslu je zásadním

momentem volba efektivní strategie. Již samotný sebevědomý aktivní přístup k věci spojený s hledáním informací, hledáním pomoci u druhých lidí a schopností vyjádření pozitivních i negativních emocí je základním předpokladem úspěchu. Prospěšná je rovněž schopnost rozdělit a zdolávat jednotlivé krize po částech, přitom nepodceňovat a adekvátně reagovat na příznaky únavy a dezintegrace. V neposlední řadě je důležité být ochoten měnit sám sebe, aktivně se vyrovnávat s emocemi, naučit se akceptovat objektivně neměnné skutečnosti, mít důvěru v sebe i ostatní, především pak neztrácet naději v úspěšné překonání překážek. Naopak neefektivními jsou strategie založené na pasivitě, potlačování emocí a nepřiznání si existence krize, případně na rezignaci, nevyhledávání (popř. i neakceptování) pomoci. Rovněž neschopnost sebeovládání, výbuchy emocí a neúčelné reakce nejsou pro úspěšné řešení krizové situace přínosné (Kebza, 2009).

Do skupiny hlavních sociálních determinant průběhu a zvládnutí krizí patří socioekonomický status (SES), který vyjadřuje postavení jedince ve společnosti. SES dle různých koncepcí zohledňuje souhrn skutečností, kterými jsou pohlaví, věk, příslušnost k rodině (skupině) s již získaným SES, aktuální společenská pozice, schopnosti, dovednosti, vzdělání, povolání, příjem (Kebza, 2009).

Vedle SES je významnou determinantou zvládnutí krizové situace též v dostatečné míře přístupná sociální opora, jejíž charakter je odrazem kvality sociálních vztahů každého jedince. „*Sociální oporou v širším slova smyslu se rozumí pomoc, která je poskytována druhými lidmi člověku, který se nachází v zátěžové situaci*“ (Křivohlavý, 2001, s. 94). Na makroúrovni se jedná o celospolečenskou pomoc druhým, mezoúrovni sociální opory rozumíme pomoc sociální skupiny jednomu ze svých členů. Mikroúrovni sociální opory se rozumí vzájemná pomoc dvou osob. Dostupnost sociální opory souvisí s kvalitou vytvořené sítě sociálních vztahů (Křivohlavý, 2001).

O pozitivním přínosu sociální opory při zvládnutí krize není v odborných studiích prakticky pochyb. Pokud jde o pojetí její struktury a vlivu, zde už jsou patrné odlišnosti. Některé přístupy jsou zaměřeny na kvalitu a charakter sociálních transakcí, jiné se soustředí na oblast vnímání a prožívání. Realizované výzkumy prokázaly vliv sociální opory na kvalitu zdraví, na odolnost vůči řadě nemocí (např. vůči depresím, kardiovaskulárním onemocněním, artróze) a v neposlední řadě i vliv na délku života. Nízká úroveň sociální opory bývá spojována s nárůstem vulnerability. V tradičních přístupech je rozlišována sociální opora emocionální (poskytující lásku, víru a další emoce), hodnotící

(poskytující zpětnou vazbu a možnost sebehodnocení), informační (poskytující potřebné informace a rady) a instrumentální (poskytující praktickou hmotnou pomoc, půjčku). Zajímavou oblastí je poznání o nutnosti odlišovat sociální oporu na získanou a očekávanou. Na první pohled se může zdát, že stěžejní význam představuje jednoznačně sociální opora poskytnutá. Tedy to, co jedinec čelící krizové situaci skutečně obdržel. Přínos poskytnuté sociální opory není patrně nutné rozvádět. Poskytovaná opora však může mít i svá rizika. Může být brzdou příjemcova rozvoje v oblasti adaptace, příčinou rozvoje závislosti příjemce na poskytovateli, příčinou snížení jeho sebevědomí a nástupu pocitu bezmoci, diskreditace a ohrožení sebeúcty, příčinou ztráty pohody a zhoršení mezilidských vztahů, nástrojem manipulace. Pokud jde o problematiku peněžních darů, poukazuje Riegel (2007) též na důležitost účasti osob již při vytváření finančních prostředků, jelikož osoby, které dostanou peníze pouze darem (na jejich tvorbě se nepodílejí), je zpravidla nevyužijí efektivně. U poskytovatelů může být poskytovaná sociální opora příčinou pocitu zatížení, vyčerpání, zneužívání, frustrace, z dlouhodobého hlediska též pocitu vyhoření. Proti tomu podstata očekávané (anticipované) sociální opory spočívá v přesvědčení jedince, že blízké osoby v jeho okolí jsou připraveny poskytnout mu v případě potřeby dostatečnou pomoc, což má příznivý vliv na pohodu a zdraví. Ze strany potenciálního příjemce je obrazem vnímání sama sebe v síti sociálních vztahů a reflexí jeho očekávání. Je zdrojem povzbuzení a podpory úsilí, zdrojem pocitu bezpečí a naděje. Upevňuje a zkvalitňuje sociální vztahy, usnadňuje podstoupení rizik (Kebza, 2009).

3.3 Stres

Vnímání významu pojmu stres prošlo od patrně původního latinského „stringo,-ere“ (poškodit, škrábnout) v průběhu historie různorodým vývojem. Bylo jej užíváno jak k vyjadřování stavu strasti a tísní, tak i v oblasti průmyslu a fyzikálních sil. Široké spektrum významu a užívání má termín stres i v současné době.

Jelikož zvládání obtížných situací není vždy subjektivně spojeno s negativními emočními zážitky, používá se pro vyjádření ohrožující situace provázené negativními emocemi pojem „distres“. V souvislosti s charakterem vnímaných emočních zážitků je opakem „eustres“, u kterého se ty negativními nevyskytují (např. zátěž při extrémních sportovních výkonech). Eustresem se však tato práce vzhledem ke svému obsahu

nezabývá. Vnímání stresu je ovlivněno poměrem míry tlaku stresogenní situace a silou (schopnostmi) danou situaci zvládnout. Pokud je míra intenzity stresové situace vyšší než schopnost člověka ji zvládnout, hovoříme o tzv. nadlimitní zátěži, která vede k vnitřnímu napětí, posléze i narušení homeostázy organismu. Nadlimitní zátěž může být tvořena působením jednoho, ale i několika stresorů, mezi které patří mj. i osobní finanční problémy (Křivohlavý, 2001).

Ve vztahu k negativním vlivům na lidský organismus rozlišuje odborná literatura též mezi „zátěží“ a „stresem“. Oba termíny se liší svým obsahem. Zátěží rozumíme takové zatížení organismu, které nejen že nepůsobí újmu, ale působí i stimulačně. Zvládnutelnost je dána nejen intenzitou, ale i rozvržením působení stresorů v čase. Působení stresorů na úrovni zátěže je organismus schopen úspěšně čelit, po jejich odeznění následně zrelaxovat a tuto zkušenost využít k přípravě na zátěž podobného druhu v budoucnu. Na rozdíl od zátěže je stres spojen s rizikem zanechání negativních následků v organismu. Krátkodobé působení na jinak odolný organismus s patřičným následujícím odpočinkem, nemusí přinášet riziko pokaždé. Ovšem dlouhodobě nezvládaný chronický stres je, zejména ve spojení s dalšími proměnnými, rizikem pro organismus vždy (Kebza, 2005).

V situacích ohrožení dochází k mobilizaci celého organismu a k celkovému zvýšení činnosti sympatického nervového systému. Za průkopníka studia sympatoadrenálního systému při stresu je považován americký fyziolog Walter Cannon, na jehož práci navázal svým kortikoidním pojetím stresu Hans Selye, a to v knize *Život a stres* (1966).

Selye úvodem poukazuje na to, že se stresem se setkáváme všude – že je neodstranitelný. V duchu konfliktuálních teorií je předpokladem vývoje. *„Už sám pocit únavy, podrážděnosti nebo nemoci – to vše jsou subjektivní pocity stresu“* (Selye, 1966, s. 17). Při hodnocení výsledků výzkumu Selye zjistil, že stres vyvolává v organismu přesně zjistitelné změny v jeho struktuře, chemické skladbě a funkcích. Jeho působením je ovlivňována nervová a endokrinní soustava, v důsledku čehož může dojít k narušení homeostázy. Některé tyto změny se projevují jako jednoznačné poškození těla (např. zvětšení kůry nadledvin zjištěné při pokusech s potkany), jiné jsou projevem adaptačních reakcí organismu a způsobu jeho ochrany proti stresu. Zvýšená činnost kůry nadledvin se projevuje i úbytkem váhy. Souhrn těchto změn – příznaků stresu, označil jako tzv. generální adaptační syndrom (GAS). Generální proto, že jej vyvolávají faktory působící na velkou část organismu, adaptační proto, že podporuje obranyschopnost těla. Termín

syndrom vyjadřuje skutečnost, že jednotlivé procesy jsou vzájemně propojené a na sobě často i závislé. Selye popisuje tři stadia generálního adaptačního syndromu. Prvním stadiem je poplachová reakce a mobilizace sil. Druhé je stadium odolávání – rezistence. Nedojde-li k adaptaci organismu na nové podmínky, nastává fáze vyčerpání a opotřebení organismu. (Selye, 1966).

Termín stres vyjadřuje souhrn veškerých nescifických účinků různých činitelů působících na organismus, které se nazývají „stresory“. Projev působení stresu v jednotlivých tkáních nazývá Selye (1966, s. 71) „*lokálním adaptačním syndromem*“ (LAS). Průběh stresové reakce je ovlivňován hormony, což jsou rozpustné chemické látky vylučované endokrinními žlázami přímo do krve, které se dostávají do libovolných částí těla. Každý hormon působí na konkrétní tkáň těla, tím je selektivně ovlivňuje, jako to dokáží nervové vzruchy (Selye, 1966). Stres je stavem projevujícím se ve formě specifického syndromu, který představuje souhrn všech nescificky vyvolaných změn v rámci daného biologického systému. Pouze působením nejtěžších stresů může dojít ke krajnímu stavu vyčerpání a smrti organismu. Většina fyzických a mentálních napětí v našem životě způsobuje běžně pouze změny prvního a druhého stadia GAS, během kterých dochází k adaptaci. To, co se v organismu spotřebovává během stresu, nazývá Selye (1966, s. 97) „*adaptační energii*“.

Nervový a imunitní systém je funkčně propojen v obou směrech. Vztah imunitního systému a psychologických jevů, jakož i interakci imunitního systému s dalšími orgány popisuje Křivohlavý (2001), který mj. poukazuje na výzkumy, podle kterých už jen pouhé špatné nálady zvyšují u lidí pravděpodobnost onemocnění. Dojde-li k vyčerpání organismu před zvládnutím stresoru, objeví se příznaky zhoršujícího se stavu organismu, jako jsou například žaludeční a dvanáctníkové vředy, hypertenze, kardiovaskulární onemocnění a bronchiální astma. Fáze vyčerpání se může projevit depresemi, ale i smrtí (Křivohlavý, 2001).

3.4 Vliv stresu a krizových situací na člověka

Vliv stresu na organismus přímo souvisí s jeho obrannou činností a potřebou adaptace na nové podmínky. Adaptace je asi nejvýznamnějším znakem života. Základními typy obranných reakcí organismu jsou útok (např. tvorba protilátek při detekci infekce)

a útěk (např. při kontaktu ruky s horkou plochou, kdy člověk ucukne). Rozvoj adaptace je možné nejlépe pozorovat při srovnání schopnosti vyrovnat se s překážkou v okamžiku, kdy nastala poprvé a tehdy, setkáme-li se s touto překážkou častěji. Při prvním setkání s překážkou je nutné vynaložit k jejímu překonání více sil. Postupem času se však organismus díky předchozím vítězstvím a schopnosti adaptace naučí obdobné situace zvládat s vynaložením menšího množství sil. To znamená, že *„jedním ze základních znaků adaptace je omezení stresu na nejmenší oblast, která je schopná zvládnout požadavky dané situace“* (Selye, 1966, s. 163, 165). Jak již bylo zmíněno, trvá-li stres dlouho, dojde k vyčerpání adaptační energie.

Některá onemocnění vznikají následkem působení choroboplodných činitelů, jiná vznikají v důsledku nadměrné aktivace obranných mechanismů, kterými je organismus vyčerpán. Stres působí na rozvoj hypertenze, zánětlivých onemocnění kloubů, revmatických onemocnění, zánětů kůže, očí, infekčních onemocnění, alergií a přecitlivělosti (podrobněji Selye, 1966).

Stres ovlivňuje většinu lidí. Jeho vliv se uplatňuje rovněž při vzniku neurodegenerativních onemocnění, kterými jsou například Alzheimerova a Parkinsonova choroba, dále při vzniku autoimunitních onemocnění, zánětlivých onemocnění, rovněž tak u nádorových onemocnění (Fink, 2009).

Je-li situace organismem vyhodnocena jako stresová, dostávají se pocity úzkosti, strachu, případně vzteku. Dojde k aktivaci sympatického nervstva a nástupu stresové reakce. Zvýší se produkce hormonů CRH (kortikotropin regulační hormon), ACTH (adrenokortikotropin), kortizolu, adrenalinu a noradrenalinu. Postupně dochází k aktivaci hypotalamu, hypofýzy, nadledvin a k produkci dalších hormonů, které ovlivňují nervový systém a hladké svalstvo. Jedná se o obsahově složité reakce, kterými se organismus připravuje ke zvládnutí vnímaného ohrožení. Působením stresových hormonů dochází v organismu k fyziologickým změnám a aktivaci energetických rezerv. Chronické působení nezvládnutého stresu bez patřičné regenerace a odpočinku je významným činitelem v etiopatogenezi řady závažných onemocnění. Mezi ta patří poškození nadledvin, žaludeční vředy, negativní vliv na lymfatický systém. Působením kortizolu dochází k rozkládání tkáňových bílkovin. Zvýšená činnost srdce, centrální nervové soustavy a svalů má za následek zvýšení krevního tlaku, frekvence dýchání a srdeční činnosti. Pro uspokojení předpokládaných energetických potřeb dochází rovněž k uvolňování krevního

cukru z jater a přípravě organismu ke spotřebě tělesných tuků. Sekrece serotoninu zajišťuje akceschopnost psychiky stabilizací afektivity. Takto připravený organismus je díky dlouhodobé genetické evoluci připraven na stresovou situaci reagovat podle subjektivního vyhodnocení jejího charakteru, a to „útekem“, případně „bojem“. Díky změnám v lidské společnosti však významně ubylo situací, na které je možné útekem a útokem reagovat. Stresové situace se změnily pouze kvalitativně, to neznamená, že se snížil jejich počet a intenzita. Na tuto rychlou změnu není schopen genetický vývoj v dostatečné míře reagovat. Absence následné fyzické zátěže nepříznivě působí na zdraví osob (Kebza, 2005).

Nedostatečná adaptace je důležitým činitelem při vzniku nervových a duševních onemocnění, a to zejména u lidí s genetickými předpoklady k jejich vzniku. Adaptační hormony mohou být příčinou duševních změn. Po léčbě kortizolem a ACTH (adrenokortikotropním hormonem) mívají pacienti nejprve pocit zdraví a svěžesti, spojený se vzrušeností a nespavostí. Někdy následuje silná deprese, která může vyvrcholit suicidiálním jednáním. U lidí s genetickým předpokladem může být příčinou mentálních poruch. Stav intenzivního a dlouhodobého stresu je rovněž příčinou sexuálních poruch, a to vzhledem k posunu v produkci hypofyzárních hormonů. U žen může být též příčinou poruchy pravidelnosti menstruačního cyklu nebo snížení až ztráty schopnosti kojení. Zjednodušeně lze říci, že tyto poruchy souvisejí s tím, že organismus soustřeďuje veškerou energii do boje se stresovou situací. energii pak šetří tam, kde není z hlediska přežití organismu v aktuální době bezpodmínečně nutná (Selye, 1966).

Velmi citlivým na působení stresu je trávicí trakt. Stres je příčinou různých obtíží, kterými mohou být ztráta chuti, průjem, zácpa, poruchy činnosti trávicích orgánů a vznik vředových onemocnění žaludku a dvanáctníku. Ztráta chuti, poruchy látkové výměny, vysoké nároky na organismus a nedostatek relaxace jsou příčinou úbytku hmotnosti. Jsou však i případy, kdy lidé s některými typy frustračních duševních zážitků mohou hledat uspokojení a potěšení v alternativní činnosti, kterou může být přejídání¹, pití alkoholu, kouření a užívání drog. Působením stresu může dojít i ke zvýšení činnosti štítné žlázy. Časté působení stresu může negativně ovlivnit i růst dětí (Selye, 1966). „*Tělesné změny během stresu ovlivňují mentální sféru a naopak* (Selye, 1966, s. 325).“

¹ To uvádí rovněž Nešpor (2007, s. 42 – 43).

S působením stresu je spojen i výskyt negativních emocí. Emoce ovlivňují chování lidí a jejich reakci na nastalou situaci. Yerkes–Dodsonovo pravidlo říká, že člověk dosahuje nejlepšího výkonu při spíše neutrálním emočním naladění. Emoce ovlivňují zaměření a intenzitu reakce, která směřuje k eliminaci negativně působících podnětů. Mají adaptativní i regulativní funkci. Jejich regulační význam ovšem má svá sociálně daná omezení. Emoce jsou těsně spojeny s fyziologickými funkcemi. Silné emoční prožitky jsou spojeny se somatickými reakcemi (změna tepové frekvence, změny na sliznicích, změny ve funkci trávicího systému apod.). Fyziologické reakce na emoční prožitky jsou zajištěny autonomním nervovým systémem. Jsou ovlivněny způsobem hodnocení situace, a to zejména s ohledem na víru v její zvládnutelnost. Při očekávání náročné zatěžující situace dochází k aktivaci sympatiku, což souvisí s přípravou organismu předpokládané zátěži čelit. Pokud se emoční reakce na určitou situaci objevuje, ale nevede k příslušné aktivitě a je potlačena, může se nevyužitá rezerva energie stát zdrojem různých potíží psychosomatického charakteru (Vágnerová, 2010).

Intenzivní opakované a dlouhodobé vegetativní doprovody emocí mohou vést k funkčním organickým i orgánovým poruchám a psychosomatickým chorobám (Zvolský, 1997).

Stres ovlivňuje stárnutí, rozvoj osobnosti a formulování cílů. Není-li stresová situace v přiměřené době vyřešena (přetrvává-li pocit ohrožení), mohou se v důsledku hormonálních změn GAS dostavit obtíže s nespavostí. Nespavost (jako následek působení stresu) brání dostatečnému odpočinku, tím se sama o sobě stává novým stresorem. Pokusy na zvířatech prokázaly, že každé stresové zatížení, při kterém dojde k nadměrnému vyčerpání adaptační energie, zanechává v organismu neodstranitelnou jizvu, a to bez ohledu na kvalitu následujícího odpočinku (Selye, 1966).

Selhání stávajících postupů při řešení krizí a s tím související prodlužování krizí a nejistota jejich dalšího vývoje negativně působí na celkové zdraví člověka, a to v celkovém (holistickém) pojetí.² Duševní zdraví je ovlivněno mnoha činiteli, a to z oblasti biologické, individuální, rodinné, sociální, ekonomické a enviromentální. Jeho poruchy mohou vést k rozvoji chronických onemocnění, jako jsou mimo jiné i onemocnění nádorová, kardiovaskulární a diabetes, která sama také následně ovlivňují stav zdraví duševního. Špatné duševní zdraví může být příčinou rizikového chování, neochoty

² Evropská deklarace duševního zdraví (konference WHO, Helsinky 2005): „...není celkového zdraví bez zdraví psychického...“

aktivního přístupu pacientů k léčbě a špatné prognózy vývoje zdravotního stavu. Přirozenými emocionálními reakcemi v ohrožení jsou strach a úzkost. Přiměřená míra těchto reakcí patří k běžnému každodennímu životu a v konkrétních situacích má i protektivní účinek. Úzkost představuje pocit nekonkrétního ohrožení, které nemá jasný předmět. Vysoká míra prožívané úzkosti však může být příčinou negativního ovlivnění v oblasti kognitivní, emotivní a psychomotorické, příčinou narušení schopnosti vykonávat jindy běžně zvládanou činnost. Ovlivňuje pocení, krevní tlak, tepovou frekvenci. Intenzivní úzkost může přejít do paniky spojené s dezorganizací chování, citový a pohybový výbuch (anxiózní raptus) a agrese vůči sobě nebo okolí. V případě extrémně silných negativních zážitků se ovšem místo výše uvedených projevů může dostavit naopak stav zvaný anxiózní stupor, jehož projevem je útlum činnosti, neschopnost jednání a pohybu, a to při zachovalém vědomí (Kebza, 2009).

Nešpor (2007) rovněž uvádí, že stresující události jsou rovněž faktory spolupodílející se na rozvoji závislosti na návykové látce a vedou i k recidivám.

Podle Zvolského (2003) vznikají duševní poruchy a choroby na podkladě poruch biologických funkcí, stejně jako pod vlivem nepříznivých psychologických nebo sociokulturních faktorů a jejich vzájemného působení. Při jejich léčbě je nutné řešit problematiku vztahů vědomí a okolního světa i vztahu duše a těla. Příčiny duševních poruch mohou být neurobiologické a neurochemické, případně i genetické. Mimo skutečnost, že příčina duševní poruchy může být dědičná, je nutné rovněž poukázat na vliv okolí na samotný vznik genetických defektů. Vzhledem k obsahu této práce je rovněž vhodné zmínit Gershonovu koncepci genetické vulnerability, která vychází z toho, že nositelem genetické poruchy může být i jinak klinicky zdravý jedinec. Takovýto jinak zdravý nositel genetické poruchy je vzhledem ke své genetické vulnerabilitě vystaven nebezpečí vzniku psychické poruchy působením krizové situace (Zvolský, 1997).

3.4.1 Smutek a deprese

Průvodními jevy krizových situací jsou smutek a deprese. Opět je nutné rozlišit mezi přirozeným smutkem (majícím též adaptivní význam), jehož intenzita i v případě prožití velmi intenzivních nepříznivých událostí po čtyřech až osmi týdnech ustupuje. Zatímco „*podstata deprese je založena na patologické podobě dlouhodobých prožitkových i behaviorálních projevů smutku*“ (Kebza, 2009, s. 83). Patologické truchlení a vznik depresivní nálady bývá provázen poruchami spánku, nechutenství, snížením aktivity

a akceschopnosti. Depresivní poruchy jsou skupinou závažných onemocnění, které lze pomocí odborné péče úspěšně léčit a vyléčit, nelze je však řešit pouhým odpočinkem. Ovlivňují lidské chování i prožívání. Jejich znaky jsou smutná nálada, ztráta energie a motivace, neschopnost se radovat, poruchy spánku, změny chuti k jídlu (nechutenství, příp. přejídání), pocity bezcennosti či viny, obtížné soustředění, myšlenky na smrt a sebevraždu. Deprese zvyšuje úmrtnost na onemocnění kardiovaskulární, diabetická, nádorová atd. Deprese se mohou vyskytovat ve spojení s jinými nemocemi (chřipkou, bronchopneumonií, hepatitidou, chronickou pankreatitidou, selháváním ledvin), to činí obtíže při stanovení správné diagnózy a zvyšuje celkové výdaje na léčbu. Překážkou při léčbě depresí je rovněž neochota pacientů vyhledat odbornou lékařskou pomoc, a to z důvodu stigmatizace duševně nemocných obyvatel (Kebza, 2009).

3.4.2 Akutní stresová reakce

Akutní stresová reakce je rozšířenou reakcí vyskytující se bezprostředně po prožitku fyzického či psychosociálního stresu. Ovlivňuje prožívání i chování. Mezi projevy patří zúžené vědomí, snížený rozsah a koncentrace pozornosti, zhoršená orientace, strach, hněv. V chování se akutní stresová reakce projevuje psychomotorickým neklidem, třesem, dezorientací, sklony k útěku z místa události. V praktickém životě se například stává, že účastník (nikoli pouze viník) pod vlivem akutní stresové reakce odejde nebo uteče z místa dopravní nehody.³ I bez odborné pomoci ustupuje akutní stresová reakce zpravidla během několika hodin, výjimečně několika dnů (Kebza, 2009).

3.4.3 Posttraumatická stresová porucha

Na rozdíl od akutní stresové reakce je posttraumatická stresová porucha (PTSP) opožděnou maladaptivní reakcí na prožitou traumatickou událost a trvající nejméně jeden měsíc. Charakteristické následky prožitku takových událostí byly popsány již u vojáků 1. světové války, kteří se účastnili zákopových bojů (tzv. granátový šok). Charakteristickým projevem PTSP jsou opakovaně se vracející realistické představy a myšlenky na prožitou událost, které jsou zdrojem dalšího psychického stresu. PTSP může

³ U viníka dopravní nehody se samozřejmě nemusí jednat o akutní stresovou reakci, ale o pouhou vědomou snahu vyhnout se odpovědnosti za porušení dopravních předpisů (útěk před sankcí). Při jeho dopadení se pak deklarovaný vliv akutní stresové reakce stává nástrojem obhajoby.

být příčinou obtížné koncentrace pozornosti, poruch spánku, únavy, úzkosti a depresí, s možnými dopady na chování v podobě výbuchů vzteku, projevů agrese a rizikového chování, což má následně negativní vliv na sociální vztahy a schopnost člověka plnit povinnosti plynoucí z jeho sociálních rolí. PTSP může vést k rozvoji obsedantně-kompulzivního chování. Také může být příčinou ztráty vzpomínek na nejnáročnější část traumatické události. Léčba PTSP spočívá v aplikaci psychoterapie a farmakoterapie. Postižený užívá předepsaná antidepresiva a účastní se kognitivně-behaviorální terapie, během které jsou mu vysvětlovány příčiny a příznaky PTSP, se snahou o dosažení systematické desenzibilizace pacienta prostřednictvím rozhovorů o prožitých traumatech (Kebza, 2009).

3.4.4 Syndrom vyhoření

Syndromem vyhoření (burnout syndrom) je stav, při kterém u původně vysoce motivovaných a aktivních osob dochází ve vztahu k jejich činnosti (zpravidla výkonu povolání) k postupnému vyčerpání, ztrátě zájmu, zklamání a demotivaci. Příčinou tohoto vývoje je působení dlouhodobě nezvládaného stresu způsobeného stereotypním charakterem činnosti a soustavným výskytem překážek a problémů bránících dosažení stanovených cílů. Tyto překážky a problémy vedou u osob k přesvědčení, že i přes snahu a velké vynakládané úsilí není v jejich silách dosáhnout stanovených cílů. V kombinaci s vysokými nároky na výkon osob přispívá rozvoji syndromu vyhoření též nemožnost ovlivnit způsoby a metody vykonávání jejich činnosti. To vše vede k postupné emocionální únavě (exhaustion), ztrátě empatie, depresivnímu ladění, pocitu smutku, únavy, frustrace a sebelítosti. Osoba čelící příznakům vyhoření dochází k závěru, že veškeré další vymáhání úsilí k dosažení původních cílů je marné a tudíž nesmyslné. Svoji činnost omezuje postižený na pouhé nejnnutnější rutinní úkony. V jeho chování se projevuje rezignace, negativita, hostilita, cynismus, což vede ve vztahové rovině k nárůstu konfliktů. Burnout syndrom je příčinou zhoršení kvality života postiženého člověka, sociálních vztahů, negativně působí na stav osobní pohody (well-being) i na celkový zdravotní stav. K somatickým projevům patří snadná unavitelnost, poruchy spánku, bolesti hlavy, tenze, sklon k rizikovému chování. Syndrom vyhoření byl zpočátku popisován u pomáhajících profesí, postupně byl popsán u řady jiných pracovních kategorií (Kebza, 2009).

Rossi (2009) ve vztahu k postiženému jedinci popisuje tři dimenze syndromu vyhoření. Těmi jsou exhaustce, cynismus a ztráta smyslu pro pracovní efektivitu. Mezi dopady poukazuje rovněž na nižší odolnost vůči nakažlivým chorobám, nachlazení, obtíže s nespavostí, bolestmi hlavy a vysokým tlakem.

Ve vztahu k tématu této práce je nutné upozornit právě na skutečnost, že typické příznaky syndromu vyhoření je možné pozorovat u předlužených osob. Předlužení jde charakterizovat především jako nedostatek peněžních prostředků. Ty se dají získat především prací. Je-li někdo předlužen, potřebuje hodně peněz. Nabízející se možnosti k řešení situace je více pracovat. Sledovaným cílem je již zmíněný výdělek, především pak splacení všech dluhů a návrat k běžnému životu. Pokud však i při maximálním pracovním nasazení nedochází dlouhodobě k posunu směrem k výše uvedenému cíli, může se dostavit pocit únavy, vyčerpání, frustrace a beznaděje. Dochází ke ztrátě zájmu o práci, když veškeré výdělky jsou použity na úhradu dluhů, aniž by se jejich celková výše snižovala. Ve vztahu k okolí pak dochází k projevům nepřátelství, ztrátě sociálních kontaktů, nezájmu o hodnocení druhými, konfliktům s věřiteli a úřady, nabalování dalších finančních problémů. Častý je pocit externí lokalizace kontroly. Některé z těchto příznaků jsou obdobné jako u syndromu vyhoření (více o syndromu vyhoření uvádí Kebza, 2005).

3.4.5 Suicidiální jednání

Příčiny suicidiálního jednání mohou mít různý charakter. V kontextu krizových situací způsobených předlužením osob to mohou být příčiny nejen sociálního charakteru, týkající se zhoršené kvality sociálních vztahů obecně, ale i charakteru zdravotního. Ty se v souvislosti s tématem práce uplatňují v situacích, kdy příčinou působení krize dojde ke zhoršení zdravotního stavu jedince. Především symptomy deprese, pocity beznaděje a bezvýchodnosti představují v tomto směru zvýšené riziko (Sekot, 2010).

Sebevražda (suicidium) je nejtragičtějším vyústěním krize. Jedná se o „*vědomé, úmyslné a záměrné ukončení života, jež neusiluje o jiné cíle, než vlastní smrt.*“ (Kebza, 2009, s. 92).

Další související termíny:

- Sebezabití, označující jednání vedoucí k ukončení vlastního života, což však nebylo úmyslem jednatelova (např. předávkování drogou u narkomana).

- Parasuicidium (demonstovaná sebevražda), jehož dalším motivem je přivolat zájem okolí, jeho pozornost, případně i pomoc. Rozhodnutí ukončit vlastní život je zde nejednoznačné, může i chybět.
- Sebeobětování, jehož motivem je, jak z názvu plyne, obětování svého života pro blaho jiného (jiných).
- Bilanční sebevražda, ke které dochází po důkladném rozmyšlení a zvážení všech okolností života jedince, kdy člověk dojde k závěru, že jeho další bytí na tomto světě je již dále neúnosné.
- Impulzivní (zkratková) sebevražda, která je na rozdíl od sebevraždy bilanční zkratkovitou reakcí na vážnou událost.

Sebevražedné chování je závažným celospolečenským problémem, jeho výskyt je ovlivněn nejen existencí individuálních krizí, ale i celospolečenským politickým a ekonomickým vývojem (Kebza, 2009, Zvolský, 1997).

3.5 Strategie zvládnání stresu

Každý se snaží stresu nějakým způsobem čelit a zvládat jej, a to i v případě, že si jeho negativní vliv na své zdraví ani neuvědomuje. Zvládnání stresu je v odborné literatuře označováno termínem „coping“, celý proces zvládnání pak termínem „stress management“, tedy řízení dění za účelem změny nepříznivého stavu. Úspěšnost je ovlivněna jednotlivými styly, strategiemi, technikami zvládnání, osobními charakteristikami lidí bojujících se stresem a jejich zdroji. Některé strategie jsou zaměřeny na zvládnutí samotného problému, jiné na prožitky a zvládnutí emocí (rovněž na změnu prostředí nebo sama sebe). V literatuře jsou rovněž popisovány postupy zaměřené na vyhýbání stresovým situacím cestou odvrácení pozornosti (avoidance-oriented coping). Mimo volby konkrétní strategie též přímo ovlivňuje úspěšnost zvládnutí stresové situace množství a dostupnost „zdrojů zvládnání“ (coping resources), které se dělí na extrapersonální (finanční zdroje, sociální opora) a intrapersonální (schopnosti, dovednosti, osobnostní charakteristiky). Existují rozsáhlé metody k hodnocení strategií zvládnání stresu. Mezi nejpropracovanější patří hodnocení pomocí dotazníku COPE, který popisuje 15 způsobů zvládnání, které jsou posuzovány na čtyřbodové škále. Strategie jsou zde hodnoceny s ohledem na jejich efektivitu. Jak již bylo zmíněno, stresu se nelze v životě vyhnout. Jeho zvládnání je

ovlivněno genetickou výbavou a v průběhu života nabytými zkušenostmi a postoji. Každý však může svůj postoj a návyky v oblasti zvládání stresu měnit a zdokonalovat. Nenahraditelnou je v tomto směru aktivita a ochota užít veškeré své síly k řešení nepříznivé situace. Ve snaze k zvládnutí stresu je prospěšné dodržovat níže uvedené zásady a postupy (Kebza, 2009).

Vybrané zásady zvládání stresu (Kebza, 2009).

- Být otevřen dění kolem sebe, snažit se odhalovat jeho smysluplnost a zajímavost.
- Vnímat změny jako přirozenou šanci k seberealizaci.
- Při setkání se stresující situací nebýt pasivní, nýbrž jí naopak aktivně řešit.
- Počítat s tím, že se stresovým situacím nelze v životě vyhnout.
- Zabránit tomu, aby stresová situace negativně ovlivnila „bezproblémové“ oblasti našeho života.
- Pečovat o kvalitní vztahy s ostatními.
- Vytvořit si kvalitní rodinné a profesní prostředí, nebát se řešit problémy i s partnerem a dětmi.
- Pečovat o své zdraví, dostatečně odpočívat, dodržovat zdravý životní styl, upustit od škodlivých návyků.

Praktické postupy zvládání stresu (Kebza, 2009).

- Vytvořit si pořadí důležitosti cílů. Neplýtvat adaptační energií ve snaze o řešení nedůležitých záležitostí.
- Pokud možno se vhodným způsobem vyhnout pravidelným stresovým situacím (nechodit a nedělat věci „na poslední chvíli“, nepřijímat nesplnitelné závazky, nedělat věci, které nám způsobují pravidelné zdravotní obtíže).
- Naučit se „vypnout“, dodržovat přiměřený denní, týdenní a roční odpočinek a relaxaci – včetně vhodné dovolené, a to bez stresu způsobeného samotnou realizací zvolených volnočasových aktivit.
- Pravidelně se hýbat a cvičit. Stresovou situací uvolněné hormony připravují organismus k vynaložení fyzické aktivity. Současný charakter stresových

situací, se kterými se člověk setkává, však vynaložení organismem očekávané fyzické aktivity nevyžaduje. To není pro organismus přirozené. Účinky stresu je proto prospěšné snížit jinou vhodnou pravidelnou fyzickou aktivitou.

- Udržovat vztahy s lidmi a navazovat nové. Dobré mezilidské vztahy mohou být zdrojem odreagování, sociální opory, porozumění a poznání sama sebe, které je předpokladem pro korekci vlastního chování.
- Dodržování správné výživy. Ta příznivě působí na celkový psychický i fyzický zdravotní stav (také vzhled), což ovlivňuje i sebevědomí.
- Naučit se relaxovat. Relaxačním cvičením lze navodit svalové a psychické uvolnění.

Ve vztahu ke zvládnání náročných životních situací klade Nešpor (2007, s. 67) důraz na některé dovednosti potřebné pro život – „life skills“ a „social skills“. Mezi ně řadí dovednosti sociální: schopnost empatie a porozumění životním situacím, schopnost komunikace, vyjednávání, nacházení kompromisu, schopnost předvídat následky určitého jednání, umění se rozhodnout, schopnost budovat síť sociálních vztahů, mediální gramotnost a schopnost čelit reklamě, schopnost racionálně hospodařit s penězi, schopnost najít a zvolit vhodné zaměstnání a fungovat v něm.

3.6 Obranné mechanismy

Mezi neplnohodnotné (alternativní) způsoby zvládnání stresu patří obranné mechanismy. Ty, na rozdíl od skutečných strategií, nesměřují ke skutečnému zvládnutí stresové situace, ale představují spíše iluzorní náhradu s tendencí k sebeklamu, realizovanou obvykle na nevědomé úrovni. Alternativní způsoby zvládnání stresu nejsou samy o sobě nežádoucí. Pokud však jsou v kontextu s konkrétní stresovou situací strategií jedinou (či převládající), lze je považovat za projev maladaptace. Mezi obranné mechanismy patří:

- projekce (připisování vlastních negativních vlastností druhým lidem)
- popření (odmítání existence problému, přijímání pouze informací, které nepředstavují ohrožení),

- racionalizace (rozumové zdůvodnění nepřijatelného chování – „já musel...“)
- vytěsnění existující nepříjemnosti do nevědomí
- sublimace (přesunutí potřeby na jiný cíl)
- intelektualizace (dosažení emočního odstupu od stresové situace užíváním neosobních intelektuálních výrazů, ignorování emocí a prožitků) (Kebza, 2009).

Vágnerová (2010, s. 268 – 270) popisuje rovněž „*sebevýhodňující strategii (self-handicapping strategy)*“, kdy člověk z různých důvodů již předem vyloučí možnost zvládnutí situace. Smyslem toho je vyhnout se budoucímu nepříjemnému prožitku neúspěchu. Při volbě této strategie hrozí zbytečná rezignace. Rezignace sama přináší jako způsob řešení jisté osvobození, a to ve smyslu – kdo nic neočekává, nemůže být zklamán. Dalším vyústěním nepříznivého vývoje situace může být **regrese**, která je únikem na vývojově nižší úroveň chování. Je pro ni charakteristické odmítnutí samostatnosti a vyhledávání „ochranitele“.

3.7 Resilience

Termínem resilience (z lat. resilire – odskočit, skočit zpět) je v psychologické terminologii označována psychická odolnost (též houževnatost, nezdolnost) člověka, se kterou se vyrovnává se stresovými situacemi, včetně následného zotavení, načerpání v boji se stresem vynaložených sil a opětovného získání ztraceného pocitu rovnováhy. Resilience závisí na vůli, struktuře osobnostních rysů, vlastností, dispozic, ale také na kvalitě vztahů s ostatními lidmi. Existuje mnoho definic pojmu resilience, Koncepce amerického psychologa J. Rottera nazvaná „Locus of control“ (možný překlad: lokalizace kontroly) rozlišuje dvě základní skupiny lidí, a to na základě jejich v čase relativně neměnného a zobecnitelného přesvědčení a očekávání. Tzv. externály jsou označováni lidé s vnějším místem kontroly. Ti jsou přesvědčeni, že veškeré dění je ovlivňováno vnějšími okolnostmi a sami nemohou události prakticky ovlivnit. Druhou skupinu tvoří lidé s opačným přesvědčením, tzv. internálové (lidé s vnitřním místem kontroly), kteří věří ve své schopnosti a v možnost svůj život významným způsobem ovlivňovat. Jejich přístup ke zvládnutí obtížných situací je díky jejich přesvědčení a víře odpovědnější a aktivnější, tím se také stávají vůči působení stresu odolnějšími (Kebza, 2009, Křivohlavý, 2001).

Jednou z významných je koncepce odolnosti americko-izraelského sociologa medicíny **Aarona Antonovského** „**sense of coherence**“ (SOC), jejíž název je možné přeložit jako smysl pro soudržnost (smysl pro integritu). Antonovski při zkoumání konkrétních osudů židovských obyvatel vězněných v nacistických koncentračních táborech dospěl k závěru, že schopnost a odolnost čelit nelidským podmínkám posilují salutogenetické charakteristiky hilisticky pojatého zdraví, kterými jsou:

- Srozumitelnost – schopnost chápat svět a své místo v něm jako srozumitelný a poznatelný celek. Tato schopnost činí pro člověka svět nejen srozumitelný, ale také lépe předvídatelný.
- Zvládnutelnost – přesvědčení člověka o tom, že je schopen (ve srozumitelném světě) čelit životním výzvám, ovlivňovat události a zvládat obtíže.
- Smysluplnost – přesvědčení člověka o tom, že aktivní vynakládání úsilí k zachování svého „zvládnutelného“ bytí odehrávajícího se v tomto „srozumitelném“ světě má smysl.

Úroveň smyslu pro soudržnost se zjišťuje stejnojmenným dotazníkem (SOC). Problematiku odolnosti rozpracovává mnoho dalších studií, některé též navazují, případně doplňují Antonovského koncepci (Kebza, 2009).

Nezodolnost v pojetí S. Kobasové označuje jako určující při zvládání obtížných situací tři složky. Těmi jsou:

- „Control“, která vypovídá o dojmu dané osoby nad možnostmi řídit a kontrolovat dění.
- „Commitment“ (oddanost), která vypovídá o tom, do jaké míry se člověk osobně ztotožňuje s tím, co dělá.
- Třetí charakteristikou je chápání těžkých situací jako výzev k boji „challenge“.

Tyto tři složky tvoří dle Kobasové základ „hardiness“ – osobní tvrdosti. Další výzkumy však prokázaly, že nejvýznamnější z třech uvedených je složka „control“. Některé studie poukazují na nízkém významu složky „challenge“ (Křivohlavý, 2001).

Obdobným způsobem je v odborné literatuře pod různými názvy též popisována tzv. „psychická odolnost rodiny“. Ta se zabývá problematikou odolávání rodinných vztahů vlivům vnějšího prostředí, problematikou zachování funkčnosti rodin a otázkou vzájemné

prospěšnosti rodin a jejich členů. Klíčovými jsou zde víra ve schopnosti ostatních členů, organizační schopnosti, utváření rolí a pravidel, schopnost flexibility a zastupitelnosti, efektivní komunikace a vzájemná podpora (zejména zranitelných a oslabených členů rodiny), sociální a ekonomické zdroje rodiny, rovněž i otázky rodinného statusu (Kebza, 2009, Kebza, 2005).

3.8 Vulnerabilita

Důležitou roli při zvládání krizí hraje individuální Vulnerabilita každého jedince (z lat. vulnero – ranit, ublížit, tedy „zranitelnost“). Tato determinanta má jak biologický, tak psychologický podklad. Zranitelnost každého jedince je ovlivněna nejen geneticky danou výbavou jedince (biologickou vulnerabilitou), ale i snížením či absencí pocitu kontroly a přesvědčením jedince o nemožnosti predikce důležitých životních situací (obecná psychologická vulnerabilita) a raně zprostředkovanými zkušenostmi nabytou obavou z toho, jakým způsobem je hodnocen okolím (specifická psychologická vulnerabilita) (Kebza, 2009).

Na psychické úrovni se může v důsledku vlivu stresorů a souvisejícím navozováním pocitu bezmoci, beznaděje a nízké či nulové kontroly nad vývojem situace zvýšit vulnerabilita jedince vůči některým duševním a pravděpodobně i tělesným chorobám. Při předpokladu, že se každé onemocnění týká člověka jako celku, je možné konstatovat, že se individuální vulnerabilita uplatňuje v etiopatogenezi jakéhokoliv onemocnění (Kebza, 2005).

Takto pojatá zranitelnost souvisí i s nedostatkem optimismu. Lidé, kteří se na svět dívají pesimisticky (naučený pesimismus – learned pessimism), nevěří v možnost změny situace vlastními silami. Ti mají nedostatky ve schopnostech potřebných ke zvládání stresu, a to jak v oblasti kognitivní, tak emoční a motivační. Sledování osob s naučeným pesimismem ukázalo, že mají sníženou aktivitu imunitního systému a jejich zdravotní stav je horší než u lidí, u kterých se tato charakteristika nevyskytovala. S vulnerabilitou souvisí rovněž „teorie naučené bezmoci“, podle které je člověk po opakujících se neúspěších ve zvládání krizových situací přesvědčen, že není schopen již nic zvládnout, a to i v případech, kdy zvládnutí situace v jeho silách je (Křivohlavý, 2001).

3.9 Předlužení jako krize

Předluženost ovlivňuje subjektivní vnímání kvality života tím, že omezuje osoby v realizaci jejich cílů a přání. Jak uvádí K. C. Calman (in Kebza, 2005, s. 59), „...*individuální kvalita života vyjadřuje rozpor mezi sny, nadějemi a ambicemi každého člověka a jeho současnými reálnými zkušenostmi.*“ Finanční nezávislost, dostatek peněz ke krytí životních výdajů, schopnost materiálního zabezpečení sebe a své rodiny patří k základním předpokladům spokojeného života a pocitu osobní pohody (well-being). Přičemž uvedený pocit osobní pohody může být narušen nejen při neschopnosti zajištění výše uvedených skutečností, ale i pouhým srovnáním svých možností s možnostmi ostatních členů různých příjmových kategorií. Úroveň osobní pohody zpětně ovlivňuje psychickou odolnost jedince (Kebza, 2005).

3.9.1 Vymezení některých pojmů

Tato kapitola se zabývá vymezením některých pojmů souvisejících s problematikou zadlužení obyvatel, na které naráží tato práce.

Dluh, pohledávka, závazek: Peníze, zboží nebo služby (pohledávka), které je jedna strana (dlužník) zavázána dodat druhé (věřitel) podle předchozí dohody, která může být písemná, popřípadě i ústní. Pohledávka může, ale nemusí být zajištěna. Používá se též jako obecné označení pro dluhopisy, poukázky a hypotéky nebo další druhy cenných papírů, které reprezentují částky dlužné a splatné na požádání nebo v určitý den (Finanční gramotnost, 2008).

Bonita klienta: Schopnost klienta splácet včas své finanční závazky.

Předlužení: Je situace, kdy dlužník není schopen řádně a včas splácet své finanční závazky. Podle insolvenčního zákona se jedná o situaci, kdy má dlužník více věřitelů a kdy souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku (Insolvenční zákon, 2006).

Exekuční titul: Exekučním titulem se stává vykonatelné rozhodnutí oprávněného orgánu, pokud povinnost v něm stanovená nebyla splněna. Tím může nejčastěji být rozhodnutí soudu: rozsudek, platební rozkaz, směnečný platební rozkaz, usnesení. Dále vykonatelné rozhodnutí orgánů státní správy a územní samosprávy, platební výměr a výkaz nedoplatků zdravotní pojišťovny a správy sociálního zabezpečení, rozhodčí

nález. Za podmínky svolení k vykonatelnosti ze strany povinného může být exekučním titulem i notářský a exekutorský zápis (srov. OSŘ, 1963; EŘ, 2001).

Rozhodčí doložka: Rozhodčí doložkou se obě strany zavazují, že jejich majetkové spory vzniklé z uzavřeného právního vztahu budou řešeny před rozhodcem. Tím je řešení případného sporu vyloučeno z působnosti soudů (Srovátková, 2008).

RPSN: Roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr (RPSN) vypovídá o úrovni platebních podmínek úvěru. Prostřednictvím RPSN lze posoudit výhodnost spotřebitelského úvěru. Povinnost informovat spotřebitele o výši tohoto ukazatele ukládá zákon o spotřebitelském úvěru. Vzorec pro výpočet RPSN je uveden v příloze zákona o spotřebitelském úvěru. Vstupními parametry pro stanovení RPSN je výše úvěru, údaj o termínu poskytnutí úvěru, informace o výši jednotlivých splátek, poplatků a případných dalších plateb a informace o lhůtě splatnosti každé jednotlivé splátky, každého jednotlivého poplatku a případných dalších plateb. Údaj „RPSN“ bývá někdy chybně zaměňován s ukazatelem „roční úroková sazba (míra)“. Jedná se ale o dva naprosto odlišné ukazatele. Při výpočtu RPSN se zohlední nejen platby splátek jistiny a úroků, ale rovněž i ostatní platby některých dalších nákladů na spotřebitelský úvěr. Ty mohou tvořit například: administrativní poplatky vážící se k uzavření smlouvy, poplatky vážící se k posouzení žádosti o úvěr, poplatky za převod peněžních prostředků, poplatky za vedení úvěrového účtu, platby za pojištění nebo záruku a další (ČOI, 2013).

Zákonný úrok: Zákon č. 89/2012 Sb. (Občanský zákoník) v § 1970 říká, že „...po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, může věřitel, který řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti, požadovat zaplacení úroku z prodlení, ledaže dlužník není za prodlení odpovědný. Výši úroku z prodlení stanoví vláda nařízením; neujednají-li strany výši úroku z prodlení, považuje se za ujednanou výše takto stanovená...“. Nařízení vlády 351/2013 Sb. v § 2 stanovuje, že výše úroku z prodlení odpovídá ročně výši REPO sazby stanovené ČBN pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o 8 procentních bodů. Výši (dvoutýdenní) REPO sazby je možné najít na webových stránkách ČNB. Výše uvedená úprava je účinná od 1. 1. 2014. Stanovení výše zákonného úroku se v předchozích úpravách lišilo, vždy se však jednalo o částku významnou a nezanedbatelnou.

3.9.2 Vývoj dluhů domácností

Střídmost je historicky spojena s morálitou (zvláště pod vlivem protestantské etiky). Spoření a šetrnost byly po staletí považovány za ctnost a projev moudrosti. V době nedávné je možné pozorovat změnu a posun priorit od spoření k spotřebě. Spotřeba sama se stala hodnotou a nahradila střídmost a hospodárnost. Uspokojování reklamou uměle vytvořených potřeb se stalo příčinou poklesu úspor. Prostředkem pro další možnost spotřebovat se stal úvěr, který umožňuje okamžitou další spotřebu. Život na dluh se stal ve společnosti běžným (srov. Riegel, 2007).

Z absolutních čísel dostupných ze zpráv ČNB a ČSÚ je zřejmé, že zadlužování obyvatel má stále rostoucí charakter.

Tabulka č. 1 Stav vkladů a půjček domácností celkem

Stav vkladů a půjček domácností celkem				
Pramen: Česká národní banka				
stav ke konci období				
Období rok/čtvrtletí	Stav vkladů		Stav půjček	
	v korunách	v cizí měně	v korunách	v cizí měně
	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč
1990	183 986	x	31 757	x
1991	220 718	23 997	63 009	x
1992	260 172	39 468	72 979	x
1993	314 048	45 846	92 781	x
1994	375 928	42 217	107 837	x
1995	454 949	35 771	101 789	x
1996	521 174	40 125	103 395	x
1997	626 873	68 799	104 370	6 074
1998	693 544	73 555	103 603	3 483
1999	699 225	80 827	108 808	3 410
2000	743 576	83 731	120 209	2 310
2001	825 794	91 516	136 929	2 253
2002	837 796	79 376	177 365	1 257
2003	884 830	72 960	234 301	1 267
2004	951 043	68 263	310 794	1 043
2005	1 010 936	66 397	411 758	1 137
2006	1 113 203	61 174	529 925	880
2007	1 231 081	58 440	707 037	783
2008	1 373 830	66 001	850 678	792
2009	1 484 130	67 123	939 521	962
2010	1 579 616	61 964	1 026 890	1 252
2011	1 651 347	59 959	1 093 721	1 522
2012	1 709 927	60 390	1 130 311	1 919
2013	1. 1 734 560	59 955	1 130 403	1 809
	2. 1 728 460	60 372	1 141 879	2 674

Zdroj číselných dat: ČSÚ: Tab. 7 Stav vkladů a půjček domácností celkem (ČSÚ, 2013).

S ohledem na použitou metodiku se jednotlivé údaje renomovaných zdrojů na toto téma částečně liší. Tabulka č. 1 nezohledňuje méně sledované položky nebankovního sektoru. Nejsou zde započítány půjčky mezi fyzickými osobami a drobné spotřebitelské úvěry. Proto jsou její údaje oproti realitě optimističtější.

MFČR ve svém dokumentu z června 2011 nazvaném Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2010 (MFČR, 2011, s. 1) uvedlo, že celkové zadlužení domácností u bank a nebankovních finančních institucí meziročně vzrostlo o 2,7 % a ke konci roku 2010 dosáhlo 1.138,0 mld. Kč (srov. s tabulkou č. 1, r. 2010).

Zadluženosti českých domácností dominují bankovní úvěry, a to zejména úvěry na bydlení, jejichž objem činil koncem února 2013 částku 811,6 mld. Kč. Takové úvěry lze na první pohled označit, na rozdíl od úvěrů umožňujících spotřebu, jako úvěry pro dosažení odpovědně zvoleného cíle. V souvislosti se stavem ekonomiky, vývojem zaměstnanosti a mezd jsou však i tyto úvěry (s ohledem na schopnost obyvatel je splácet) reálným rizikem. Po roce 2008 je sice možné pozorovat snížení tempa zadlužování domácností, otázkou však zůstává, do jaké míry je příčinou snižování tohoto tempa změna přístupu a menší ochota obyvatel se zadlužovat. Pravděpodobnější příčinou je změna přístupu bank v otázkách hodnocení bonity klientů. To je současně příčinou změny orientace „půjčky chtivých“ klientů na méně výhodné až rizikové nabídky nebankovního sektoru. Extrémně vysoké tempo růstu zadlužování domácností podpořené ekonomickým růstem, vysokou zaměstnaností a růstem mezd v letech 2005 až 2008 ovšem není možné v nejbližší době očekávat. Od roku 2008 rovněž dochází k opětovnému nárůstu podílu nesplácených půjček obyvatel, který se pohybuje v posledních měsících okolo 5,0 až 5,2 %.⁴ Pokud jde o zadlužení českých domácností v cizích měnách, to je nepatrné, jeho podíl je v řádech promile (Dubská, 2013).

Pro potřebu zobrazit alarmující vývoj zadlužování domácností tabulka č. 1 postačuje. Záměrně jsou v tabulce ponechány i údaje o klesající sumě vkladů obyvatel. Je zde patrný pokles poměru vkladů a dluhů, a to v neprospěch vkladů. Ještě v roce 2003 tvořily úspory domácností téměř čtyřnásobek hodnoty jejich dluhů. V roce 2010 tvořily úspory již jen pouhý 1,5 násobek hodnoty dluhů obyvatel.

Obecně je nutno zdůraznit, že samo přijetí závazku není možné (ani nutné) vždy odsoudit. Pokud je přijat po zralé úvaze o možnosti jej splácet, kdy nedojde k nutnosti

⁴ Podílu nesplácených půjček obyvatel koncem r. 2004 činil 3,5 % a koncem r. 2008 pouhých 2,7 %.

omezovat „životně důležitější“ výdaje, při dostatečné kompetenci zvolit optimální finanční produkt, není jeho existence nic alarmujícího. Jedná-li se o rozumnou investici, případně řešení náhlé finanční tísně, je některá z forem půjčky nepochybně legitimním řešením. Problém nastane až v okamžiku, kdy dlužník pozbude schopnosti pohledávky splácet. V tomto okamžiku má ještě možnost uzavřít s věřitelem novou dohodu o řešení vzniklé situace. Tou může být projednání a oboustranné schválení nového splátkového kalendáře. Není-li nová dohoda dodržována, nezbývá věřiteli (pokud se pohledávky dobrovolně nevzdá), než za účelem vymožení pohledávky činit další právní kroky.

3.9.3 Právní aspekty nesplácení finančních závazků

Nesplácení finančních závazků nepřináší dlužníkovi na samém počátku žádné citelné nepříjemnosti. Pokud si sám neuvědomuje budoucí právní a finanční následky, čeká jej krátký čas relativního klidu. Jediné, co dlužníka z tohoto klidu vyruší, jsou urgencye a písemné výzvy k úhradě pohledávek ze strany věřitele. Závažné problémy přijdou v okamžiku, kdy věřitel přistoupí k zákonným krokům, které směřují k ochraně jeho práv.

Žaloba

Není-li závazek plynoucí ze smluvního vztahu ze strany dlužníka plněn, věřitel (žalobce) se s věcí obrátí na soud (nebo rozhodce – na základě rozhodčí doložky, případně jiného příslušného arbitra). Pokud soud shledá, že je žalobce v právu, rozhodnutím uloží dlužníkovi (žalovanému) povinnost. Rozhodnutí ve svém výroku obsahuje popis povinnosti (například uhradit výši finanční částky, příslušenství a nákladů řízení) a lhůtu ke splnění. Nevyužije-li žalovaný opravných prostředků nebo je-li při jejich využití neúspěšný, nabude rozhodnutí soudu právní moci a začíná běžet lhůta pro splnění povinnosti. Není-li stanovená povinnost ze strany žalovaného splněna, stává se rozhodnutí vykonatelné a je exekučním titulem.

Výkon rozhodnutí, exekuce

Není-li zcela splněna povinnost stanovená pravomocným rozhodnutím oprávněného orgánu, může věřitel „osoba oprávněná“ podat k příslušnému soudu (exekuční soud) návrh na nařízení nuceného výkonu předmětného rozhodnutí (dále jen „exekuce“). Podmínkou je tedy existence exekučního titulu. Výkonem tohoto rozhodnutí

může být na žádost oprávněného pověřen soudní exekutor, který postupuje v souladu s EŘ, případně jej může realizovat v souladu s OSŘ příslušný soud. Obě varianty mají svá specifika, cíl zůstává stejný. Účel řízení spočívá v přinucení „osoby povinné“ ke splnění stanovené povinnosti. Touto povinností může být zaplacení peněžité částky, vyklizení nemovitosti, odebrání věci, rozdělení společné věci, provedení práce a výkonu, odnětí/navrácení dítěte. Exekuce je posledním možným zákonným krokem ze strany „osoby oprávněné“ k vymožení svého práva. Maření výkonu rozhodnutí je trestné dle TrZ. Více odborných informací o problematice exekucí uvádí ve své příručce Exekuce v soudní praxi JUDr. Antonín Tripes (2006), který se tomuto tématu věnuje celoživotně a je v tomto oboru patrně nejuznávanější kapacitou v ČR.

Je-li exekuce úspěšná, končí vymožením pohledávky navýšené o další úroky, penále a náklady řízení. Z výtěžku je uspokojen nárok oprávněného. Není-li exekuce úspěšná, samotné řízení končí. Pohledávka však zůstává, její příslušenství narůstá. Povinný nadále žije v nejistotě. Ve strachu před další exekucí si nemůže pořídit nový majetek, nemovitost, vozidlo. Některé obavy sdílí i členové jeho domácnosti. Pokud sežene práci a věřitel to zjistí, další exekucí mu bude dle charakteru pohledávky část platu nad výši životního minima zabavována. Povinný ztrácí zájem o legální zaměstnání, smíruje se s rolí dlužníka doživotního.

Statistiky posledních let zachycují strmě se zvyšující počet nařízených výkonů rozhodnutí. Samotné počty nařízených exekucí však vzhledem k mnoha zkreslujícím faktorům vypovídají spíše o rostoucím administrativním zatížení soudů a exekutorských úřadů, než o stavu zadluženosti obyvatel. Problém efektivity a smysluplnosti nařizování některých exekucí se stále snaží na legislativní úrovni vyřešit Ministerstvo spravedlnosti ČR. Další informace k této problematice uvádí též Balabán (2011) v kapitole 7.4 Slabikáře finanční gramotnosti.

Osobní bankrot

Od 1. 1. 2008 nabyt účinnosti zákon č. 182/2006 Sb. O úpadku a způsobech jeho řešení, který dává šanci na návrat k běžnému životu těm, kteří se díky výši svých dluhů dostali do role „doživotních“ dlužníků s nulovou šancí na změnu. Tato moderní právní norma přináší předluženým fyzickým nepodnikajícím osobám při splnění definovaných podmínek řešení jejich bezvýchodné situace. Po úspěšném průběhu soudem schváleného

oddlužení vycházejí z tohoto řízení do dalšího života s „čistým štítem“. Věřitelům pak dává šanci na získání alespoň části svých pohledávek za dlužníkem, který by jinak vzhledem ke svému předlužení neměl motivaci své závazky řešit. Další informace k této problematice jsou rovněž dostupné v Slabikáři finanční gramotnosti (Balabán, 2011), kapitole 9.5.

Celá problematika je obsáhlá, proto pouze několik důležitých bodů:

- Insolvenční řízení je u insolvenčního soudu zahájeno na podnět věřitele nebo dlužníka. Jeho výsledkem může být oddlužení, v horším případě konkurz.
- Zvažuje-li na základě svého zájmu podání žádosti dlužník, který chce řešit svůj úpadek oddlužením, musí mimo jiné: znát počet věřitelů, splatnost a výši svých závazků, výši svého majetku a výši svých příjmů.
- Nemá-li dostatečnou výši majetku, musí být schopen ze svého platu (po odečtení životního minima) po dobu pěti let odvádět takové splátky, aby po této době došlo k úhradě minimálně 30 % jeho závazků + náklady řízení, odměna insolvenčního správce.
- U insolvenčního soudu podá žádost o zahájení insolvenčního řízení s návrhem, aby úpadek byl vyřešen oddlužením. Návrh na oddlužení může podat pouze dlužník. Zaplatí soudem stanovenou zálohu 0 až 50.000 Kč.
- Soud vydá „vyhlášku o zahájení insolvenčního řízení“ a zveřejní ji v insolvenčním rejstříku.
- V tento moment je dlužník pod určitou ochranou zákona. Mohou sice na něj být nařizovány exekuce, nesmějí však být vykonávány. Rovněž se přestávají uročit závazky dlužníka.
- Další podmínky: snaha „přiměřeně vydělávat“, dodržovat splátkový kalendář, splatit min. 30 % závazků (za souhlasu věřitelů i méně), tzv. „pocitivé záměry dlužníka“ (soud zkoumá, nejde-li o zneužití zákona), během oddlužení nepřijímat další závazky.
- Soud po zhodnocení okolností oddlužení povolí, zamítne, případně vyhlásí konkurz.
- Oddlužení se provede: a) Jednorázovým zpeněžením majetkové podstaty, nebo: b) formou splátkového kalendáře, kdy po dobu 5 let musí být splaceno min.

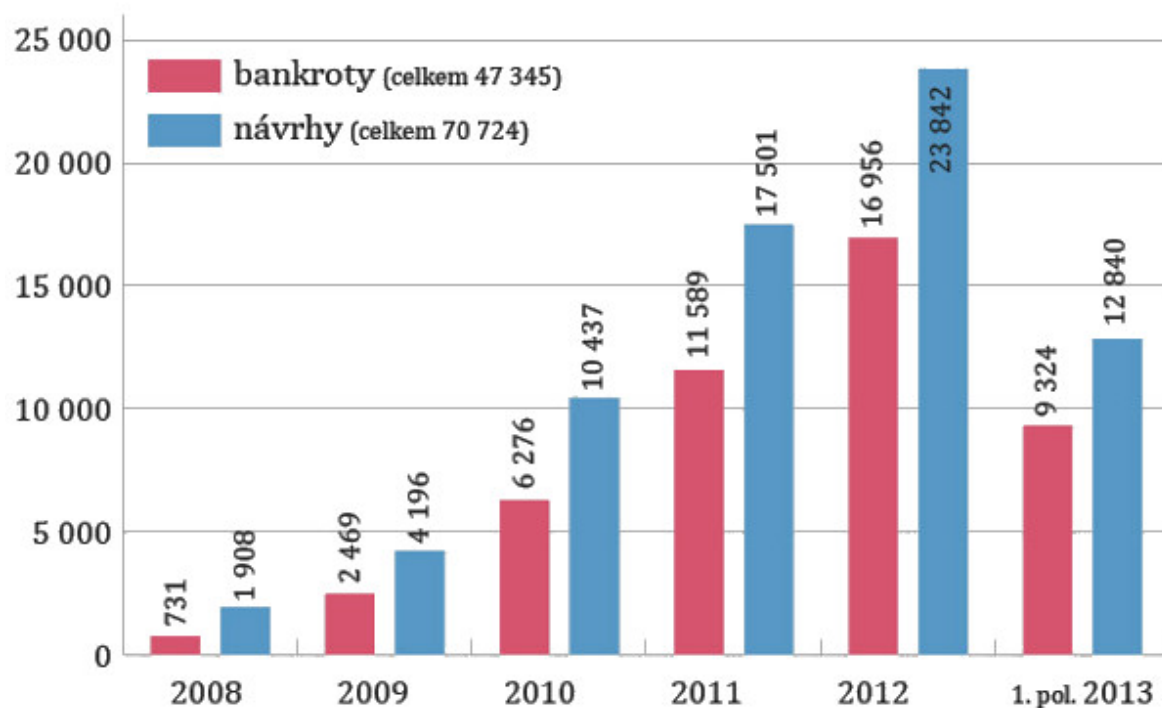
30 % pohledávek a dlužníkovi zůstane z příjmu (i případných darů, dědictví a výher) pouhé životní minimum.

- Pokud soud oddlužení povolí a dlužník nedodrží soudem stanovené podmínky (např. splátkový kalendář), soud tento proces zruší a dlužníkův úpadek je řešen konkurzem.
- Projde-li osoba úspěšně oddlužením, zbytek závazků se bez ohledu na jejich výši ruší.
- Shrnutí výhod: dlužník není pronásledován exekutory, žije důstojným životem, nezvyšuje se příslušenství jeho závazků. Nárok věřitele, který se do řízení nepřihlásí, zaniká. Oddlužený má šanci na nový život.

Osobních bankrotů přibývá. V roce 2008 jich bylo vyhlášeno 731, v roce 2009 2.469 případů. V roce 2012 to bylo již téměř 17.000 a v 1. pololetí roku 2013 přes 9.300 případů.

Graf č. 1. Vývoj počtu osobních bankrotů

Počty osobních bankrotů a jejich návrhů v jednotlivých letech

Zdroj: (Hovorka, 2013)

3.10 Psychosociální aspekty předlužení

Předlužení má negativní vliv na takřka veškeré oblasti života postižené osoby, proto jej lze bezesporu označit za krizovou situaci. Nedostatek peněz zpočátku omezuje postiženého pouze ve spotřebě. Nemožnost uspokojení potřeb způsobená nedostatkem peněz má však následný negativní dopad v oblasti psychologické a sociální.

V úvodu je nutné zdůraznit, jak úzce spolu problematika ekonomie, psychologie a sociologie fakticky souvisí. Jak konstatuje Riegel (2007, s. 7), „...i ty nejlepší ekonomické modely jsou nakonec modely lidského chování.“ Osoba (aktér ekonomiky) se díky penězům stává ekonomickým subjektem, a to i v psychologickém smyslu. Na vysoké úrovni musí učinit řadu kognitivních, emočních, konativních a etických procesů. Je-li neúspěšným, čeká jej chudoba a ponižující role žadatele a prosebníka (Riegel, 2007).

Vhodné je také připomenout, že chudoba není vždy následkem lenosti a neschopnosti. Chudí se pohybují v začarovaném kruhu. Špatná strava podlamuje jejich zdraví, což omezuje jejich uplatnění na trhu práce. To je příčinou ještě nižšího výdělku. Nepříznivá ekonomická situace se dříve či později dotkne celé rodiny. Popsaný sled událostí může být příčinou vzniku pocitu beznaděje, bezmoci a nejistoty. Poslední záchrana před těmito myšlenkami může být sociální opora poskytnutá ze strany rodiny. Význam rodiny je v tomto ohledu nenahraditelný (srov. Riegel, 2007).

Pokud jde o problémy s nezaměstnaností, ty provázejí společnost již od konce 19. století. Ztráta zaměstnání představuje pro předluženého člověka podstatné zhoršení jeho již tak velmi obtížné situace. Mnohé existující studie připisují ztrátě zaměstnání mnoho negativních následků pro postižené osoby. Patří mezi ně ztráta denního režimu, pokles sebeúcty, pocit sociálního vyloučení, úzkostné stavy a deprese. Nezaměstnanost má negativní vliv na pocit osobní pohody (well-being), je příčinou ztráty pocitu kontroly, což v krajním případě může vyústit v suicidiální jednání. Ztráta příjmu a nemožnost zajistit uspokojování základních potřeb sobě a své rodině může být také příčinou rizikového chování. Ti, co nastoupí do práce, mají o více než polovinu menší pravděpodobnost depresivních symptomů oproti těm, kteří zůstali nezaměstnaní. Ztráta zaměstnání a dlouhodobá neschopnost najít nové je příčinou „...deprivace sociálně definovaných nezbytností...“ a je jednoznačně vnímána jako situace chronicky stresující (Kebza, 2005, s. 199 – 200).

Chudoba je komparativní pojem charakteristický nejen nedostatkem vzácných statků, ale i změněným vnímáním způsobený strádáním. Přináší změny v percepci, myšlení, hodnocení situace a je příčinou neadekvátního jednání. Nejde přitom o strádání podobné tomu, které přináší například válečné konflikty, u kterých je příčina strádání jasná a relativně jednoduchá. V případě chudoby není situace zpravidla přímo život ohrožující. Její příčiny jsou však mnohé a jejich specifikace není pro postiženého jednoduchá. Riegel (2007, s. 54) ji popisuje takto: *„Jedinec je jakoby v mlze, vše doléhá zprostředkovaně, tlumeně, vzdáleně, působící vlivy jsou vzájemně provázané a snaha nějak působit je neefektivní: příčiny „ustupují“, mění se, je to boj se stíny.“* Situace svádí k tomu, aby byla krátkodobě vyřešena alkoholem, drogou, hazardem, což vede k jejímu následnému zhoršení. Jedinec zůstává v jakémsi bludném kruhu. Chybí mu naděje na zlepšení, dochází k poklesu aktivity, zvyšuje se vulnerabilita (Riegel, 2007).

Reakce na předlužení nemusí být u všech stejná. Někdo pod dojmem neřešitelnosti přijme a očekává soucit okolí. Rezignuje na snahu řešit nepříznivý stav a ochotně přijímá úlevy a pomoc ze strany společnosti. Této pomoci se pak odmítne vzdát i za situace, kdy se pro něho najde uplatnění na trhu práce. Takový člověk práci odmítá, pokud ji přijme, pracuje „na černo“, neplatí daně a zůstává příjemcem dávek sociálního systému (srov. též Kebza, 2005, teorie tzv. primárních a sekundárních zisků). Jinak může působit předluženost a neschopnost úspěšně jí čelit na osoby s převažující charakteristikou chování typu „A“, kteří vynikají tím, že bez ohledu na překážky vždy usilují o co nejrychlejší dosažení cíle. Je-li jejich snaha o řešení finančních problémů dlouhodobě spojena s hostilitou, frustrací a neschopností uvolnit se, jsou vystaveni vyššímu riziku vzniku kardiovaskulárních onemocnění (KVO) a diabetu 2. typu (Kebza, 2005).

S pocity beznaděje souvisí i koncepce naučené bezmocnosti, podle které jedinec, který ztratil naději na úspěch, ztrácí i motivaci a zájem k dalšímu hledání východisek k řešení svých problémů. Ztráta naděje pak (zejména u osob neschopných úspěšně zvládat stresové situace) snižuje schopnost čelit psychické zátěži, sociálnímu úpadku, ponížení, a to i v souvislosti s negativními dopady na zdraví (Kebza, 2005).

3.10.1 Vliv předluženosti na rodinu a výchovu dětí

Podstatnou charakteristikou každé osobnosti je interakce s prostředím. Spolu s dědičností má proto prostředí značný vliv na rozvoj psychiky jedince. Interakce

s prostředím je ovlivněna obecně uznávanými společenskými pravidly (normami), která usnadňují orientaci mezi žádoucím, tolerovaným a nežádoucím. Tato pravidla se v jednotlivých kulturách i společenských vrstvách liší a jsou vynucována tlakem sociální kontroly.⁵ Jejich znalost napomáhá dosažení pocitu jistoty. Schopnost řídit se společenskými normami je považována za znak zralosti (Vágnerová, 2010).

Vzájemná interakce osobnost i okolí ovlivňuje, proto by měla být ve stavu určité rovnováhy. Člověk má potřebu souladu s ostatními, být ostatními kladně přijímán a pozitivně hodnocen. S tím souvisí i potřeba pozitivního sebehodnocení a přijatelná akceptace sebe sama. Díky zpětné vazbě si rovněž uvědomuje neustálou přítomnost sociální kontroly. Někdy může být člověk ovlivněn vnějšími tlaky tak, že svoje typické individuální rysy nemůže z obavy před frustrující negativní reakcí okolí projevit. Tím se odcizuje sám sobě a nemůže se autenticky rozvíjet. Ztráta vlastní identity může být příčinou vzniku nové krize. Podněty sociokulturního prostředí mohou ovlivnit psychiku negativním i pozitivním způsobem, a to v procesu, který je označován jako socializace. Socializace tedy probíhá v sociálním kontextu, v rámci interakce s jinými lidmi. Pro normální psychický vývoj je nenahraditelná (viz případ „vlčích dětí“). Významným primárním socializačním činitelem v životě člověka je jeho rodina. Socializační funkce rodiny je však v poslední době do jisté míry oslabena, a to i vzhledem k tomu, že komunikace v rodinách je často omezena na pouhé řešení nejnnutnějších záležitostí. Dalším silným socializačním činitelem je vliv společnosti, díky které si její členové osvojují jazyk, přibližně stejné způsoby chování a vztah k hodnotám. To usnadňuje soužití a zjednodušuje orientaci v sociálních situacích. Vliv společnosti je však v poslední době čím dál více nahrazován vlivem médií, která prostřednictvím reklam vštěpují lidem pokřivený obraz sociální reality tak, jak to vyhovuje obchodním společnostem. Tento vliv prakticky nemá v současné době konkurenci, která by méně odolné jedince chránila (Vágnerová, 2010).

Schopnost dostatečného zajištění sebe i rodiny po stránce ekonomické patří nejen v současnosti mezi vlastnost sociálním okolím často sledovanou a kriticky hodnocenou. Jednou z možností, jak tuto schopnost sobě i okolí prokázat, je dostatečná demonstrace spotřeby statků. Klíčová otázka při úmyslu pořídit si vytoužený hodnotný (i nehmotný) statek před listopadem 1998 zněla „Kde jej sehnat“! Listopadové události roku 1989

⁵ Více o sociálních skupinách a sociálních rolích (Vágnerová, 2010, s. 308 – 316, 320 – 322)

odstartovaly změny ve společnosti, a to od základu. Nastalé všeobecné změny mezosystému zastihly mnohé rodiny nepřipravené se adaptovat. Nepřipravenost zapříčinila mnohdy negativní změny mikrosystému rodin. Zejména v oblasti finanční. Obyvatelé byli v souvislosti s nástupem tržní ekonomiky vystaveni propracovanému a ryze pragmaticky zaměřenému tlaku, který je nabádal k vyšší a vyšší spotřebě, která se stala měřítkem úspěšnosti. Nedostatkového zboží bylo náhle všude dost. Tlak reklamy nemající protiváhu vštípil mnohým lidem do podvědomí, že spotřeba je měřítkem kvality života. Nástrojem k jejímu zvýšení je pak půjčka – úvěr. Někteří zvládli adaptaci rychle a dokázali využít nových možností, které tyto změny přinesly. Někteří novému životnímu stylu a moderním trendům do současné doby neporozuměli a nedokázali detekovat rizika a odolávat novým nástrahám. Ti pak s hořkostí a nepřátelským postojem k současnosti vzpomínají na jednoduchost žití, které jim poskytovala minulost. Stali se z nich vlastně cizinci ve vlastní zemi, které přestali rozumět. Tlak popsanych změn nazývá Kebza (2011, s. 98) „*akulturačním stresem*“. Ten může být příčinou depresivních poruch, úzkostí a zvýšené agrese (srov. Gillernová, 2011).

Schopnost jedince zatíženého finančními (existenčními) problémy soustředit se na výkon povolání se snižuje. Dochází ke konfliktu rolí, kdy rodinné problémy snižují kvalitu a objem odevzdávané práce – zaměstnanec se stává pro zaměstnavatele méně zajímavým. Při přetrvávajících potížích a pod tlakem všudypřítomné konkurence je problematický zaměstnanec propuštěn. Stres života osobního se tak přenáší do života profesního (srov. Gillernová, 2011).

Otázka příjmu domácnosti je do značné míry závislá na míře schopnosti členů domácnosti fungovat ve společnosti a požadované zdroje získat. Neschopnost zajištění rodiny po stránce ekonomické může působit destruktivně na sociální vztahy. Systematická frustrace způsobená nedostatečným uspokojováním základních potřeb působí neuroticitu členů domácnosti, mohou být příčinou hostility. Finanční problémy se podílejí na rozpadu párových vztahů ve větší míře než sex, a to zejména proto, že řešení finančních otázek bývá často před uzavřením manželství tabu. Některé zdroje uvádějí, že za 90 % rozvodů se skrývají finanční důvody. Chudý člověk rovněž nemůže pro nedostatek finančních prostředků investovat do rozvoje a vzdělání svých dětí. Tím se může chudoba přenést na další generaci (Riegel, 2007).

Mareš (1999) ve své knize „Sociologie nerovnosti a chudoby“ upozorňuje na negativní vliv nerovnosti přístupu ke vzdělání zapříčiněné nedostatkem peněžních prostředků. Vzdělání chápe jako prostředek zrovnoprávnění, jako nástroj společenského vzestupu, který redukuje nerovnost bohatství a moci, jelikož kvalitní vzdělání poskytuje mladým lidem znalosti, dovednosti a schopnosti potřebné k tomu, aby mohly ve společnosti zaujmout důstojné postavení.

Je nesporné, že kvalita života, harmonie a zdravé fungování rodiny jsou hodnoty, které jsou ovlivněny ekonomickou situací rodiny. Ta určuje, budou-li uspokojeny potřeby jejích jednotlivých členů. Má značný vliv na pocit jistoty, na vnímání rodiny, její status. Polistopadové události v české společnosti přinesly změny v modelech chování členů rodin (např. zadlužený rodič nemající práci, který sedí nečinně doma a nadává na vše okolo sebe). To ovlivňuje socializaci dítěte, jeho vnímání rodiny i sama sebe, což může ovlivnit jeho budoucí vztah k okolí a jeho profesní přípravu. Špatná ekonomická situace a obtíže související s předlužením rodičů proto přímo zasahují do rozvoje dítěte (Gillernová, 2011).

Ekonomické podmínky rodiny ovlivňují též kvalitu stravování a možnost zajištění vhodných volnočasových aktivit, čímž může být negativně ovlivněn zdravotní stav jejích členů (více o vlivu výživy více např. Gillernová, 2011, s. 57, kapitola: „*Vliv rodičů na vývoj dětské obezity*“).

Jednou ze základních funkcí rodiny je funkce socializační. Podněty sociokulturního prostředí mohou ovlivnit psychiku negativním i pozitivním způsobem, a to v procesu, který je označován jako socializace. Socializace tedy probíhá v sociálním kontextu, v rámci interakce s jinými lidmi, která je pro normální psychický vývoj nenahraditelná (viz případ „vlčích dětí“).

V širším smyslu lze říci, že rodiče předávají dětem svoji kulturní zkušenost. Děti procházejí procesem enkulturace a vytvářejí si vlastní kulturní identitu (Gillernová, 2011). Děti jsou nejen budoucími subjekty ekonomiky, ale její reální aktéři. Až dospějí, budou opakovat ekonomické chování, kterému je rodiče naučili. Špatné ekonomické návyky osvojené v dětství vedou k problémům v dospělosti (Riegel, 2007).

S předchozím odstavcem souvisí teorie mezigeneračního přenosu chudoby, podle které vytváří materiální deprivace v dětství silné předpoklady k životu v chudobě v dospělosti, což ovlivňuje kvalitu života a životní šance jedince (Šťastná, 2009).

Již zmíněná kvalita života je průsečíkem různých definic, které se liší mj. i mírou objektivity a subjektivity. „...*téma kvality života je svou povahou interdisciplinární, má historický, politický, ekonomický, filozofický kontext, jakož i kontext medicínský, sociální, psychosociální a v neposlední řadě i etický...*“ (Gillernová, 2011, s. 25). Jedním z měřených ukazatelů kvality života je dostupnost zdrojů, a to zejména v okamžiku, kdy výše množství dostupných zdrojů klesne pod určitou minimální hranici. Významnou je v tomto smyslu hranice chudoby. Mimo materiální, sociální a ekonomické podmínky života patří mezi další hodnocené též otázky zdraví, zaměstnání, well-being, dále psychická stránka života (sebehodnocení, sebeúcta, pocit bezpečí, radost ze života. Například model Torontské univerzity (viz tabulka č. 2) je založen na třech životních doménách, z nichž každá obsahuje tři subdomény. I s přihlédnutím k obsahu tabulky č. 2 je nepochybné, že předlužení má na kvalitu života vliv zásadní. Tento multidimenzionálně a holisticky koncipovaný model kvality života je zaměřen na úroveň potěšení z významných možností v životě každého člověka v čase (Gillernová, 2011).

Tabulka č. 2 Pojetí kvality života – model Torontské univerzity

doména subdoména	subdoména a)	subdoména b)	subdoména c)
Being: podstata lidské existence	Fyzická existence: fyzické zdraví, výživa, pohyb, osobní hygiena, oblečení, celkový fyzický vzhled	Psychologická existence: duševní zdraví a adaptace, poznávání, prožitky a emoce, sebeúcta, sebepojetí, sebekontrola	Spirituální existence: osobní hodnoty, osobní standardsy, spirituální přesvědčení
Belonging: vztahy k sociálnímu prostředí	Fyziální začlenění: domácnost, práce, škola, sousedství, komunita	Sociální začlenění: blízké osoby, rodina, přátelé, spolupracovníci, sousedé a komunita	Komunitní začlenění: přiměřený příjem, zdravotní a sociální služby, zaměstnanost, vzdělávací programy, programy pro volný čas, události a činnosti v komunitě
Becoming: rozvoj sebe sama,	Praktický seberozvoj: domácí činnosti, placená práce, školní a	Rozvoj volnočasových aktivit: činnosti podporující a	Osobní růst: činnosti podporující udržování nebo

dosahování osobních cílů, nadějí a aspirací	dobrovolnické činnosti, dosažitelnost zdravotních a sociálních potřeb	rozvíjející relaxaci a omezování účinku stresu	zdokonalování znalostí, vědomostí a schopností, adaptace na změnu
---	---	--	---

Zdroj údajů uvedených v tabulce: (Kebza, 2011, s. 34)

Otázka osobní finanční situace má vliv na dostupnost kvalitního bydlení a volbu lokality pro bydlení. Osoby s nadbytkem finančních prostředků se snaží získat možnost bydlení v lokalitách, které jsou obecně považovány za atraktivní, čímž udržují od majoritní společnosti určitý odstup. Naopak obyvatelé s nedostatkem peněz jsou většinou společností vnímáni jako potenciální hrozba, proto jsou vytlačováni z vlnějších částí měst do odlehlých čtvrtí, které se podobají ghettům (Bauman, 2008).

3.10.2 Vliv předluženosti na kriminalitu

Sociální a ekonomická deprivace může být (zejména u osob se sklonem k rizikovému chování) příčinou kriminálního jednání. Změna v úrovni deprivace může nastat i v okamžiku, kdy společnost bohatne, ale část populace tato prosperita mine (tzv. rozevření sociálních nůžek). Omezení ve spotřebě, která je běžná u ostatních v okolí (např. nemožnost dopřát si každoroční zahraniční dovolenou, dopřát dítěti účast na zimním lyžařském kurzu, ale i například nedostupnost vrstevníky oceňovaných statků pro emocionálně citlivé dospívající jedince), může být příčinou vzrůstajícího tíživého pocitu vyloučení ze skupiny a obavou z negativního hodnocení ostatními. Malý nárůst deprivace (do určitého bodu) neznamena nic dramatického. Od určitého bodu však každý další nárůst deprivace znamená nárůst kriminálního chování. Některé teorie kriminálního chování též připouští vliv sociální interakce a poukazují na skutečnost, že čím více je při daném počtu a povaze determinant rizikového chování v populaci kriminálně jednajících osob, tím vyšší je pravděpodobnost, že se další jedinci rozhodnou pro kriminální jednání (a naopak). Nutno zde připomenout, že se nemusí jednat pouze o násilné trestné činy a drobné krádeže. Kriminálního jednání se dopouští i ten, kdo například z důvodu finanční tísně podvádí a neplatí řádně daně. Rozšíří-li se výskyt takového chování, může se stát společenskou normou i pro ostatní (Riegel, 2007).

Prostředkem k úniku před problémy a dysforickou náladou (pocity, bezmocnosti, viny, úzkosti, deprese) může být i hazardní hra. Takto řešený únik před realitou může být

příčinou rozvoje patologického hráčství, dalšího zvýšení dluhů a prohloubení osobní krize. Ztráta peněz v hazardní hře nutí patologického hráče vyhrát ve hře nové. Postižený ztrácí kontrolu, lže blízkým a půjčuje si další peníze. Od všech očekává pouze další peníze ke hře, přichází o sociální kontakty, o práci a kariéru. Pro získání peněz se dopouští i protiprávního jednání (Nešpor, 2007).

3.11 Předlužení v kontextu se zdravím osob

Zdraví pomáhá zdolávat těžkosti. Je to zdroj fyzické i psychické síly a prostředek k dosahování cílů. Je to síla k vítězství nad hrozící nemocí. Má svou hodnotu, proto je potřeba mu věnovat pozornost nejen při vzniku obtíží, ale i ve smyslu preventivním. Poznatky psychosomatické medicíny naznačují, že fyzické nemoci mají své emocionální a psychické složky, a že psychické a somatické faktory jsou při vzniku nemoci v interakci. Obecný závěr, že psychika ovlivňuje zdravotní stav člověka, je přijímán odborníky i veřejností (Křivohlavý, 2001).

Význam pojmu zdraví by bylo možné vyložit mnoha způsoby, z nichž by patrně každý odkazoval mimo jiné na absenci chorob. Absence nemoci je ve vztahu ke zdraví rozhodně stěžejní skutečností, nikoliv však jedinou. Světová zdravotnická organizace (WHO) vymezuje zdraví jako stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, s čímž je dále spojena i schopnost člověka vést sociálně a ekonomicky produktivní život. Jako takové se zdraví stává nezbytným prostředkem k realizaci harmonického vývoje člověka. Zdraví je ovlivněno mnoha faktory. Kebza (2005, s. 9) stručně a výstižně konstatuje, že zdraví je „...výsledkem interakce člověka s prostředím...“. Významnou roli v otázce zdraví sehrává životní styl. Mimo výživu, fyzickou aktivitu, druh vykonávané práce, existence závislostí apod., jsou to i vztahy s okolím, způsob zvládnání stresu, četnost stresových situací a jejich intenzita. Odhady publikované literatury přisuzují 50 – 60 % podíl vlivu na zdraví právě životnímu stylu a 15 – 20 % podílu je přisuzováno vlivům sociálním. Proti tomu podíl zdravotní péče je odhadován ve výši 15 % a vliv genetické výbavy 10 – 15 % (Kebza, 2005).

Byť se jedná spíše o konsensuální závěr odborných zdrojů, pro posouzení smyslu této práce je vzhledem k jeho jednoznačnosti ohledně vztahu zdraví, životního stylu a stresových situací důležitý. Otázka předlužení obyvatel se tak v kontextu s výše

uvedenými odhady stává též otázkou ekonomickou, a to v souvislosti s vysokými náklady, které jsou společností vynakládány v oblasti zdravotní péče, byť je její vliv na zdraví osob odhadován na pouhých 15 %. Z pohledu finančních rozpočtů jednotlivců a jejich rodin je rovněž potřeba doplnit, že zdraví se stává předmětem obchodu. Všudypřítomná nabídka vitamínových přípravků a potravinových doplňků, o jejichž kladných účincích na zdraví lze často přinejmenším pochybovat, představuje pro tyto rozpočty další nezanedbatelnou zátěž. Tlak reklamy v této oblasti rovněž postrádá konkurenci, proto si mnohý zákazník nikdy neuvědomí, že ohledně tohoto zboží se jedná spíše o obchod s vírou. Z tohoto pohledu je možné zdraví chápat i jako zboží.

Nemožnost zajištění potřebné ekonomické základny pro sebe a rodinu patří ke stresogenním faktorům. Předlužení bývá příčinou častějšího výskytu depresí, úzkostí, snižování sexuální apetence, konzumace alkoholu apod. Dlouhodobý nedostatek peněz a související obtíže jsou příčinou kumulace napětí, což životní krizi dále prohlubuje. Předlužené osoby čelí tlaku ze strany věřitelů, soudů, exekutorů, zaměstnavatelů i ze strany rodiny, školy a blízkého okolí. Současně však mají mnohdy jen velmi omezenou možnost ovlivnit vývoj věcí. Vysoká míra požadavků kladených na předluženého člověka, která je kombinovaná s malou možností řídit běh věcí, posiluje subjektivní vnímání stresu, což má z dlouhodobého hlediska jednoznačně nepříznivý dopad na jeho celkový zdravotní stav (srov. Křivohlavý, 2001).

Nedostatek peněz, jak je z předchozího textu patrné, může být příčinou vzniku různých zdravotních obtíží. Je však také příčinou nerovného přístupu ke špičkové zdravotní péči, a to jak v oblasti prevence, tak v oblasti zajištění optimální léčby v okamžiku, kdy se zdravotní obtíže projeví. Změnu podmínek v tomto ohledu přinesly politické události po roce 1989. Do této doby byl nerovný přístup obyvatel k zdravotní péči tehdejšími politickými elitami vylučován. Nástup tržní ekonomiky umožnil a urychlil rozvoj zdravotnictví. Jeho služby se však staly pro ekonomicky slabé členy společnosti nedostupné (srov. Kebza, 2008).

V předchozích kapitolách bylo v souvislosti s adaptačními mechanismy mimo jiné uvedeno, že stres může mít pro organismus podle okolností negativních i pozitivní přínos. Stres vyvolaný předlužením však do jisté míry možnost pozitivního přínosu pro organismus vylučuje. Stav předlužení je zpravidla důsledkem delší dobu probíhajícího nevládnutého vývoje zadlužování, který je velmi často spojen s pocitem ztráty kontroly nad

děním a ztrátou víry ve zvládnutelnost situace (viz hardiness a SOC). Tento vývoj má již sám o sobě negativní vliv na imunitní systém osoby, tedy na schopnost čelit dalším negativním podnětům. K dalšímu oslabování obranyschopnosti organismu dochází v souvislosti s možnými změnami chování jedince, mezi které patří změna složení stravy, přejídání (příp. hladovění), konzumace alkoholu a tabákových výrobků (Kebza, 2005).

Z výše uvedeného je patrné, že stres ovlivňuje zdraví člověka přímo i nepřímo. Přímým rozumíme vliv stresu na imunitní, endokrinní nebo nervový systém. Nepřímým působením jsou myšleny vlivy stresu na chování člověka ve vztahu k životnímu stylu. Negativní účinky stresu se uplatňují v kontextu s výskytem a průběhem některých onemocnění, mezi které patří nemoci infekční, kardiovaskulární, hypertenze, bolesti hlavy, astma, diabetes mellitus a revmatická artritida (Křivohlavý, 2001).

Některé studie v oblasti sociální psychiatrie uvádějí, že v ekonomicky nejhůře zabezpečených sociálních vrstvách je vyšší výskyt duševních poruch, než ve vrstvách ekonomicky dobře zajištěných. Shodný vztah je mimochodem popisován u výskytu rozvodovosti, kterou lze rovněž z pohledu společenského vnímat jako jev negativní (Zvolský, 1997).

3.12 Související problematika

Jak z předchozího textu vyplývá, předlužení osob je závažný jev, který se dotýká mnoha oblastí života. S ohledem na stanovený rozsah se tato práce nemůže všemi aspekty zabývat. Stav předlužení je důsledkem předchozího konkrétního vývoje. Ten je více či méně determinován mnoha okolnostmi. Jsou však témata, která jsou obsahově s problematikou vzniku i vývoje předlužení natolik spojena, že je nutné se o nich rovněž zmínit.

3.12.1 Motivace

Motivace souvisí s emočním prožitkem signalizujícím určitou potřebu. Motivy určují směr, obsah, zaměření, intenzitu a délku trvání činnosti směřující k uspokojení potřeby, která ji vyvolala. Odráží psychický stav jedince. Lze je interpretovat jako osobní příčiny určitého chování, které mu dávají smysl. „*Motivy vznikají v závislosti na interakci vnitřních a vnějších podnětů*“ (Vágnerová, 2010, s. 168). Je-li vnitřní potřeba silná, sama

postačuje k vyvolání motivovaného chování. I v případě velmi slabé motivace však lze působením velmi silné nabídky dosáhnout změny postoje a chování jedince. Chování lidí je spojeno s vnímáním hodnot. Těmi rozumíme v tomto případě to, co má schopnost uspokojit subjektivně důležitou potřebu. Hierarchickým systémem hodnot určujících lidské chování se zabýval představitel humanistické psychologie A. Maslow, který je identifikoval podle jejich vývojové závislosti do okruhů vytvářejících hierarchizovanou strukturu na základě poznání, že určité potřeby mají prioritu před ostatními. Maslowova pyramida základních potřeb poukazuje na nutnost uspokojení nejprve základních fyziologických (primárních) potřeb zajišťujících přežití jedince, za kterými následují potřeby vedoucí k dosažení „pocitu bezpečí“. Teprve uspokojení těchto potřeb dává prostor pro vznik potřeb vyšších, kterými jsou potřeba lásky a sounáležitosti, potřeba úcty a sebeúcty. Na vrcholu této pomyslné pyramidy je pak potřeba „sebeaktualizace“. Ta je charakteristická působením dvou protikladných tendencí, kterými jsou potřeba seberealizace (touha stát se tím, čím se stát jedinec může), proti které stojí tlak strachu ze ztráty jistoty a bezpečí, nutící člověka setrvat na současném stavu. Vše je dále ovlivněno tím, že se hierarchický systém potřeb každého jedince během života vyvíjí a mění, a to i pod vlivem interakce s okolím. Stav jedincem vnímané absence nedostatku či přebytku lze tedy ovlivnit vnějším působením zaměřeným na vytvoření konkrétní potřeby daného jedince, která by následně vedla k rozvoji motivovaného chování zaměřeného k dosažení nově stanoveného cíle. Celý motivační proces je významně ovlivněn pudy, touhou po sebeprosazení a seberealizaci, potřebou dosažení úspěchu, zabránění vzniku pocitu méněcennosti, a to i za cenu kompenzace (Vágnerová, 2010).

3.12.2 Vůle

Při vzniku a vývoji předlužení osob hraje významnou roli též vůle. Vůle se uplatňuje při zajišťování sebekontroly a seberegulace. Je navázána na hodnotový systém osobnosti. Ač se pojem vůle v literatuře objevuje již v dílech starých řeckých filozofů, je obtížné jej jednoznačně vymezit. Je to tendence se všeobecným zaměřením, která vždy byla nějakým způsobem spojována s rozumem. Může vyplývat z vnitřních motivů ve smyslu „já musím“. Volní proces je charakteristický třemi fázemi. Volbou cíle, volbou prostředků k jeho dosažení, uplatněním zvolených prostředků a realizací rozhodnutí. Lze jej rovněž rozdělit na fázi rozhodování a fázi realizace. Fáze rozhodování bývá provázena

konfliktem vznikajícím v souvislosti s nutností volby mezi často protikladnými motivy. U takové volby se uplatňují různé osobní vlastnosti, zkušenosti, vědomí rizika, rozumové hodnocení i emoční prožívání vize uskutečnění jednotlivých cílů, což úzce souvisí i se stavem osobní hierarchie hodnot. Aktuálně silnější motiv vítězí. V ideálním případě by vůlí kontrolované rozhodování mělo vést k tendenci akceptovat obecně významnější motivy. Pro dosažení kvalitnějšího cíle je pak dosažení aktuální „příjemnosti“ (např. zábavy) nutně odloženo, někdy i zamítnuto. Schopnost přijetí a zvládnutí takového odkladu je důležitým kritériem dospělosti. Konflikt volby prostředků je ovlivněn kompetencemi, schopnostmi a možnostmi. Měl by být v souladu s normami společnosti a vlastním vědomím. Prostředky odporující obecně platným normám bývají zpravidla zavrženy (podvod, krádeže). Realizační fáze je z hlediska problematiky vzniku předlužení často velmi krátká. Spočívá v přijetí finančního závazku, což při současné propracovanosti metod poskytovatelů finančních produktů představuje pro dlužníka vynaložení minimální energie. Vše je často otázkou několikaminutového procesu, v jehož krátkém trvání není dána jakákoliv možnost uplatnění kontrolních funkcí vůle. Pozdější signály mechanismů zpětné vazby nejsou ke korekci zvolených prostředků využitelné, a to z důvodu existence již podepsaných smluv, která jakékoliv změny bez souhlasu poskytovatele neumožňují. Změny, které je poskytovatel půjčky akceptovat, zpravidla vedou k dalšímu zhoršení postavení dlužníka (Vágnerová, 2010).

3.12.3 Finanční gramotnost obyvatel

Pojem „finanční gramotnost obyvatel“ je obsahově a významově širší. Je možné jej rozdělit do dvou základních významových bodů. Prvním bodem je znalost definice, struktury a významu jednotlivých složek pojmu. Druhým významovým bodem termínu je praktické hodnocení aktuálního stavu finanční gramotnosti obyvatel.

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“ (MFČR, 2007, s. 5).

Finanční gramotnost jako nástroj ke správě financí osobních i rodinných je strukturovaná a zahrnuje tři složky. Těmi jsou gramotnost peněžní, cenová a rozpočtová. Peněžní gramotnost představuje znalosti a dovednosti potřebné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz. Schopnost rozumět finančním transakcím. To souvisí i se schopností spravovat a využívat konkrétní finanční nástroje (např. běžný účet, platební nástroje apod. Cenová gramotnost představuje schopnost porozumět cenovým mechanismům a inflaci (principu „ceny peněz“ v čase), rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou, porozumění cenám finančních nástrojů a služeb v praktické podobě, poplatkům a úrokovým sazbám. Rozpočtovou gramotnost představují znalosti a dovednosti nutné ke správě osobního/rodinného rozpočtu. Schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o využití a umístění finančních zdrojů. Schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu). To v obou případech předpokládá i dobrou orientaci na trhu různě komplikovaných finančních produktů a služeb. Schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat, s ohledem na konkrétní životní situaci pak volit ty nejvhodnější (MFČR, 2010).

3 Empirická část

Teoretická část práce se zabývá obecnými poznatky o působení krizových situací na psychiku a somatické zdraví osob. Popisuje možné vlivy nadměrné zátěže na chování lidí, adaptivní a maladaptivní způsoby zvládnání krizí. Empirická část práce se zabývá konkrétní krizovou situací, kterou je předlužení fyzických osob. Výzkum je zaměřen na dlužníky neschopné splácet své závazky, jejichž věřitelé se rozhodli dosáhnout vymožení svých pohledávek za těmito dlužníky prostřednictvím zákonných postupů, kterými jsou výkon soudního rozhodnutí⁶ a exekuční řízení⁷. Z hlediska práva se jedná o dvě rozdílná řízení, která však v rovině praktické užívají podobných metod a sledují stejný cíl. Proto bude z důvodu zjednodušení v této práci nadále užíváno pro obě formy řízení (byť odborně nesprávně) společného termínu „exekuce“. Jedná se o osoby, které

⁶ Tento postup je upraven zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

⁷ Tento postup je upraven zákonem č. 120/2001 Sb., exekuční řád (příp. zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád).

se již vzhledem ke své tíživé finanční situaci nejsou dlouhodobě schopny s věřiteli dohodnout na jakékoliv méně zatěžující formě plnění svých závazků. K dosažení cílů praktické části je využito předností kvalitativní i kvantitativní metody šetření, proto je v tomto směru výzkum rozdělen do dvou etap. Při realizaci je využito osobní znalosti respondentů ze strany autora práce, která je výsledkem jeho několikaleté profesní zkušenosti na pozici soudního úředníka.

4.1 Metodika kvalitativní etapy výzkumu

Záměrem kvalitativní etapy výzkumu je především porozumět zkoumané problematice. „Porozumět konkrétním lidem“ a „porozumět jejich konkrétním problémům“. Využívá metody „konstantní komparace“ (Gavora, 2000, s. 143) se snahou získat co nejvíce deskriptivních dat o souvislostech, které přináší život spojený s dlouhodobým předlužením, a to na cílové skupině osmi osob. Přináší poznatky o konkrétních osudech předlužených osob. Zaměřuje se na to, jaké pohnutky je přiměly k přijetí nadměrných závazků, co bylo příčinou ztráty schopnosti splácet finanční závazky, jakým způsobem svoji situaci vnímají, jakým způsobem a jak úspěšně jí čelí, jaké dopady má předlužení na jejich osobní pohodu, psychickou stabilitu, celkový somatický stav a rodinné vztahy. Jedná se o nenumerické šetření za účelem interpretace reality (srov. Disman, 2000).

Sběr dat byl prováděn technikou strukturovaného rozhovoru. Výzkum tedy začal osobní výpovědí respondentů první cílové skupiny. Rozhovory byly provedeny během návštěvy tazatele v místě bydliště dotazovaných, vždy po provedení stanovených úředních úkonů souvisejících s osobou respondenta.⁸ Toto načasování bylo záměrné. Moment, kdy interakce mezi soudním úředníkem a dotazovaným občanem přešla z roviny úřední do roviny partnerské a rovnocenné, měl na respondenty většinou uklidňující vliv. Z atmosféry rozhovorů bylo možno často usuzovat, že jsou respondenti rádi, že se o jejich problémy někdo zajímá. Během výzkumu nebyl zaznamenán nesouhlas s rozhovorem ze strany dotazovaného. Pokud jde o etickou stránku výzkumu, respondentům byl popsán jeho smysl, způsob realizace, cíl a využití výsledků. Všem bylo rovněž zdůrazněno, že tento výzkum je anonymní a účast v něm je dobrovolná. Účastníci byli požádáni, aby odpovídali

⁸ Tazatel byl v době konání rozhovorů soudním úředníkem. Rozhovory byly prováděny vždy po splnění jeho předepsaných úředních povinností, které se týkaly respondentů.

na položené otázky co nejpravdivěji a nejdůležitěji, aby nedocházelo ke zkreslení získaných informací. Proto byli rovněž ujištěni, že rozhovor mohou bez udání důvodu ukončit i v jeho průběhu. Všichni respondenti již delší čas znali osobu tazatele z jeho předchozí úřední činnosti a věděli, že zná podrobnosti jejich předlužení. To mohlo do jisté míry příznivě působit na odstranění překážky ostychu vypovídat o svých problémech a tím i na kvalitu získaných informací, neboť akceptování tazatele ze strany respondentů, jak popisuje Peter Gavora (2000), je významné z hlediska validity celého výzkumu. Během rozhovoru byl pořizován se souhlasem dotazovaných osob jeho zvukový záznam, který byl následně převeden do písemné formy.⁹ Tento záznam byl v případě potřeby doplněn písemnými poznámkami a postřehy.

Přínosem této části je podrobný vhled do problematiky života předlužených osob, se zaměřením na jeho psychosociální aspekty. Získané údaje jsou setříděny na základě podobností do kategorií (Gavora, 2000), které jsou výchozím bodem pro druhou – kvantitativní část výzkumu.

4.1.1 Cíl kvalitativní etapy výzkumu

S ohledem na charakter a smysl kvalitativní části výzkumu a skutečnosti popsané v předchozí podkapitole 4.1 je zřejmé, že cíl výzkumu spočívá ve shromáždění maxima poznatků o předlužených osobách, které po jejich vyhodnocení umožní:

- Objasnit, v čem spatřují respondenti příčiny předlužení (motivy jednání, které vedlo ke vzniku krize, důvody přijetí závazků, možná osobní selhání, vnější příčiny).
- Popsat metody použité k zvládnutí krize a subjektivní hodnocení jejich úspěšnosti (aktivní kroky, vyhledávání pomoci, formy získané pomoci, způsoby adaptace, kompenzace, racionalizace, únikové metody, agrese, hostilita, návykové látky).
- Vylíčit subjektivní hodnocení dopadů působení dlouhodobé krize na respondenty (myšlenky, pocity, vnímané změny zdravotního stavu, chování a návyků, dopady v rovině vztahové a sociální).
- Zjistit vize respondentů o jejich budoucnosti.

⁹ Přepisy rozhovorů jsou k nahlédnutí v přílohách.

4.1.2 Charakteristika cílové skupiny pro kvalitativní etapu výzkumu

Výběr respondentů pro kvalitativní výzkumnou fázi byl proveden metodou záměrného výběru osob vyhovujících stanoveným kritériím. Práce se zabývá společenským jevem, kterým je předlužení části obyvatel naší společnosti. Charakter předlužení a počet exekucí proto představují základní kritéria při výběru osob této cílové skupiny. Významnou skutečností ovlivňující dopady krizových situací na jedince je délka jejich působení. Proto byl výběr omezen na osoby, pro které se předlužení stalo dlouhodobým životním problémem, s nejasným výhledem na jeho úspěšné vyřešení. Tím byli z výběru vyloučeni respondenti, pro které byla exekuce pouze krátkodobou ojedinělou a uzavřenou životní kapitolou. Výběr byl proveden tak, aby polovinu respondentů tvořily ženy a druhou muži. Další podmínkou výběru bylo dodržení věkové rozdílnosti respondentů.

Cílovou skupinu pro kvalitativní etapu výzkumu tvoří osm záměrně vybraných občanů ČR, proti kterým byla za účelem uspokojení jejich finančních závazků u Okresního soudu v Jičíně nařízena exekuce nebo výkon rozhodnutí některou z forem postihujících jejich majetek. Dalším kritériem výběru (mimo uvedených v předchozím odstavci) je minimální počet pěti neuhrazených aktuálně nařízených a probíhajících exekucí s minimální celkovou výší 300 000 Kč (včetně příslušenství pohledávek) a minimální doba tří let, která uplynula od nařízení nejstarší neskončené exekuce. Vybrané osoby tak reprezentují sledovanou problematiku a mají s předlužením pro předmětný výzkum nepostradatelné osobní zkušenosti (srov. Gavora, 2000).

4.1.3 Stručná charakteristika respondentů

Na počátku výzkumu bylo provedeno v období od července do srpna 2013 osm rozhovorů s osobami první cílové skupiny. Pro zachování anonymity nejsou uvedeny údaje, které by umožňovaly jejich identifikaci. Křestní jména dotazovaných byla změněna a dále jsou uváděna pouze pro snadnější orientaci v textu. Fiktivní jméno si vybral každý respondent sám. Cílem tohoto zdánlivě bezvýznamného kroku bylo přispět k uvolnění atmosféry před rozhovorem.

Respondent číslo 1

Jméno: **Petr** Věk: 43 let
Počet exekucí v realizaci: 5 Vzdělání: základní
Počet dětí/vyživovaných: 2/2 Rodinný stav: ženatý
Zaměstnání: 4 roky nezaměstnaný
Dluh celkem: uvádí, že jeho dluhy přesahují 400 000 Kč, přesnou výši nezná
Forma bydlení: Petr žije s rodinou na vesnici v rodinném domu své matky.

Respondent číslo 2

Jméno: **Alena** Věk: 26 let
Počet exekucí v realizaci: 8 Vzdělání: vyučená kuchařka
Počet dětí/vyživovaných: 0/0 Rodinný stav: svobodná
Zaměstnání: téměř tři roky nezaměstnaná
Dluh celkem: asi 300 000, přesnou výši nezná
Forma bydlení: Alena žije s rodiči v jejich bytu 3 + 1 v panelovém domu v Jičíně.

Respondent číslo 3

Jméno: **Jiří** Věk: 47 let
Počet exekucí v realizaci: 8 Vzdělání: vyučený zámečnick
Počet dětí/vyživovaných: 1/1 Rodinný stav: ženatý
Zaměstnání: OSVČ – montáž oken
Dluh celkem: 400 až 500 tisíc Kč (nezná výše úroků a nákladů)
Forma bydlení: Jiří žije s rodinou v pronajatém bytu 2 + 1 v Nové Pace. Větší byt 3 + 1 museli z finančních důvodů v roce 2011 opustit.

Respondent číslo 4

Jméno: **Irena** Věk: 40 let
Počet exekucí v realizaci: 14 Vzdělání: základní
Počet dětí/vyživovaných: 0/0 Rodinný stav: bydlí u přítele
Zaměstnání: dlouhodobě nezaměstnaná
Dluh celkem: nedokáže ani odhadnout (přes 300 000 Kč dle odhadu tazatele)
Forma bydlení: Irena žije v Nové Pace u přítele v domu jeho rodičů, kde obývají podkroví.

Respondent číslo 5

Jméno: **Vlastimil** Věk: 67 let
Počet exekucí v realizaci: 6 Vzdělání: opravář zemědělských strojů
Počet dětí/vyživovaných: 2/0 Rodinný stav: přes 20 let rozvedený
Zaměstnání: důchodce

Dluh celkem: okolo 350 000 Kč, přesnou výši nezná

Forma bydlení: Vlastimil žije sám v malé vesnici 12 km od Jičína v malém starším domku.

Respondent číslo 6

Jméno: **Vlasta** Věk: 54 let
Počet exekucí v realizaci: ??? Vzdělání: vyučená prodavačka
Počet dětí/vyživovaných: 2/0 Rodinný stav: rozvedená
Zaměstnání: uklízečka

Dluh celkem: Téměř 2 mil. Kč. Na Vlastu bylo v minulosti nařízeno těžko uvěřitelných 92 exekucí. Některé byly pro nemajetnost již skončeny. Mnohé byly (např. ze strany VZP a OSSZ) nařizovány pro stejný exekuční titul po předchozím neúspěšném vymáhání opakovaně. Aktuální počet exekucí v realizaci nezná.

Forma bydlení: Vlasta v současné době bydlí v Hořicích na ubytovně.

Respondent číslo 7

Jméno: **Miroslav** Věk: 41 let
Počet exekucí v realizaci: ??? Vzdělání: základní
Počet dětí/vyživovaných: 0/0 Rodinný stav: svobodný
Zaměstnání: dlouhodobě nezaměstnaný

Dluh celkem: Neví. Pokud jde o počet exekucí, je u Miroslava situace podobná jako u Vlasty. V minulosti proti němu bylo nařízeno přes 50 exekucí. Některé byly zastaveny, některé byly nařizeny opakovaně pro stejný exekuční titul. Aktuální počet exekucí v běhu nezná.

Forma bydlení: Miroslav je bezdomovec. V současnosti přebývá na neudržovaném pozemku v neudržované a nevybavené zahradní chatce 4 x 4 m na okraji Jičína, o kterou nejeví majitel zájem.

Respondent číslo 8

Jméno:	Martina	Věk:	39 let
Počet exekucí v realizaci:	8	Vzdělání:	vyučená zahradnice
Počet dětí/vyživovaných:	2/1	Rodinný stav:	vdaná
Zaměstnání:	nezaměstnaná		
Dluh celkem:	asi 500 000 Kč		

Forma bydlení: Martina bydlí s manželem na vesnici 8 km od Jičína.

4.1.4 Schéma rozhovoru

Kvalitativní výzkum je charakteristický sběrem informací a snahou o popis předmětu zkoumání. Jeho předností je, že skýtá možnost porozumění a poznání nezmapovaných jevů. Na jeho začátku nejsou stanoveny hypotézy, které by jej usměrňovaly (Gavora, 2000). Z tohoto důvodu byly před samotnou realizací rozhovorů stanoveny pouze následující tematické okruhy, které svým obsahem odrážejí cíle této fáze výzkumu. Schéma strukturovaného rozhovoru s předem připravenými tematickými okruhy měl tazatel vždy předem připravené.¹⁰ Při rozhovoru však byla vždy ponechána respondentovi maximální volnost vyjadřování, aby mohl sám určovat jeho směřování. Připravené schéma rozhovoru sloužilo pouze jako pomůcka a jeho dodržování nebylo tazatelem nikterak vynucováno. Rozhovor byl rozčleněn do následujících základních okruhů:

- Stručná charakteristika současné situace, ve které se respondenti nacházejí.
- Okolnosti vzniku předlužení, příčiny a motivy jednání, které vedlo ke vzniku krize.
- Jednání respondentů v předlužení, postupy a kroky použité k řešení krize.
- Dopady předlužení na respondenty v jednotlivých oblastech jejich života.
- Představy respondentů o dalším vývoji krize a budoucnosti.

4.1.5 Vyhodnocení kvalitativní etapy výzkumu

Analytickou metodou byly z přepisu rozhovorů získány konkrétní vypovídající data o sledované problematice, která byla dále utříděna pomocí metody „konstantní

¹⁰ Schéma strukturovaného rozhovoru je k nahlédnutí v přílohách.

komparace“ (Gavora, 2000, s. 143). Během této etapy došlo k redukcí dat na základě interpretace jejich obsahu. Třídy jevů se společnými prvky pak byly rozděleny do „kategorií“ (Disman, 2000, s. 317). Kategorie jevů získané touto metodou tvoří základnu k následnému budování základních výzkumných otázek o daném jevu. V souladu se stanovenými dílčími cíli práce, které jsou rovněž uvedeny v kapitolách 2 a 4.1.1, byly jednotlivé kategorie jevů rozděleny do následujících skupin.

- I. Příčiny předlužení osob.**
- II. Postupy použité k řešení krize.**
- III. Dopady předlužení na respondenty.**
- IV. Představy respondentů o budoucnosti.**

V závěru některých skupin jsou shrnuty jevy, které se u respondentů vyskytly sice ojediněle, ale na základě zkušenosti autora o nich lze usuzovat jako o významných.

I. Příčiny předlužení osob

Jelikož v praktickém životě obecně bývá výhodnější vzniku krizových situací předcházet, je nutné věnovat se i příčinám jejich vzniku. Proto se tato práce věnuje mimo jiné i příčinám, které v konkrétních případech vedly předlužení osob první cílové skupiny. Jednotlivé příčiny předlužení respondentů zjištěné v kvalitativní fázi výzkumu byly podle společných znaků rozděleny do kategorií. Názvy kategorií odpovídají charakteru příčin.

- a) Existence zdroje příjmu (ztráta výdělkových příležitostí, neschopnost je najít).
- b) Schopnost odhadnout možnosti splácet přijímané finanční závazky v budoucnu.
- c) Znalost zákonů, právních předpisů a odpovědný přístup v této oblasti.
- d) Ostatní zjištěné příčiny.

Všech osm respondentů popsalou přímou souvislost mezi předlužením a **ztrátou zaměstnání** (příp. nemožností pracovat nebo najít pracovní uplatnění nové). Sedm z osmi respondentů označilo jako příčinu skutečnost, že nemají práci.

- 4 z 8 respondentů (Petr, Alena, Jiří a Vlastimil) označili ztrátu zaměstnání nebo nemožnost pracovat z jiného důvodu jako **přímou příčinu** vzniku předlužení. Tito čtyři dotazovaní neměli před ztrátou zaměstnání prakticky žádné finanční problémy ani významné finanční závazky či povinnosti.

- 3 z 8 respondentů (Irena, Miroslav a Martina) uvádějí jako příčinu krize nastalou neschopnost zajistit si příjem, a to v situaci, kdy již měli povinnost nějakou pohledávku splácet.
- Jediný respondent (Vlasta) uvádí, že předlužení bylo naopak příčinou ukončení její živnosti. Zde je však otázka stanovení příčin nejednoznačná, jelikož způsob, jakým Vlasta svoji živnost provozovala, sám patrně předurčoval její osud, a proto se lze domnívat, že pravá příčina tkví v něčem jiném.

Další často se vyskytující příčinou byla **neschopnost respondentů odhadnout své možnosti splácet přijímané finanční závazky v budoucnu**. Tato skutečnost byla zjištěna u šesti z osmi respondentů.

- 4 z 8 respondentů (Petr, Irena, Vlasta, Miroslav) přijali finanční závazek(y) v době, kdy již bylo možné důvodně označit jejich finanční situaci za nepříznivou.
- 2 z 8 respondentů (Vlastimil a Martina), byť jejich situace byla poměrně uspokojivá, přijali finanční závazek(y) v takové výši, jaká byla příčinou jejich současných potíží.

Neznalost zákonů, právních předpisů a neodpovědný přístup v této oblasti je další významnou příčinou vzniku předlužení. Výskyt nějaké z forem této příčiny byl zjištěn u šesti z osmi respondentů.

- 2 respondentky (Alena a Irena) vypověděly, že významnou příčinou jejich situace je jízda hromadným dopravním prostředkem bez zaplacení jízdného. Další příčinou jejich potíží je skutečnost, že neměly v (CEO)¹¹ nahlášenu aktuální adresu svého pobytu, tudíž se důležité informace, jako například informace o probíhajícím soudním řízení ve věci žalovaného jízdného, nedostaly k jejich osobám. Irena současně připouští, že úřední poštu nepřebírala úmyslně. Nevěděla o institutu doručení soudních písemností fikcí a mylně se domnívala, že nepřevzetí poštovní zásilky bude mít pro její situaci příznivý dopad. Jednu pokutu v MHD, jejíž neuhrazení bylo příčinou následného exekučního vymáhání, uvádí i Mirek.

¹¹ Centrální evidence obyvatel.

- U 2 respondentů (Petra a Jiřího) byly zjištěny neznalosti a nekompetentnost v oblasti předpisů souvisejících s jejich živnostenským podnikáním, což bylo příčinou vzniku vysokých pohledávek na zdravotním a sociálním pojištění.
- Jako neodpovědné a nekompetentní lze označit i jednání 4 z 8 respondentů Petra, Vlastimila, Miroslava a Martiny), kteří uvedli, že předkládané smlouvy před jejich podpisem nečetli vůbec, nebo pouze letmo.
- Dluh na zdravotním a sociálním pojištění byl zjištěn u 7 z 8 respondentů, což rovněž do jisté míry vypovídá o společenské odpovědnosti a postoji respondentů k tomuto institutu.

Kvalitativní fáze výzkumu rovněž v jednotlivých případech zaznamenala následující příčiny předlužení osob:

- Tlak trhu práce na osoby, kterým jsou nuceny z důvodu absence poptávky po spolupráci formou pracovně-právního vztahu vykonávat činnosti jako OSVČ, byť toto nejsou z administrativního hlediska schopny zvládnout. Toto se projevilo u Petra.
- Druhotná platební neschopnost. Do té se jako OSVČ dostal rovněž Petr, když se mu opakovaně stávalo, že nedostal zapláceno za odvedenou práci.
- Zdravotní příčiny. Významný dopad na finanční situaci Jiřího měl jeho pracovní úraz, kdy se Jiří nebyl schopen s touto událostí úspěšně vypořádat. Rovněž v případě Vlastimila figurovaly u počátku jeho problémů nízké výdělky způsobené zdravotními potížemi.
- Neschopnost odolat nátlaku a manipulaci. Mirek (z jehož chování lze odhadovat mírný intelektuální handicap) uvedl, že jako účastník prodejní akce jedné ze společností podlehl nátlaku prodejců a podepsal smlouvu o koupi zboží. Předmětné zboží původně neměl v úmyslu zakoupit. Splátky takto zakoupeného zboží následně nezvládal.

II. Postupy použité k řešení krize

Velmi neuspokojivá byla zjištění ohledně postupu respondentů při řešení jejich krizové situace. Poznatky v oblasti postupů zvolených k vyřešení situace byly shrnuty do následujících kategorií:

- a) Tvorba strategie k řešení krize.
- b) Schopnost hledat a najít účinnou pomoc k řešení krize.
- c) Ochota vzdělávat se.
- d) Aktivity v oblasti preventivní péče o vlastní duševní zdraví.

Předlužení osob se týká prakticky všech oblastí jejich života. Ani jeden z respondentů se však hlouběji **nezabýval tvorbou jakékoliv konkrétní strategie k vyřešení či zlepšení situace**. Často jediným popisovaným postupem byla docházka respondentů na úřad práce, a to ještě ne u každého. Patrně následkem toho nebyli respondenti schopni vyjmenovat konkrétní překážky, se kterými se při snaze vyřešit krizi setkali. Při dotazu na tyto překážky byly zaznamenány pouze odpovědi typu: nemám peníze, nemám práci. Jediná Alena jako konkrétní překážku uvedla skutečnost, že nemůže trhu práce nabídnout potřebnou praxi. S ohledem na tato zjištění není již překvapující, že mimo Jiřího, který po uzdravení opět provozuje svoji živnost, 7 z 8 respondentů připouští, že jejich dluhy v průběhu času nadále rostou. Ani jeden z respondentů se nezabýval možností řešit krizovou situaci oddlužením podle zákona č. 182/2006 Sb.

S každou konkrétní krizovou situací jednotlivých respondentů souvisí opět různorodé okolnosti, se kterými se respondenti byli a jsou nuceni v průběhu času vypořádat, a to včetně těch, které stály u zrodu současných potíží. Dalším výsledkem provedeného výzkumu je zjištění, že respondenti **nehledali nebo nebyli schopni najít účinnou pomoc**, přičemž z obsahu rozhovorů lze usuzovat, že odborná pomoc by mnohým pomohla předejít vzniku krize samotné nebo zmírnit deklarované dopady krize na jejich životy. Z rozhovorů je rovněž mnohdy vycítit určitou rezignaci respondentů na hledání pomoci, která souvisí s pocitem beznaděje. Pokud se někomu odborné pomoci dostalo (nebo ji vyhledal), bylo to již v souvislosti s řešením nově vzniklé krizové situace v oblasti zdravotní, jejíž příčinou byla krize předlužení.

- 4 z 8 respondentů (Petr, Irena, Vlastimil, Vlasta) se o hledání pomoci ani nepokusili (přičemž chování Ireny, která, aniž by o to požádala, žije doslova „příživnickým“ způsobem života v domě rodičů svého přítele).

- Aktivity zbývajících 4 z 8 respondentů spočívaly v pouhé formální komunikaci s úřady (nejčastěji návštěvy úřadu práce, též nahodilé a svou formou beznadějně pokusy o dohodu s exekutory a věřiteli).
- Získání účinné pomoci, která by aktivně posouvala vývoj krize k úspěšnému vyřešení, nebylo zjištěno u žádného respondenta.

U všech osmi respondentů byla zaznamenána **aktuální neochota se jakoukoliv formou vzdělávat**. Obdobný postoj ke vzdělávání byl zjištěn u respondentů i v minulosti. Jediným zjištěným je dílčí krok Aleny, která absolvovala kurs práce na PC.

Aktivity v oblasti preventivní péče o vlastní duševní zdraví by v ideálním případě měly být součástí člověkem zvolené strategie ke zvládnutí krizové situace. Jak z již prezentovaných zjištění kvalitativního výzkumu plyne, respondenti žádnými takovými skutečnými strategiemi vybaveni nejsou. Proto se práce dále věnuje alespoň jednotlivým dílčím aktivitám, které mohou psychickému stavu dotazovaných přispět. Zjištěné konkrétní aktivity jednotlivých respondentů, pokud vůbec respondenti nějaké uvádějí, vykazují kvalitativní i kvantitativní nedostatky. Většinou postrádají potřebnou pravidelnost a kvalitu fyzické náročnosti. Dále bylo zjištěno, že se jedná většinou o „samotářské“ aktivity, které pozbývají příznivou interakci se sociálním okolím.

- 3 z 8 respondentů (Petr, Irena a Miroslav) neuvedli žádné aktivity uvedeného charakteru (Petr a Irena po chvílice váhání zmiňují příležitostnou návštěvu restaurace).
- 2 z 8 (Vlastimil a Martina) uvádějí pouze nutnou fyzickou práci u domu.
- Pouze 3 z 8 respondentů uvádějí aktivity, u kterých lze předpokládat příznivý na psychiku. Alena uvádí mimo návštěv kina, četby a aktivitách na sociálních sítích rovněž cyklistiku. Jiří, mimo toho, že občas „zajde na pívko“, rovněž hraje fotbal a zahrádkaří. Vlastě mimo sledování TV pomáhá houbaření a procházky.

III. Dopady předlužení na respondenty

Otázka dopadů krizové situace způsobené předlužením je s ohledem na téma práce stěžejní oblastí. Jedná se o popis dopadů předlužení na respondenty tak, jak jej sami respondenti cítí. Takto popsané dopady zjištěné v kvalitativní fázi výzkumu byly rovněž

podle společných znaků do kategorií. Názvy kategorií opět odpovídají charakteru těchto dopadů.

- a) Dopady na psychický stav.
- b) Dopady v oblasti chování.
- c) Dopady v oblasti somatického zdraví.
- d) Dopady v oblasti rodinných a přátelských vztahů.

Z obsahu provedených rozhovorů jednoznačně vyplývá, že v obecné rovině **negativní dopad předlužení na svůj psychický stav pociťují všichni respondenti.**

V konkrétních případech byly zjištěny následující často se vyskytující obtíže:

- Všichni respondenti uvádějí pocity bezradnosti.
- Všichni popisují nějakou formu častých obav, strachu nebo depresí.
- 6 z 8 respondentů uvádí častý pocit únavy.
- 3 z 8 respondentů uvádějí potíže s nespavostí.
- 4 z 8 respondentů pociťují nižší sebevědomí nebo sebeúctu.
- 2 z 8 se za svou situaci doslova stydí.

Dopady na chování respondentů, které byly v rozhovorech popsány, jsou následující:

- 4 z 8 respondentů připouštějí, že předlužení bylo příčinou zvýšené spotřeby tabákových výrobků.
- 2 z 8 (Miroslav a Martina) připouštějí, že předlužení mělo negativní dopad ohledně spotřeby alkoholu. U Martiny nebyl problém v množství, ale v tom, že nebyla schopna odepřít si alkohol ve formě vína, a to během těhotenství.
- 3 z 8 respondentů spatřují v předlužení příčinu hádek s osobami v okolí.
- 4 z 8 respondentů připouštějí, že předlužení má negativní dopad na jejich profesní uplatnění.
- 4 z 8 respondentů se v průběhu krize zabývalo myšlenkami na sebevraždu.
- 2 z 8 respondentů (Irena a Miroslav) přiznávají, že se zabývali myšlenkami řešit finanční problémy drobnou majetkovou trestnou činností. Miroslav se k takovému jednání přiznal, Irena se odpovědi vyhýbala.

Jak je v teoretické části práce uvedeno, závažnou okolností působení krizí jsou jejich **dopady na somatické zdraví osob**. I v případě zjištěných dopadů krize způsobené předlužením na respondenty tomu není jinak.

- 5 z 8 respondentů popsalo nějaký negativní dopad na své zdraví.
- 4 z 8 respondentů uvádějí, že vlivem působení stresu došlo k úbytku jejich váhy. Martina měla v těžkých chvílích naopak obtíže s přejídáním.
- 3 z 8 (Jiří, Vlastimil a Martina) uvádějí potíže s krevním tlakem. Vlastimil uvedl, že tlak vymahačů dluhů byl v jeho případě rovněž příčinou infarktu. Při zhoršení situace pociťuje bolest na prsou. (Nutno rovněž dodat, že Petr a Miroslav nechodí na preventivní lékařské prohlídky, tudíž hodnoty svého krevního tlaku neznají.)
- 2 z 8 respondentů přisuzují vlivu stresu zhoršení jejich kožních obtíží (ekzém a zánětlivé onemocnění kůže).
- Vlastimil uvádí patrně méně závažné obtíže diabetického charakteru, které po dohodě s lékařem řeší dietou.
- Alena spatřuje ve stresu a depresích příčinu potratu v konci třetího měsíce těhotenství. To jako možnou příčinu připustil i její ošetřující lékař.
- Martina přiznala, že se léčí s depresemi.
- Irena uvádí bolesti zad nebo ledvin, což ovšem zatím neřešila.
- Vlasta a Miroslav uvádí častější nachlazení, Vlasta též častější bolesti hlavy.
- Miroslav uvádí bolesti žaludku (které bez konzultace s lékařem přisuzuje vředovému onemocnění).
- Miroslav rovněž trpí bolestmi zubů, ale lékaře nevyhledal. Je přesvědčen, že by nebyl stomatologem z finančních důvodů ošetřen.

Všichni respondenti v rozhovorech popsali nějaký **dopad předlužení na rodinné nebo přátelské vztahy**.

- Předlužení negativně ovlivnilo přátelské vztahy všech respondentů.
- Mimo Miroslava a Vlastimila, kteří žijí sami a s rodinami neudržují žádný kontakt, vnímají negativní dopad předlužení na rodinné vztahy všichni respondenti (na rodiny orientační nebo prokreační, dle rodinných poměrů).
- 5 z 6 respondentů žijících v rodinách připouštějí, že předlužení je příčinou hádek v rodinách.

- 4 respondenti uvedli (Petr, Jiří, Vlasta, Martina), že předlužení má negativní dopad na výchovu jejich dětí. (Alena, Irena a Miroslav děti nemají, Vlastimil se s již dospělými dětmi dlouhodobě nestýká).

IV. Představy respondentů o východiscích a budoucnosti.

Z hlediska dalšího vývoje dopadů krize a schopnosti jí nadále odolávat je představa, kterou má jedinec v krizi o budoucnosti. Tento moment je popsán například v koncepci A. Antonovského „sense of coherence“ (viz kapitola 3.7). I v této oblasti byly zjištěny závažné skutečnosti.

- 7 z 8 respondentů prakticky necítí naději, na úspěšné vyřešení situace v budoucnu. Jediný Jiří je přesvědčen, že nepříznivou situaci zvládne, byť to bude trvat několik let.
- 7 z 8 respondentů (opět mimo Jiřího) se vůbec nezabývá plány do budoucnosti. Z jejich projevů je cítit rezignace.
- 7 z 8 respondentů má obavy z budoucnosti. Nejčastěji byly zaznamenány obavy: ze ztráty bydlení, zhoršení zdravotního stavu, návštěvy exekutorů, neschopnosti najít zaměstnání, z neschopnosti zajistit výchovu a vzdělávání dětí, Miroslav má rovněž obavu, že si nebude schopen koupit jídlo. Jediný Jiří již obavami z budoucnosti netrpí, v minulosti tomu tak ale bylo rovněž.
- Na otázku, v čem vidí smysl svého života, uvádějí respondenti prakticky pouze hodnoty spodních dvou pater Maslowovy pyramidy potřeb.

4.2 Metodika kvantitativní etapy výzkumu

Výsledky získané vyhodnocením nashromážděných dat první etapy výzkumu jsou podkladem pro realizaci etapy druhé, která pomocí metod výzkumu kvantitativního odpoví na otázku, do jaké míry je možné výsledky a zjištění první fáze výzkumu zevšeobecnit na celou skupinu osob, které jsou působení krizové situace zapříčiněné jejich předlužením dlouhodobě vystaveny.

Druhá etapa výzkumu je provedena na druhém výběrovém souboru. Pro tuto etapu byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Sběr dat byl autorem práce proveden při osobním kontaktu s respondenty uskutečněném v rámci výkonu povolání, a to s využitím

strukturovaného dotazníku. Vzhledem k charakteru, dosažitelnosti a možnostem osob druhého výběrového souboru byl tento způsob zvolen jako optimální, jelikož jiný způsob komunikace s těmito osobami je v praxi problematický. Nevýhoda tohoto postupu by opět mohla být spatřována v možných pochybnostech respondentů o anonymitě výzkumu. Tyto obavy však v praxi nejsou nikterak významné. Respondenti jsou si vědomi toho, že tazatel disponuje mnoha osobními informacemi o jejich životě. Některé zná z úřední činnosti, některé mu sdělili i sami v minulosti. Respondent se posadil tak, aby nebylo vidět, jaké odpovědi volí. Z předložené skupiny dotazníků vyhledal jeden nevyplněný. Obdrženým černým fixem pak označil v dotazníku zvolené odpovědi tak, že vybarvil kroužek před těmito variantami. Takto vyplněný dotazník pak sám zařadil zpět mezi ostatní. Snahou tohoto postupu bylo dosažení alespoň dílčího pocitu anonymity.

Ostatní okolnosti provádění výzkumu, které tato kapitola nezachycuje, včetně otázek etických, jsou totožné s okolnostmi výzkumu kvalitativního.

4.2.1 Cíl kvantitativní etapy výzkumu

Cílem druhé – kvantitativní etapy výzkumu je v souladu se zjištěnými výsledky první části výzkumu potvrdit (případně vyvrátit) následující hypotézy:

- I.** Většina osob čelících dlouhodobé krizi způsobené jejich předlužením není schopna tvorby strategie a účinného postupu k zvládnutí krize.
- II.** Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady na psychický stav většiny osob v této krizi.
- III.** Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady v oblasti chování u většiny osob v této krizi.
- IV.** Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady v oblasti zdraví u většiny osob v této krizi.
- V.** Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady v oblasti rodinných a přátelských vztahů u většiny osob v této krizi.

Posledním cílem této části výzkumu je shromáždit poznatky o prvotních příčinách vzniku předlužení u dotazovaných respondentů.

4.2.3 Charakteristika cílové skupiny pro kvantitativní etapu výzkumu

K dosažení cílů druhé etapy výzkumu a jeho reliabilitě bylo při stanovení základního souboru nutné dodržet obdobná kvalitativní kritéria, jako při výběru respondentů do etapy první (blíže o „*reliabilitě výzkumu*“ uvádí Gavora (2000) na straně 73). Základní soubor je opět tvořen osobami, proti kterým byla za účelem uspokojení jejich finančních závazků u Okresního soudu v Jičíně nařízena exekuce nebo výkon rozhodnutí některou z forem postihujících jejich majetek. Dalším kritériem výběru je minimální počet pěti neuhrazených aktuálně nařízených a probíhajících exekucí s minimální celkovou výší 300 000 Kč (včetně příslušenství pohledávek) a minimální doba tří let, která uplynula od nařízení nejstarší neskončené exekuce. Vzhledem k podmínkám výzkumu a charakteru základního souboru nebyla v případě tohoto výzkumu proveditelná metoda výběru náhodného. K výběru konkrétních šedesáti respondentů došlo proto metodou záměrného výběru, a to v souvislosti se stanovenými kritérii a aktuálními úředními aktivitami autora práce v terénu nebo budově zaměstnavatele. K přesnosti výběru přispěla rovněž spolupráce autora výzkumu s ostatními kolegy Okresního soudu v Jičíně, kteří se s osobami základního výběru rovněž pracovně stýkají. Více o metodě záměrného výběru uvádí Gavora (2000) na straně 64.

4.2.2 Použitý dotazník

Použitý dotazník obsahuje 43 otázek. V úvodu je respondent krátce seznámen s obsahem prováděného výzkumu, jeho cílem a jménem autora. Při řazení otázek byla zohledněna předpokládaná náročnost na jejich vyplnění proto, aby nebyl respondent od vyplňování dotazníku odrazen již počátečními několika otázkami. Proto jsou na úvod zařazeny otázky, u kterých není předpoklad, že vyvolají u respondenta stud nebo obavu z jejich náročností. Po úvodních otázkách následují otázky náročnější, mající rovněž důvěrný charakter. Konec dotazníku tvoří stručné poděkování za ochotu respondenta prokázanou jeho účastí na výzkumu. Kvantitativní etapa výzkumu slouží k potvrzení již zjištěných skutečností kvalitativní fáze výzkumu. Primárním cílem dotazníkového šetření již není zjišťování dalších skutečností a jevů, proto v něm jsou zařazeny převážně uzavřené

otázky s danou škálou možných odpovědí.¹² Uzavřené otázky kladou menší nároky na jeho vyplnění ze strany dotazovaných. Škálové otázky přinášejí podrobnější obraz posuzovaných jevů. Řazení variant odpovědí ve škálách je provedeno s ohledem na dopad posuzované skutečnosti na jedince, vždy od nejpříznivějšího po nejméně příznivý. Při tvorbě otázek byl kladen důraz na jejich konkrétnost, jednoznačnost, smysluplnost a srozumitelnost, s cílem vyhnout se otázkám dvojitým (Gavora, 2000). Použitý dotazník je k nahlédnutí v přílohách.

4.2.3 Vyhodnocení kvantitativní etapy výzkumu

Data získaná dotazníkovým šetřením byla s využitím programů Microsoft Office Word a Microsoft Office Excel sestavena do tabulek. Byly vypočítány relativní četnosti výskytu jevů, u škálových otázek rovněž hodnoty průměrné. Následující tabulky jsou seřazeny podle čísel otázek a lze je shrnout do následujících okruhů:

- **otázky č. 1 až 15, 41 – postupy a dílčí kroky**
- **otázky č. 16 až 22, 39 až 40 – dopady na psychický stav**
- **otázky č. 23 až 27 – dopady v oblasti chování**
- **otázky č. 28 až 34 – dopady v oblasti zdraví**
- **otázky č. 35 až 38 – dopady na rodinné a přátelské vztahy**
- **otázka č. 42, 43 – příčiny vzniku předlužení**

Postupy a dílčí kroky použité respondenty v krizové situaci (otázky číslo 1 – 15)

Na chování respondentů v oblasti funkčních postupů v krizové situaci jsou v dotazníku zaměřeny otázky č. 1 až 15. Jelikož otázka předlužení úzce souvisí s výdělkovými poměry respondentů, jsou otázky číslo 1 až 7 zaměřeny i tímto směrem. Úvodní otázka dotazníku tvořila pouze jakousi „výhybku“ pro případ, že by mezi respondenty byl někdo, kdo z nějakých objektivních (například zdravotních) důvodů nemůže žádnou výdělečnou činnost provozovat. Otázky č. 8 až 15 jsou zaměřeny na další oblasti aktivit respondentů nacházejících se v krizové situaci.

¹² Mimo otázky č. 42 a 43, které se nad rámec uvedeného snaží rozšířit poznání v oblasti konkrétních možných příčin předlužení osob.

- V odpovědi na otázku č. 1 všech 60 respondentů uvedlo, že nějaké zaměstnání nebo výdělečnou činnost vykonávat mohou.

- Tabulka číslo 3.2 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	2
Otázka: Máte v současné době zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost (včetně živnostenského podnikání), které je zdrojem příjmu?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
12	20,0%	Ano – mám legální zaměstnání (jako zaměstnanec, OSVČ atd.).	
2	3,3%	Pracuji „načerno“. Legální zaměstnání aktivně hledám.	
7	11,7%	Pracuji „načerno“ – legální práce se mi pro exekuce nevyplatí.	
36	60,0%	Nepracuji. Legální zaměstnání aktivně hledám.	
3	5,0%	Nepracuji – pracovat se mi pro neustálé exekuce nevyplatí.	
0	0,0%	Nepracuji – mohl bych, ale z jiného důvodu nechci.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.3 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	48	dotazník, otázka č.:	3
Otázka: Jste veden / vedena jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce? (Otázka se týkala pouze respondentů, kteří nemají legální zaměstnání.)			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
31	64,6%	Ano.	
9	18,8%	Ne – jelikož jsem byl z evidence pro nesplnění povinností vyřazen.	
5	10,4%	Ne – práci hledám, ale na úřadu práce jsem se nepřihlásil/a.	
3	6,2%	Ne – nehledám práci.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.4 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	4
Otázka: Jste ochoten vzdělávat se pro zvýšení Vaší pracovní kvalifikace, abyste mohl dosáhnout lepšího uplatnění na trhu práce a tím i vyšších výdělků?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
47	78,3%	Ano.	
13	21,7%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.5 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	5
Otázka: Absolvoval jste během doby, kdy máte finanční potíže, nějaký jazykový kurs?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
1	1,7%	Ano.	
59	98,3%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.6 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	6
Otázka: Absolvoval jste během doby, kdy máte finanční potíže, nějaký rekvalifikační kurs?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
3	5,0%	Ano.	
57	95,0%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.7 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	7
Otázka: Absolvoval jste během doby, kdy máte finanční potíže, nějakou jinou formu vzdělávání?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
4	6,7%	Ano.	
56	93,3%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.8 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	8
Otázka: Máte vymyšlen konkrétní účinný a uskutečnitelný postup, o kterém jste přesvědčen, že pokud jej budete dodržovat, tak zaplatíte všechny dluhy a zbavíte se předlužení?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		
absolutní	relativní			
3	5,0%	Ano, mám vymyšlen celý takový postup, kterému věřím.		
8	13,3%	Ne, ale mám vymyšlen postup, který zlepší moji situaci alespoň částečně.		
49	81,7%	Ne, nemám vymyšleny žádný takový účinný postup, který by moji situaci vyřešil nebo částečně zlepšil.		

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.9 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	9
Otázka: Jak se u Vás mění v průběhu času míra snahy a úsilí věnovaná řešení problémů s dluhy?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		pořadí
absolutní	relativní			
1	1,7%	Zvyšuje se hodně.		5
4	6,7%	Zvyšuje se mírně.		4
6	10,0%	Zůstává stejná.		3
34	56,6%	Mírně se snižuje.		2
15	25,0%	Snižuje se hodně.		1
Průměrná hodnota		Mírně se snižuje.		2,03

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.10 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	10
Otázka: Myslíte si, že předlužení zhoršuje vaše šance uplatnit se na trhu práce (být zaměstnán)?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		
absolutní	relativní			
21	35,0%	Ano.		
26	43,3%	Ne.		
13	21,7%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.		

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.11 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	11
Otázka: Zabýváte se myšlenkami na to, jak účinně podporovat své duševní zdraví a pohodu?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
7	11,7%	Ano.	
53	88,3%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.12 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	12
Otázka: Děláte něco aktivně a záměrně pro udržení svého duševního zdraví a pohody (jakoukoliv činnost, která vám přináší pocit pohody a pomůže Vám na chvíli zapomenout na problémy s dluhy)?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
14	23,3%	Ano.	
46	76,7%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.13 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	13
Otázka: Provozujete pravidelně nějaký rekreační sport, a to alespoň 1 x týdně?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
3	5,0%	Ano.	
57	95,0%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.14 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	14
Otázka: Provozujete pravidelně nějaké jiné vysloveně rekreační pohybové aktivity – mimo výše uvedený sport, a to alespoň 1 x týdně (například výlety, procházky, venčení psa, houbaření atd.)?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
14	23,3%	Ano.	
46	76,7%	Ne.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.15 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 15
Otázka: Jak často se scházíte s přáteli? (Dotaz směřuje na setkání úmyslná, dohodnutá nebo plánovaná. Netýká se pouhých náhodných setkání „na ulici“.)		
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů
absolutní	relativní	
6	10,0%	Ano – minimálně 1 x týdně.
11	18,3%	Ano – minimálně 1 x měsíčně.
35	58,3%	S přáteli se scházím méně než 1x v měsíci.
8	13,4%	S přáteli se prakticky nescházím.

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.16 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 16	
Otázka: Cítíte v souvislosti s předlužením pocit bezmocnosti?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	pořadí
absolutní	relativní		
0	0,0%	Nikdy.	5
4	6,6%	Občas – někdy.	4
10	16,7%	Často.	3
39	65,0%	Velmi často.	2
7	11,7%	Stále.	1
Průměrná hodnota		Velmi často	2,23

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.17 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 17	
Otázka: Trpíte z důvodu předlužení pocitu strachu, obav nebo depresemi?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	pořadí
absolutní	relativní		
0	0,0%	Nikdy.	5
4	6,7%	Občas – někdy.	4
9	15,0%	Často.	3
39	65,0%	Velmi často.	2
8	13,3%	Stále.	1
Průměrná hodnota		Velmi často.	2,15

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.18 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 18	
Otázka: Myslíte, že z důvodu předlužení trpíte pocitem únavy?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	pořadí
absolutní	relativní		
2	3,4%	Nikdy.	5
12	20,0%	Občas – někdy.	4
29	48,3%	Často.	3
14	23,3%	Velmi často.	2
3	5,0%	Stále.	1
Průměrná hodnota		Často.	2,93

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.19 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 19	
Otázka: Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nespavosti?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	pořadí
absolutní	relativní		
12	20,0%	Nikdy.	5
29	48,3%	Občas – někdy.	4
13	21,7%	Často.	3
6	10,0%	Velmi často.	2
0	0,0%	Stále.	1
Průměrná hodnota		Občas – někdy.	3,88

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.20 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 20	
Otázka: Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nižšího sebevědomí?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
37	61,6%	Ano.	
16	26,7%	Ne.	
7	11,7%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.21 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	21
Otázka: Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nižší sebeúcty?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
17	28,3%	Ano.	
31	51,7%	Ne.	
12	20,0%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.22 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	22
Otázka: Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou studu? Stydíte se před okolím a blízkými osobami za své předlužení?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
46	76,7%	Ano.	
8	13,3%	Ne.	
6	10,0%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.23 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	23
Otázka: Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou častějších konfliktů i s lidmi v okolí, tedy osobami mimo okruh Vašich blízkých přátel a rodiny)?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
6	10,0%	Ano.	
47	78,3%	Ne.	
7	11,7%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.24 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	24
Otázka: Myslíte si, že z důvodu předlužení konzumujete větší množství tabákových výrobků?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
20	33,3%	Ano, z důvodu předlužení se u mě konzumace zvýšila.	
11	18,3%	Ne, je stejná / nebo nižší.	
5	8,4%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	
24	40,0%	Jsem nekuřák.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.25 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	25
Otázka: Myslíte si, že z důvodu předlužení konzumujete větší množství alkoholických nápojů?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
6	10,0%	Ano, z důvodu předlužení se u mě konzumace alkoholu zvýšila.	
48	80,0%	Ne, je stále stejná (případně i nižší).	
3	5,0%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	
3	5,0%	Jsem abstinent.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.26 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	26
Otázka: Zabýval jste se někdy pro finanční potíže myšlenkami na spáchání nějakého protiprávního jednání k získání peněz nebo jiného materiálního prospěchu (krádež, podvod, loupež, vydírání, mravnostní trestný čin atd.) – mimo práce “načerno“ ?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
0	0,0%	Ano – přičemž nějakého z popsaného jednání jsem se i dopustil.	
14	23,3%	Ano – několikrát mě to napadlo. Nikdy jsem se takového jednání však nedopustil.	
31	51,7%	Ne.	
15	25,0%	Nechci odpovídat.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.27 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	27
Otázka: Zabýval jste se někdy pro finanční potíže myšlenkami na sebevraždu?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
0	0,0%	Ano – o sebevraždu jsem se i pokusil.	
3	5,0%	Ano – takové myšlenky mě napadají často.	
5	8,3%	Ano – několikrát mě to napadlo.	
50	83,3%	Ne.	
2	3,4%	Nechci odpovídat.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.28 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	28
Otázka: Myslíte, že předlužení negativně ovlivnilo Vaše celkové tělesné nebo duševní zdraví?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
41	68,3%	Ano.	
15	25,0%	Ne.	
4	6,7%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.29 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	29
Otázka: Trpíte bolestmi hlavy, které si vysvětlujete jako následek stresu souvisejícího s předlužením?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
12	20,0%	Ano.	
48	80,0%	Ne (Netrpím těmito obtížemi. / Tyto obtíže mám, ale mají jinou příčinu).	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.30 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	30
Otázka: Trpíte žaludečními nebo střevními obtížemi, které si vysvětľujete jako následek stresu souvisejícího s předlužením?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
14	23,3%	Ano.	
46	76,7%	Ne (Netrpím těmito obtížemi. / Tyto obtíže mám, ale mají jinou příčinu).	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.31 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	31
Otázka: Myslíte si, že předlužení a stres s ním spojený jsou příčinou změny Vaší tělesné hmotnosti?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
16	26,7%	Ano, tento stres je příčinou úbytku mojí tělesné hmotnosti.	
2	3,3%	Ano, tento stres je příčinou nárůstu mojí tělesné hmotnosti.	
37	61,7%	Ne, moje tělesná hmotnost se v souvislosti s předlužením nezměnila.	
5	8,3%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.32 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:	60	dotazník, otázka č.:	32
Otázka: Zaznamenal jste v příčinné souvislosti s předlužením a stresem s ním spojeným zhoršení svého zdravotního stavu v oblasti kardiovaskulární, krevního tlaku či srdečních obtíží?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	
absolutní	relativní		
16	26,7%	Ano.	
34	56,7%	Ne.	
10	16,6%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.	

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.33 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	33
Otázka: Zaznamenal jste v příčinné souvislosti s předlužením a stresem s ním spojeným nějaké obtíže kožního charakteru (ekzémy, zánětlivá onemocnění kůže, psoriáza – „lupénka“ atd.)?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		
absolutní	relativní			
6	10,0%	Ano.		
51	85,0%	Ne.		
3	5,0%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.		

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.34 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	34
Otázka: Zaznamenal jste v příčinné souvislosti s předlužením a stresem s ním spojeným nějaké obtíže diabetického charakteru (výskyt či zhoršení diabetických obtíží)?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		
absolutní	relativní			
2	3,3%	Ano.		
57	95,0%	Ne.		
1	1,7%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.		

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.35 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	35
Otázka: Jak myslíte, že předlužení ovlivnilo kvalitu Vašich rodinných vztahů?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		pořadí
absolutní	relativní			
0	0,0%	Zlepšily se.		5
6	10,0%	Nezměnily se.		4
27	45,0%	Zhoršily se mírně.		3
21	35,0%	Zhoršily se středně.		2
6	10%	Zhoršily se velmi.		1
Průměrná hodnota		Leží mezi: Zhoršily se mírně / Zhoršily se středně.		2,55

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.36 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	36
Otázka: Jak myslíte, že předlužení ovlivnilo kvalitu Vašich přátelských vztahů (mimo vztahů rodinných)?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		pořadí
absolutní	relativní			
0	0,0%	Zlepšily se.		5
18	30,0%	Nezměnily se.		4
24	40,0%	Zhoršily se mírně.		3
15	25,0%	Zhoršily se středně.		2
3	5,0%	Zhoršily se velmi.		1
Průměrná hodnota		Zhoršily se mírně.		2,95

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.37 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		60	dotazník, otázka č.:	37
Otázka: Myslíte si, že předlužení je příčinou hádek s rodinnými příslušníky a přáteli? Pokud ano, jak často?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		
absolutní	relativní			
3	5,0%	Velmi často.		
12	20,0%	Často.		
36	60,0%	Občas.		
9	15,0%	Ne, předlužení není důvodem hádek.		

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.38 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů:		32	dotazník, otázka č.:	38
Otázka: Myslíte si, že má předlužení z nějakého důvodu negativní dopad na výchovu Vašich dětí?				
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů		
absolutní	relativní			
22	68,7%	Ano.		
3	9,4%	Ne.		
7	21,9%	Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.		
(28)	z hodnocení vyřazení	Nevychovávám v současné době žádné děti.		

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.39 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 39	
Otázka: Máte v souvislosti s předlužením obavy z budoucnosti?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	pořadí
absolutní	relativní		
0	0,0%	Budoucnosti se neobávám.	4
4	6,7%	Malé obavy.	3
21	35,0%	Střední obavy.	2
35	58,3%	Velké obavy.	1
Průměrná hodnota		Leží mezi: Střední obavy / Velké obavy.	1,48

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.40 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 40	
Otázka: Jak velkou cítíte naději na úspěšné vyřešení Vaší finanční situace v budoucnosti?			
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů	pořadí
absolutní	relativní		
3	5,0%	Jsem pevně přesvědčen, že to dobře dopadne.	5
8	13,3%	Poměrně velkou.	4
25	41,7%	Střední – tak „padesát na padesát“.	3
21	35,0%	Velmi malou.	2
3	5,0%	Žádnou.	1
Průměrná hodnota		Střední – tak „padesát na padesát“.	2,78

(Zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka číslo 3.41 – vyhodnocení otázky dotazníkového šetření

Počet odpovídajících respondentů: 60		dotazník, otázka č.: 41
Otázka: Kde především spatřujete jádro příčin Vaší krizové situace a souvisejících obtíží – kde je onen „zakopaný pes“? Jinak řečeno, kdo především je odpovědný za vznik Vašich problémů?		
četnost odpovědí		Odpovědi respondentů
absolutní	relativní	
8	13,3%	Já. Za příčinu svých problémů považuji především vlastní selhání a neschopnost předejít a zabránit vzniku předlužení.
52	86,7%	Vnější okolnosti a příčiny. Jsem přesvědčen / přesvědčena, že jádrem mých problémů jsou především vnější okolnosti a příčiny, které jsem prakticky nemohl / nemohla ovlivnit (příklad: nedostatek práce, špatné zákony a obtížná vymahatelnost práva, neohleduplnost ostatních, lhostejnost úředníků a úřadů, neserióznost prodejců a poskytovatelů půjček, špatná politika atd.)

(Zdroj: vlastní zpracování)

4.2.4 Závěry kvantitativní fáze výzkumu

Cílem kvantitativní fáze výzkumu bylo potvrdit (případně vyvrátit) Hypotézy I. až V. uvedená v kapitole 4.2.1. V kontextu s těmito tvrzeními přinesla tato část výzkumu následující zjištění:

- I. Hypotéza „**Většina respondentů čelících dlouhodobé krizi způsobené jejich předlužením není schopna tvorby strategie a účinného postupu k zvládnutí krize.**“ nebyla vyvrácena. Vzhledem k níže uvedeným výsledkům je možné toto tvrzení zobecnit na osoby čelící předmětné krizi.

Graf č. 2: Existence účinné strategie k zvládnutí krize.

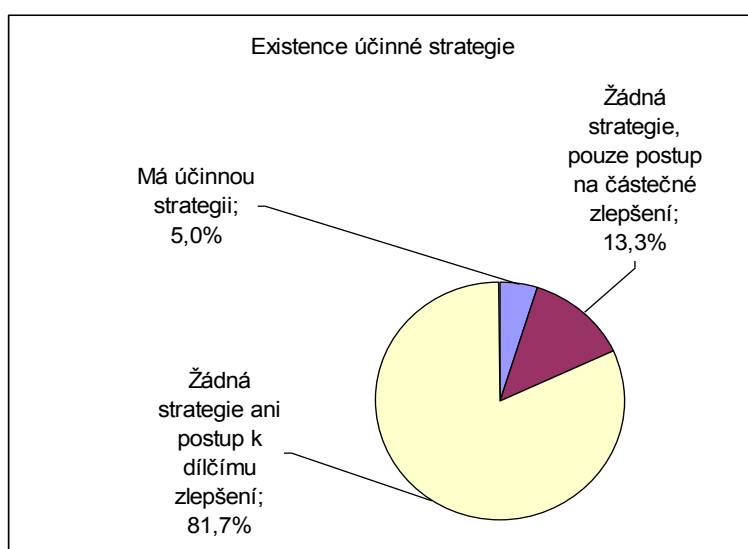
Výzkum byl zaměřen na dvě oblasti. První oblastí byla snaha respondentů o odstranění příčiny dlouhodobé krize, kterou je předlužení, a to zejména snaha zajistit si příjem. Byť všichni respondenti uvedli, že jsou schopni vykonávat nějaké zaměstnání nebo výdělečnou činnost, 65 % respondentů uvedlo, že nepracuje vůbec (60 % práci hledá, 5 % uvedlo, že se jim pracovat pro exekuce nevyplatí). Prakticky jedinou častěji se vyskytující aktivitou zaměřenou na získání práce mezi respondenty bez zaměstnání (jiné výdělečné činnosti) je jejich registrace na úřadu práce. To učinilo 83,4 % nepracujících respondentů

(29 % z těchto původně evidovaných jich však bylo v době šetření již z evidence vyřazeno, jelikož neplnili stanovené podmínky. 78,3 % respondentů sice deklarovalo ochotu vzdělávat se pro zvýšení uplatnění na trhu práce, celkově však pouze 8,4 % respondentů nějakou z dotazovaných forem vzdělávání (jazykový kurz, rekvalifikační kurz, jinou formu vzdělávání) absolvovalo. Pokud jde o změnu míry snahy a úsilí věnované řešení problémů s dluhy, byla na škále odpovědí (5. *zvyšuje se hodně*, 4. *zvyšuje se mírně*, 3. *zůstává stejná*, 2. *mírně se snižuje*, 1. *snižuje se hodně*) zaznamenaná průměrná hodnota odpovědi 2,03, což odpovídá odpovědi „mírně se snižuje“.

Plných 88,3 % respondentů se nezabývá myšlenkami na účinnou podporu svého duševního zdraví a pohody. Pouze 23,3 % respondentů provozuje alespoň 1 x týdně nějakou vysloveně rekreační pohybovou aktivitu (mezi těmito 23,3 % jsou i 3 respondenti, kteří uvedli, že nejméně 1 x týdně aktivně sportují).

V oblasti sociálního života pouze 10 % dotázaných uvedlo, že se s přáteli schází minimálně 1 x týdně (18,3 % se s přáteli schází minimálně 1 x v měsíci, 58,3 % se s přáteli stýká méně než jednou v měsíci a 13,4 % dotázaných uvedlo, že se s přáteli prakticky nestýká).

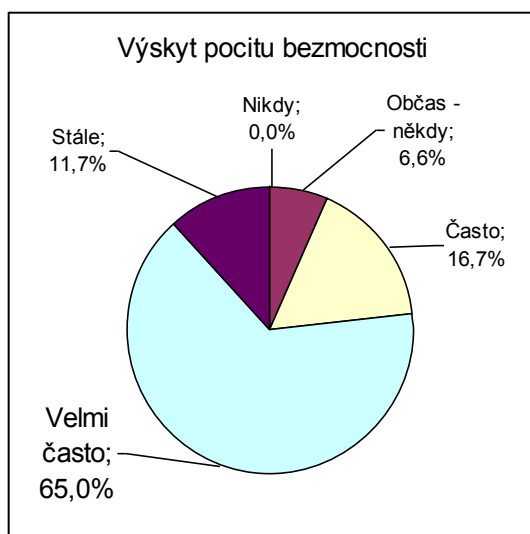
86,7 % respondentů je přesvědčeno, že za jejich problémy mohou především vnější okolnosti, které prakticky namohly být z jejich strany ovlivněny.

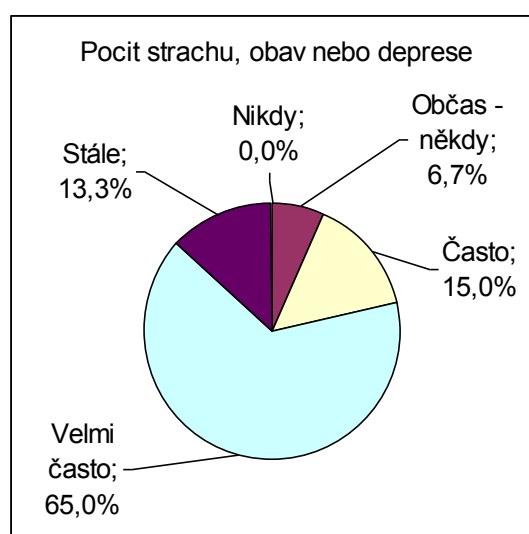
(Zdroj: vlastní zpracování)

II. Hypotéza „Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady na psychický stav většiny respondentů.“ nebyla vyvrácena. Vzhledem k níže uvedeným výsledkům je možné toto tvrzení zobecnit na osoby čelící předmětné krizi.

Graf č. 3: Výskyt pocitu bezmocnosti.

Graf č. 4: Výskyt pocitu strachu, obav nebo depresí.

(Zdroj: vlastní zpracování)

Na dotaz „Cítíte v souvislosti s předlužením pocit bezmocnosti?“ (škála odpovědí: 5. Nikdy, 4. Občas – někdy, 3. Často, 2. Velmi často, 1. Stále), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 2,23, což je nejbližší odpovědi „**Velmi často**“.

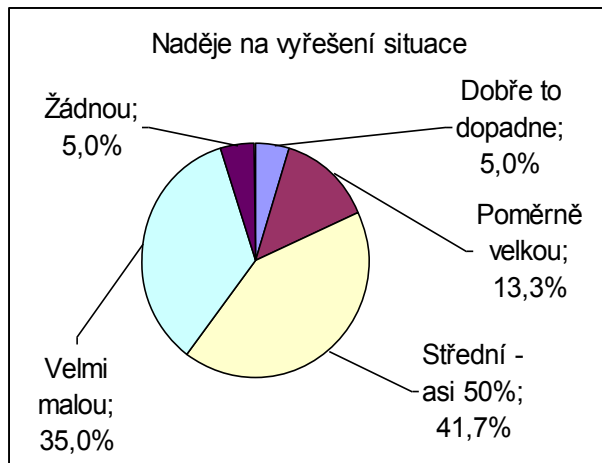
Na dotaz „Trpíte z důvodu předlužení pocitu strachu, obav nebo depresemi?“ (škála odpovědí: 5. Nikdy, 4. Občas – někdy, 3. Často, 2. Velmi často, 1. Stále), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 2,15, což je nejbližší odpovědi „**Velmi často**“.

Na obdobný dotaz uvedený v závěru dotazníku „Máte v souvislosti s předlužením obavy z budoucnosti?“ (škála odpovědí: 4. Budoucnosti se neobávám, 3. Malé obavy, 2. Střední obavy, 1. Velké obavy), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 1,48, což je hodnota mezi odpověďmi „**Střední obavy / Velké obavy**“.

Na dotaz „Jak velkou cítíte naději na úspěšné vyřešení Vaší finanční situace v budoucnosti?“ (škála odpovědí: 5. Jsem pevně přesvědčen, že to dobře dopadne, 4. Poměrně velkou, 3. Střední – tak „padesát na padesát“, 2. Velmi malou, 1. Žádnou), byla

zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 2,78, což je nejbližší odpovědi: **Střední – tak „padesát na padesát“**.

Graf č. 5: Naděje respondentů na vyřešení situace.

(Zdroj: vlastní zpracování)

Na dotaz „Myslíte, že z důvodu předlužení trpíte pocitem únavy?“ (škála odpovědí: 5. Nikdy, 4. Občas – někdy, 3. Často, 2. Velmi často, 1. Stále), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 2,93, což je nejbližší odpovědi „**Často**“.

Na dotaz „Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nespavosti?“ (škála odpovědí: 5. Nikdy, 4. Občas – někdy, 3. Často, 2. Velmi často, 1. Stále), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 3,88, což je nejbližší odpovědi „**Občas – někdy**“.

61,6 % respondentů uvedlo, že předlužení je u nich příčinou nižšího sebevědomí (26,7 % uvedlo opak, 11,7 % neumělo odpovědět), 28,3 % respondentů uvedlo, že předlužení je u nich příčinou nižší sebeúcty (51,7 % uvedlo opak, 20 % neumělo odpovědět), 76,7 % respondentů uvedlo, že předlužení je u nich příčinou studu před okolím a blízkými osobami (13,3 % uvedlo opak, 10 % neumělo odpovědět).

III. Hypotéza „**Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady v oblasti chování u většiny respondentů.**“ nebyla vyvrácena. Vzhledem k níže uvedeným výsledkům je možné toto tvrzení zobecnit na osoby čelící předmětné krizi.

10 % respondentů uvedlo, že předlužení je příčinou jejich častějších hádek s okolím (78,3 % uvedlo opačnou odpověď, 11,7 % respondentů nedokázalo odpovědět). 66,7 % respondentů „kuřáků“ uvedlo, že předlužení je u nich příčinou zvýšené spotřeby tabákových výrobků. 10,5 % „neabstijních“ respondentů uvedlo, že předlužení je u nich příčinou větší konzumace alkoholu.

23,3 % dotázaných respondentů přiznalo, že se z důvodu finančních potíží zabývali myšlenkami na spáchání nějakého konkrétního protiprávního jednání k získání peněz nebo jiného materiálního prospěchu – mimo práce „načerno“ (25 % respondentů na tuto otázku odmítlo odpovědět, 51,7 takové myšlenky vyloučilo).

5 % dotázaných respondentů přiznalo časté myšlenky na sebevraždu, 8,3 % uvedlo, že je takové myšlenky několikrát napadly (3,4 % respondentů na tuto otázku neodpovědělo, 83,3 % existenci takových myšlenek vyloučilo).

78,3 % z celkového počtu respondentů označilo nějaký z výše uvedených dopadů.

IV. Hypotéza „Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady v oblasti zdraví u většiny respondentů.“ nebyla vyvrácena. Vzhledem k níže uvedeným výsledkům je možné toto tvrzení zobecnit na osoby čelící předmětné krizi.

V oblasti konkrétních dopadů krizové situace na respondenty byly zjištěny následující skutečnosti:

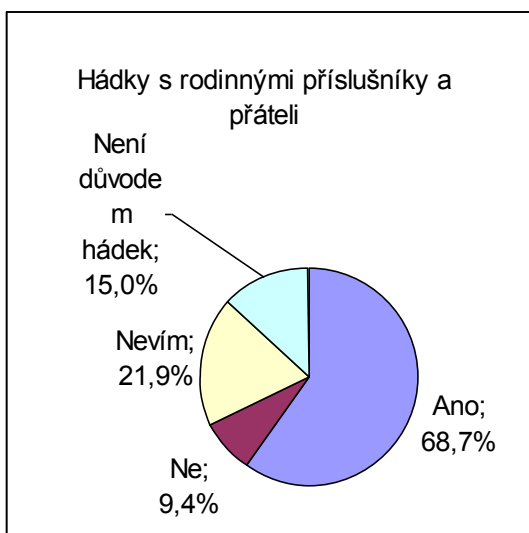
- 20 % respondentů uvádí předlužení jako příčinu jejich bolestí hlavy,
- 23,3 % uvádí předlužení jako příčinu jejich žaludečních nebo střevních potíží,
- 26,7 % respondentů uvádí předlužení jako příčinu úbytku jejich tělesné hmotnosti,
- 3,3 % respondentů uvádí předlužení jako příčinu nárůstu jejich tělesné hmotnosti,
- 26,7 % uvádí potíže v kardiovaskulární oblasti (16,6 % nedokázalo odpovědět),
- 10 % uvádí předlužení jako příčinu jejich obtíží kožního charakteru,
- 2 % % uvádí předlužení jako příčinu jejich obtíží diabetického charakteru.

Na obecnou otázku o dopadech předlužení v oblasti zdraví 68,3 % respondentů vyjádřilo své přesvědčení o tom, že předlužení negativně ovlivnilo jejich tělesné nebo

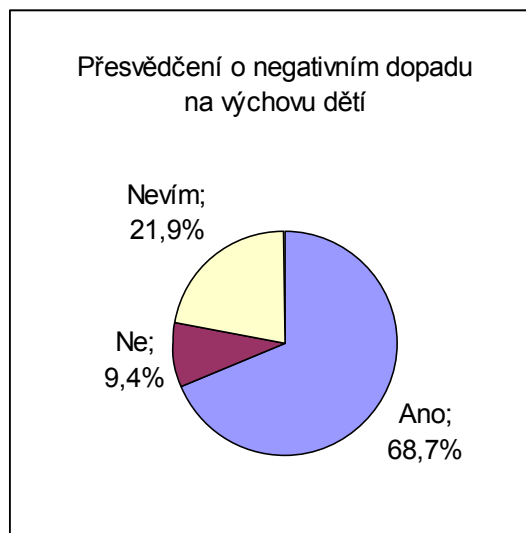
duševní zdraví (25 % uvedlo opačnou odpověď, 6,7 % na tuto otázku nedokázalo odpovědět). Z vyhodnocení dotazů týkajících se konkrétních dopadů na zdraví však vyplývá, že **nějaký z výše uvedených konkrétních dopadů na zdraví uvádí 78,3 % respondentů.**

- V. Hypotéza „Dlouhodobá krize způsobená předlužením má vážné dopady v oblasti rodinných a přátelských vztahů u většiny respondentů.“ nebyla vyvrácena. Vzhledem k níže uvedeným výsledkům je možné toto tvrzení zobecnit na osoby čelící předmětné krizi.

Graf č. 6: Hádky s rodinnými příslušníky.

Graf č. 7: Negativní dopad na výchovu dětí.

(Zdroj: vlastní zpracování)

Na dotaz „Jak myslíte, že předlužení ovlivnilo kvalitu Vašich rodinných vztahů?“ (škála odpovědí: 5. Zlepšily se, 4. Nezměnily se, 3. Zhoršily se mírně, 2. Zhoršily se středně, 1. Zhoršily se velmi), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 2,55, což je hodnota mezi odpověďmi „Zhoršily se mírně / Zhoršily se středně“.

Na dotaz „Jak myslíte, že předlužení ovlivnilo kvalitu Vašich přátelských vztahů (mimo vztahů rodinných)?“ (škála odpovědí: 5. Zlepšily se, 4. Nezměnily se, 3. Zhoršily se mírně, 2. Zhoršily se středně, 1. Zhoršily se velmi), byla zaznamenána průměrná hodnota odpovědi 2,95, což je nejbližší odpovědi „Zhoršily se mírně“.

Zjištěné příčiny předlužení u respondentů

- 46 % Neuvážené půjčky.
- 16 % Ztráta zaměstnání (propuštění, zánik zaměstnavatele).
- 8 % Neúspěšné podnikání (mimo druhotnou platební neschopnost).
- 7 % Dluh na pojistném u OSSZ a zdravotních pojišťoven.
- 6 % Důvěra – nečetl jsem podepsanou smlouvu o přijetí závazku.
- 5 % Porušení zákonů a předpisů (různé pokuty, penále a jiné).
- 3 % Manipulace a nátlak – například koupě původně nechtěného zboží na prodejních akcích, ale i jiné formy).
- 2 % Druhotná platební neschopnost při podnikání.
- 2 % Úraz (ztráta původního příjmu z důvodu úrazu).
- Další uvedené příčiny: ztráta příjmu z důvodu zdravotních komplikací, ručitelství, nepřebírání pošty, ztráta bydlení, odpovědnost za dluhy bývalého z manželů, které vznikly v době manželství.

4.3 Komparace poznatků teoretické a empirické části práce

Poznatky a jevy zjištěné v empirické části práce v mnohém odpovídají poznatkům uvedeným v části obecné. Jelikož již bylo v práci vše podrobně popsáno, následující text bude pouze rámcovým srovnáním.

Na základě poznání zprostředkovaného empirickým výzkumem lze konstatovat, že krize způsobená dlouhodobým předlužením nějakým způsobem zasahuje veškeré oblasti lidského života, a to s ohledem na subjektivní vnímání každého jedince. Jedná se o osobní krizi zapříčiněnou selháním adaptačních mechanismů s negativními dopady na dlužníky, rodinné příslušníky i přátelské vztahy.

Pokud jde o jednotlivé fáze krize, jak je definuje Kebza (2009), většina respondentů se nachází ve IV. (chronické) fázi, přičemž jejich situace je ovlivněna zejména následujícími determinanty: neschopností tvorby účinné strategie, osobními proměnnými a dostupností pozitivních zdrojů. Zjištěna byla rovněž neschopnost najít sociální oporu (zejména informační) a neschopnost budovat síť sociálních vztahů. Problematická je zejména absence anticipované opory, u které poukazuje Kebza (2009) především na schopnost být zdrojem pocitu bezpečí a naděje. U většiny postižených tak lze dojít k

závěru, že přijali pouze neefektivní strategii založenou na pasivitě a rezignaci. Patrné byly spíše některé z obranných mechanismů svědčících o maladaptivním způsobu řešení krize (viz kapitola 3.6).

Z pohledu problematiky resilience a koncepce „Locus of control“ J. Rottera lze za významné považovat zjištění, že **86,7 % respondentů druhé fáze výzkumu lze označit za „externály“**, tedy osoby s vnější lokalizací kontroly. Z pohledu koncepce (SOC) Arona Antonovského rovněž to, **pouze 5 % respondentů je plně přesvědčeno o tom, že svoji finanční situaci v budoucnosti zvládnou.**

Pozornost autora zaujaly i zaznamenané četnosti odpovědí respondentů u otázek č. 20, 21 a 22. Téměř 62 % respondentů uvedlo, že předlužení je příčinou jejich nižšího sebevědomí. Téměř 77 % respondentů uvedlo, že se za předluženost stydí. V obou případech (i s ohledem na četnost odpovědí „Nevím“ u otázky č. 22) jsou to vysoké hodnoty. S ohledem na kapitolu 3.10.1 (stranu 45, poslední odstavec) by obdobné hodnoty očekával autor práce i u otázky č. 21. Ovšem (v porovnání s otázkami č. 20 a 22) u otázky č. 21 „pouhých“ 28 % respondentů uvedlo, že předlužení je příčinou jejich nižší sebeúcty. Provedený výzkum na tuto rozdílnost neumí objektivně odpovědět. Zaznamenané otázky u odpovědi číslo 41, kde téměř 87 % respondentů odpovědělo, že vznik krize přisuzují především vnějším příčinám, přivádějí autora práce k domněnce, že sebeúcta je u většiny respondentů „chráněna“ skutečností, že jsou to v pojetí Rotterovi koncepce „Locus of control“ tzv. externálové. Tuto spekulaci je však nutno brát pouze jako námět k zamyšlení.

Empirická část práce rovněž potvrzuje tvrzení, že negativní účinky dlouhodobého stresu jsou pro lidský organismus vždy rizikem (Kebza, 2005). S tím souvisejí i zjištěné negativní dopady krize na celkový zdravotní stav respondentů (psychický i somatický). U předlužených osob byly zjištěny především pocity bezmoci, strachu, obav, depresí, únavy, nižšího sebevědomí a studu, které se mohou stát příčinou potíží v budoucnu (viz kapitola 3.4.1). Současně byly zjištěny některé negativní dopady v oblasti chování (konflikty, zvýšená spotřeba alkoholu a tabákových výrobků, myšlenky ke spáchání protiprávního jednání). Některé příznaky (byť si autor práce uvědomuje, že není odborníkem na danou problematiku) jsou podobné charakteristickým příznakům syndromu vyhoření. Autor tuto skutečnost přikládá tomu, že jsou respondenti vystaveni soustavným problémům a dlouhodobé neschopnosti řešit předlužení, kdy někteří došli i k závěru, že se jim vlastně ani nevyplatí pro soustavné exekuce pracovat. Na výsledcích výzkumu je zřejmé i to, že

dlouhodobé finanční potíže jsou příčinou negativních dopadů v oblasti vztahové a mají negativní dopad i na výchovu dětí.

Ohledně kapitoly 3.4.5 je nutno poukázat na přiznání 13,3 % dotázaných respondentů, že se minimálně několikrát zabývali myšlenkou na sebevraždu.

Poznámka z praxe autora: *Byť jde o předpoklad, který autor práce není schopen prokázat (tedy spekulaci), cítí autor potřebu doplnit práci o osobní zkušenost, kdy během jeho desetileté praxe již dva dlouhodobě předlužení muži nacházející se v dlouhodobé bezvýhodné finanční situaci spáchali sebevraždu. Oba byli živnostníci, jeden hostinský, druhý truhlář. U obou je autor práce přesvědčen, že sehrály významnou roli jejich dluhy.*

Výzkum naznačil i možný dopad krize do oblasti kriminality. 23,3 % respondentů přiznalo myšlenky na spáchání nějakého protiprávního jednání k získání peněz nebo jiného materiálního prospěchu.

Poznámka z praxe autora: *Autor práce sám osobně přicházel při plnění úředních povinností do styku s mužem, který se nacházel několik let v předlužení. Muž byl znám tím, že na adresu představitelů úřední moci nikdy nešetřil výhrůzkami zastřelením, pokud se někdo dotkne jeho majetku. Jeho výhrůžky několikrát řešila policie – každý věděl, že je vlastníkem brokovnice. Tento muž nakonec opravdu z důvodů souvisejících s exekucemi zastřelil jednoho dělníka a druhého těžce poranil. K tomuto jednoznačně zavrženíhodnému činu autor doplňuje, že ona „pověstná mince“ má rub i líc. Onen muž si nikdy nevypůjčil žádné peníze, nikdy si nekoupil nic na dluh. Aby si zajistil alespoň nějaký příjem, pěstoval na svém pozemku zeleninu. Nezvládl však platit sociální a zdravotní pojištění, což byly také jeho jediné dluhy. Díky nastavení systému však dílčí malé dlužné částky řádově narostly. Byť bylo zřejmé, že muž svou živnost nezvládá **především administrativně**, nesetkal se nikde se vstřícností a pochopením, které by vedlo k odpuštění pokut a penále, čehož se mnozí jiní díky komunikačním schopnostem u stejných věřitelů dočkali. Byť se to jiným úředníkům nepodařilo, autor práce i s tímto mužem dokázal komunikovat, a to i v exekučních záležitostech. Byla to sice „fuška“, muž nakonec umožnil například i prohlídku svého domu, převzal a podepsal potřebné doklady a vyslechl doporučení k řešení situace. Jednat s ním bylo možné, ale pouze s opatrností a bez přítomnosti ozbrojených složek, při současném respektování jeho psychického stavu souvisejícího s **intenzivně prožívanou beznadějí**. (podrobnosti viz příloha „Střelec z Tetína“).*

5 Výsledky a diskuse

Zhodnocení výsledků práce je provedeno v kontextu se stanovenými cíli práce, které jsou uvedeny v kapitole 2. Před hodnocením dosažení hlavního cíle je nutno nejprve provést hodnocení cílů dílčích.

5.1 Splnění dílčích cílů práce

Jelikož skutečnosti, které se týkají splnění dílčích cílů stanovených kapitolou číslo 2.2, vyplývají z předchozího textu, je tato kapitola jakousi rekapitulací.

1. **Prvním dílčím cílem práce bylo shromáždit dostatečné množství odborných poznatků o stresu a krizových situacích, zejména se zaměřením na odbornou terminologii, významovou stránku, otázku průběhu, zvládání a dopadů, včetně otázek obranných mechanismů a zvládání krizí.** Dosažení tohoto cíle se věnovala třetí kapitola, která v kontextu s hlavním výzkumným problémem přináší potřebné množství odborných poznatků. Tyto odborné poznatky objasňují mnohé pro praktické pochopení problematiky užitečné informace, které se pro autora práce staly dostatečnou výchozí základnou pro empirickou část diplomové práce. **Splnění tohoto cíle bylo dosaženo**, podrobnosti jsou uvedeny v podkapitolách třetí kapitoly.
2. **Druhým dílčím cílem práce bylo získat podrobný vhled do problematiky života dlouhodobě předlužených osob. Shromáždit maximum relevantních poznatků o konkrétních předlužených osobách v kontextu krize způsobené dlouhodobým předlužením.** Dosažení tohoto cíle se věnovala kapitola 4.1, která je věnována kvalitativní fázi výzkumu. Ta umožnila autorovi podrobně nahlédnout do života v dlouhodobém předlužení u osmi konkrétních záměrně vybraných respondentů. Díky ochotě respondentů podílet se na výzkumu získal autor práce mnohé poznatky o vzniku, průběhu a dopadech krize, na tyto osoby. Vyhodnocením získané závěry se staly výchozím materiálem pro druhou etapu výzkumu. **Splnění druhého dílčího cíle bylo tedy dosaženo**, podrobnosti jsou uvedeny v podkapitolách kapitoly 4.1.

3. **Třetím dílčím cílem práce bylo ověřit, zda je možné zjištěné kategorie jevů zjištěných kvalitativní fázi výzkumu zobecnit na základní skupinu dlouhodobě předlužených osob.** Dosažení tohoto cíle se věnovala kapitola 4.2, která je věnována kvantitativní fázi výzkumu. V úvodu bylo v kapitole 4.2.1 na základě výsledků kvalitativní části stanoveno pět tvrzení o krizové situaci způsobené dlouhodobým předlužením osob. Jak ze závěrečného hodnocení výsledků kvantitativní fáze výzkumu v kapitole 4.2.4 vyplývá, tato tvrzení vyvrácena nebyla. Vzhledem k jednoznačným výsledkům dotazníkového šetření byl autorem přijat závěr, že tato tvrzení je možné zobecnit na osoby čelící předmětné krizi. Cílem druhé fáze výzkumu bylo rovněž shromáždit poznatky o prvotních příčinách předlužení. Ty jsou rovněž v závěru kapitoly 4.2.4 uvedeny. **Splnění třetího dílčího cíle bylo tedy rovněž dosaženo**, podrobnosti jsou uvedeny v podkapitolách kapitoly 4.2.
4. **Posledním (čtvrtým) dílčím cílem práce bylo provést komparaci poznatků teoretické části práce s výsledky části empirické.** Ta je provedena v kapitole 4,3.

5.2 Splnění hlavního cíle

Na základě shromážděných relevantních odborných informací a informací o konkrétních osobách v krizové situaci způsobené dlouhodobým předlužením bylo jednoznačně prokázáno, že dlouhodobé předlužení fyzických osob je krizovou situací s vážnými dopady na tyto osoby, jak o nich pojednává odborná literatura.

5.3 Diskuse

V kapitole 4.3 bylo provedeno srovnání nejmarkantnějších jevů zjištěných realizovaným výzkumem s poznatky odborné části práce. Další skutečnosti jsou též předmětem následující diskuse.

Ve shodě se zjištěními Riegela (2007), jsme i my v našem šetření zjistili, že krizová situace způsobená dlouhodobým předlužením může být příčinou protiprávního jednání. Riegel (2007) připouští, že se nemusí jednat pouze o násilné trestné činy a krádeže, ale například o podvody a neplacení daní. Provedeným šetřením jsme zjistili, že předlužení respondenti mnohdy pracují „načerno“. Někteří jsou ze zjištěných důvodů registrováni na

úřadu práce, byť nelegálně pracují a legální práci nehledají. 8 % respondentů přiznalo myšlenky na spáchání nějakého protiprávního jednání k získání peněz nebo jiného materiálního prospěchu. Žádný se však k tomuto činu v kvantitativním výzkumu nepřiznal. Vzhledem k charakteru této otázky a zvolené formě šetření je nutné připustit, že výsledek mohl být obavami respondentů ovlivněn. K protiprávnímu jednání se přiznal pouze respondent Miroslav, a to při rozhovoru provedeném v kvalitativní fázi výzkumu.

Ve shodě s Kebzou (2009), jsme provedeným výzkumem zjistili, že nepříznivá životní změna (tedy předlužení) spolu s neschopností lidí nalézt řešení je příčinou vzniku krize kumulované, kdy postižené osoby od hledání řešení následně ustupují a přijímají maladaptivní způsob řešení krizové situace. V tomto směru jsme zjistili rovněž shodu ohledně vážných dopadů takovýchto dlouhodobých krizí na osoby.

Shodně jako Selye (1966) jsme v našem šetření zjistili, že intenzivně prožívaný stres je příčinou úbytku tělesné hmotnosti u některých respondentů. Výzkum prokázal rovněž častý výskyt vnímané únavy a obtíží s nespavostí, přičemž tato zjištění jsou ve shodě s citovaným autorem.

Shodně s popisem IV. (chronické) fáze průběhu krize, který uvádí Kebza (2009), jsme i my v provedeném výzkumu zjistili významný výskyt pocitu beznaděje mezi respondenty.

6 Závěr

Liberální tržní atmosféra přináší občanovi téměř neomezené možnosti spotřeby. Musí na to ovšem mít dostatečné množství finančních prostředků. Může si dovolit jen to, „na co má“. Pokud nemá kompetence k tomu, aby si na tuto otázku solventnosti dokázal správně odpovědět, dostaví se problém. Finanční potíže však mají i jiné příčiny. Předlužení osob se v současné době stalo jakýmsi „strašákem“ společnosti. Diplomová práce na osudech respondentů prokázala, že krize způsobená dlouhodobou předlužeností osob je příčinou nepříznivých dopadů nejen na samotné dlužníky, ale i na jejich rodiny a přátelské vztahy. Příčiny vzniku předlužení a jeho přechodu v dlouhodobou krizi jsou rozsáhlé. Vzniklé problémy postižených obyvatel mají v konečném důsledku negativní dopady i v oblasti příjmů a výdajů veřejných rozpočtů. Zabývat se jejich odstraněním je přínosné z hlediska psychologického, ekonomického i sociálního.

Trh je jednou velkou společenskou hrou, ve které má každý dospělý svou roli. Dobrá úroveň finanční gramotnosti je pro každého hráče základním předpokladem k úspěchu, kterým je nějaká forma zisku. Zdroje jsou ovšem omezené. Zisk jednoho znamená ztrátu pro druhého. I v případě, že všichni budou během přípravy na vstup do hry pilně studovat, bude někdo finančně gramotný méně, jiný zase více. Rozdíly budou i v ostatních kompetencích hráčů. Vždy bude vítězů a poražených. S trochou nadsázky by se dalo shrnout, že problematika dlouhodobého předlužení je o beznaději. Otázka zadlužování občanů se tak stává i otázkou legislativního **nastavení svobod a omezení pravidel** této pro všechny povinné hry. Toto nastavení pravidel by mělo zajistit podání „pomocné ruky“ aktuálně prohrávajícím hráčům. Těm nejslabším a dlouhodobě neúspěšným hráčům by mělo zajistit šanci na důstojný život, jelikož odstranění ničujících následků jejich dlouhodobé role poražených přináší náklady celé společnosti.

6.1 Doporučení

V teoretické části práce je uvedeno množství zásad, prostřednictvím kterých může člověk úspěšně čelit krizím a tyto úspěšně zvládat. Následující doporučení se proto omezí na samotnou prvotní příčinu vzniku popisované krize způsobené předlužením. Těmi jsou rozhodnutí, činy a postupy předcházející vzniku předlužení. Na těch se projevuje deficit vzdělání v oblasti finanční gramotnosti

6.1.1 Vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti

Jako nejčastější příčinu vzniku předlužení uvedli respondenti „Neuvážené půjčky“. Spektrum poskytovaných finančních produktů se v průběhu času mění a rozšiřuje. Mění se i forma a agresivita marketingové strategie. Jediným sledovaným cílem zůstává, bez ohledu na situaci dlužníků, zisk poskytovatelů půjček. Reklamní kampaně vyzdvihují banální výhody produktů, zkreslují důležité údaje a záměrně zamlčují jejich nevýhody. Účinnou ochranou před podobnými metodami je **proces celoživotního vzdělávání**. Cílem dalšího vzdělávání dospělých musí být i **odstranění deficitu vzdělávání primárního**.

Problematika celoživotního učení je odlišná od školního vzdělávání. Tvoří pestrý a nejasně ohraničený celek, který není možné úspěšně centrálně řídit. Jedním z důležitých momentů je fakt, že je **ovlivněna poptávkou**. Zejména obyvatelé sociálně vyloučených lokalit však o další vzdělávání nemají zájem, proto vzdělávání nevyhledávají. Tito

obyvatelé zpravidla nereagují ani na různé formy neadresných tiskovin se souvislým textem. Proto i tato metoda působení na ty, kteří to nejvíce potřebují, nemá velkou šanci na úspěch.

Marketingový tlak prodejců a poskytovatelů půjček je významným „nepřítelem“ v boji proti zadlužování. **Klíčem k úspěchu jsou masová média.** Vliv televize a internetu na široké masy obyvatel je nesporný a bezkonkurenční. Existence **populárně naučných televizních programů, které by dokázaly zaujmout** cílovou skupinu osob s nízkou finanční gramotností, se jeví jako účinný prostředek k dosažení zlepšení. Charakter takových pořadů by **musel respektovat specifika cílové skupiny**, pro kterou by byly určeny. To se týká zejména otázky motivace osob k ochotě vzdělávat se. Primárním motivem k jejich sledování by musela být popularita a zábavnost. Problematiku vzdělávání dospělých rozpracovává v knize *Andragogika* Milan Beneš (2008). Vzdělávací pořady by musely být rovněž **ochráněny před tendenčními vlivy poskytovatelů finančních produktů**.¹³ Vzhledem k nákladům na tvorbu takových programů a cenám atraktivních vysílacích časů není takový projekt uskutečnitelný bez **podpory státu**.

6.1.2 Změna politiky a právních norem

Zákon vyjadřuje svrchovanou vůli zákonodárce. Z tohoto pohledu je produktem politiky. Politika ve své podstatě má vliv na veškeré dění ve společnosti. V souvislosti se společenskými změnami určuje priority a materiální podporu. V boji proti zadlužování může mimo podpory vzdělávání **měnit i související zákony**.

Jak je v empirické části práce popsáno, jedním z problémů živnostníků je platební morálka odběratelů. Živnostník, který vystaví odběrateli fakturu za vykonanou práci (dodaný materiál), musí z této fakturované částky odvést povinné platby i v případě, že mu faktura nebyla uhrazena. V současném konkurenčním prostředí si živnostník mnohdy nemůže dovolit požadovat platbu od odběratele předem. Tím se při nesplnění závazku odběratele dostává do neřešitelné situace. Prakticky jedinou zákonnou možností je zdoluhavý a nejistý soudní spor, na který nemá čas a peníze. Zde je ze strany státu prostor pro změnu. Provedení této změny bylo jedním z lákadel předvolebních kampaní minulých vládních stran. K realizaci slibu nedošlo.

¹³ Podobné vlivy se projevují u tzv. nezávislých finančních poradců, kteří jsou ovšem finančně hodnoceni podle toho, kolik finančních produktů „prodají“ a kolik smluv s klienty uzavřou. Nezávislost jejich doporučení je tímto vyloučena.

Pokud jde o ochranu osob před zadlužením, je potřeba se zamýšlet i nad mocí masových médií a otázkou **regulace jejich tlaku, zejména reklamy**. Média jsou kvalitativně novým fenoménem, který nejen vstupuje do společnosti, ale také mění povahu sociologického myšlení, sociologického tázání a sociologických analýz. To nejdůležitější z hlediska sociologického přístupu je, že mediální sféra slouží rovněž účelům ekonomickým a sama značnou měrou vytváří sociální realitu. Na rozdíl od všech podobných výtvorů člověka, které posléze začnou žít svým vlastním životem a jsou vůči němu jako něco vnějšího cizí, jsou média charakteristická tím, že v nich člověk tento pocit nemá, neboť je jimi jakoby narkotizován a pohlcován. Z liberálního hlediska je člověk v moderním světě ekonomicky i politicky svobodný. Formálně má zajištěny stejné životní šance jako ostatní jedinci. Ve skutečnosti je však mnohem více omezován působením sil, které nejsou na první pohled patrné, ale přesto redukuje podstatně nejen jeho faktické jednání, ale i myšlení, cítění, hodnocení věcí a událostí. Mediální sféra k tomu přispívá dnes mnohem více, než kterýkoliv jiný vliv (Mucha, 2007).

Legislativa by rovněž měla **ochránit dlužníky před záměrným zvyšováním exekučních nákladů**. Běžná vysouzená finanční pohledávka se skládá nejčastěji ze tří základních částek. Jistiny (půjčené částky) a příslušenstvím pohledávky, kterým jsou úroky a náklady právního zastoupení žalující strany. V současné době se stává, že věřitel postupně „rozprodá“ jednotlivé části jedné pohledávky různým subjektům, které tyto částky vymáhají v paralelních exekučních řízeních. To pro dlužníka znamená několikeré náklady exekutora. O provázanosti jednotlivých subjektů a účelovosti tohoto jednání nechť si každý udělá závěr sám. **Zákaz těchto praktik by měl být rovněž cílem legislativního procesu.**

Pokud je konkrétní soudní exekutor pověřen výkonem exekuce proti konkrétnímu dlužníkovi (osobě povinné), je povinen zjistit a zajistit dlužníkův majetek. Proto rovněž stojí za uvážení to, jestli má mít další věřitel možnost oslovit se svojí pohledávkou jiného exekutora, který by pak dělal stejnou práci podruhé. To by pro dlužníka přinášelo další náklady nové exekuce. Z rozhovorů je patrné, že proti některým dlužníkům jsou vedeny i desítky exekucí. Pokud by zákon stanovil, že v případě již probíhajícího exekučního řízení musí **další případné pohledávky jiných věřitelů řešit stejný exekutor**, byly by ušetřeny desetitisícové částky dlužníků za náklady exekucí.

Osud Ireny zasáhla další zavedená praxe. Dopravní podnik vymáhá po Ireně osm pokut za její „černé jízdy“. Je správné, aby dlužník platil své dluhy. Proč ale Dopravní podnik měst Mostu a Litvínova nechal nařídít exekuční řízení pro každou pokutu zvlášť? Náklady exekucí se Ireně tímto postupem násobí osmi. Toto je rovněž běžnou praxí Dopravního podniku hl. m. Prahy (byť cestou prostředníka), Městských úřadů, které vymáhají udělené pokuty a dalších. Proč? **Tuto praxi by měl zákon rovněž odstranit.**

Sepsání a podání návrhu na provedení exekuce je krokem, který zvládne každý průměrný občan, který byl v této věci krátce proškolen. Některé větší subjekty, které podávají ročně desítky takových návrhů a mají své vlastní právníky, na tuto práci najímají drahé externí právní kanceláře. Tím jim dopřávají nemalých zisků na úkor dlužníků. V soukromé sféře je tento problém spíše neřešitelný. Stát by mohl tuto praxi **omezit alespoň u subjektů, ve kterých jsou placeni z daní interní právníci** (státní organizace, městské a obecní úřady, subjekty vlastněné státem a obcemi).

Pan Vlastimil si postupně vypůjčil peníze od několika nebankovních subjektů, pro které byl díky pobíranému starobnímu důchodu jedinečným cílem. Jeho budoucí důchod se prakticky stal již dnes majetkem poskytovatelů půjček. Prevencí proti podobnému stupni předlužení by mohl být **veřejně dostupný registr osob, proti kterým je již exekuce vedena**. Dalším krokem by bylo **omezení práv věřitelů, kteří by dlužníkovi uvedenému v tomto registru poskytli další půjčku**. Opatření by mohlo spočívat v **omezení možnosti vymáhat část příslušenství pohledávky**. Tím by se pro spekulanty stalo půjčování peněz předluženým osobám v nouzi méně atraktivní. Současně by ale byla ochráněna práva těch, kteří by půjčili dlužníkovi peníze v dobré víře mu pomoci.

Diskutabilní je i záměr státu umožnit občanům manipulovat s finančními částkami, které jsou základem pro jejich budoucí důchody. Politici patrně nechtějí vidět fakt, že důchody jsou určeny pro životní období člověka, ve kterém již často není schopen posuzovat složité finanční kroky. Starost o seniory stát v minulém období v jistém smyslu odebral jejich rodinám. Pokud se této starosti v budoucnu zřekne, potrvá nějaký čas, než se společnost s tímto faktem vyrovná. To může mít pro mnoho seniorů fatální následky. Stát by měl naopak **minimalizovat riziko, že se občan neuváženým krokem o svůj budoucí starobní důchod připraví.**

Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura

- BALABÁN, Zdeněk, et al. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2011. 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.
- BENEŠ, Milan. *Andragogika*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. 136 s. ISBN 978-80-247-2580-2.
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- FINK, George. *Stress Consequences: Mental, Neuropsychological and Socioeconomic*. San Diego/US: Elsevier Science Publishing Co Inc, 2009. 780 s. ISBN 9780123751744.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA, Milan RYMEŠ a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2011. 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.
- HANOUSKOVÁ, Miloslava, Šárka KOUBOVÁ a Ladislav NĚMEČEK. *Praktický průvodce návrhem na povolení oddlužení*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská rozvojová, 2010, 42 s. ISBN 978-802-5485-095.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009, 774 s. ISBN 978-807-3675-691.
- KEBZA, Vladimír. *Chování člověka v krizových situacích*. 1. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra psychologie, 2009. 134 s. ISBN 978-80-213-1971-4.
- KEBZA, Vladimír, ed. *Psychosocial aspects of transformation of the Czech society within the context of European integration*. 1st pub. Prague: Matfyzpress, 2008. 153 s. ISBN 978-80-7378-064-7.
- KEBZA, Vladimír. *Psychosociální determinanty zdraví*. 1. vydání. Praha: Academia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5.

- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003, 279 s. ISBN 80-7178-774-4.
- MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
- MUCHA, Ivan. *Sociologie: Základní texty*. 3. upravené vydání. Jesenice u Prahy: Vydavatelství 999, 2007. 302 s. ISBN 978-80-86391-26-7.
- NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 152 s. ISBN 80-7178-432-X.
- RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 247 s. ISBN 978-80-247-1185-0.
- ROSSI, Ana M., James C. QUICK a Pamela L. PERREWÉ. *Stress and Quality of Working Life: The Positive and the Negative*. USA: Charlotte, NC : Information Age Pub., 2009. 263 s. ISBN 978-1-60752-058-0.
- SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 1. vydání. Praha: 65. pole, 2009. 270 s. ISBN 978-80-903944-3-8.
- SEKOT, Aleš. *Úvod do sociální patologie*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 193 s. ISBN 978-80-210-5261-1
- SELYE, Hans. *Život a stres*. 1. vydání. Bratislava: Obzor, 1966. 460 s.
- SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka; MACHALÍČEK, Josef; CHRISTOVÁ, Jana. *Dluhová problematika: Informační brožura*. Dodatek k 1. vydání. Praha: Člověk v Tísni, o.p.s., 2008. 111 s. Dostupné z: http://www.opplzen.cz/download/Dluhov%C3%A1_problematika_nov%C3%A1.pdf. ISBN 978-80-86961-28-6.
- TRIPES, Antonín. *Exekuce v soudní praxi*. Praha: C.H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9.
- VAŠINA, Bohumil. *Základy psychologie zdraví*. 1. vydání. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009. 123 s. ISBN 978-80-7368-757-1.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2010, 356 s. ISBN 978-80-246-0841-9.
- ZVOLSKÝ, Petr. *Obecná psychiatrie*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 1997. 192 s. ISBN 80-7184-494-2.

Elektronické zdroje

- Česká obchodní inspekce: Než si vezmete spotřebitelský úvěr* [online]. Praha: Česká obchodní inspekce, 2013 [cit. 2013-10-29]. Dostupné z: <http://www.coi.cz/cz/spotrebitel/prava-spotrebitelu/spotrebitelske-uvery/>
- Český statistický úřad: Tab. 7 Stav vkladů a půjček domácností celkem [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1403-13-q2_2013
- ČTK. Střelec z Tetína dostal za vraždu a pokus o vraždu 18 let vězení. České noviny.cz: Zpravodajský server ČTK [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/strelec-z-tetina-dostal-za-vrazdu-a-pokus-o-vrazdu-18-let-vezeni/960463>
- DUBSKÁ, Drahomíra. Domácnosti v ČR: příjmy, spotřeba, úspory a dluhy v letech 1993 až 2012. In: Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1159-11-n_2011
- Finanční gramotnost, o.p.s.: Slovník výrazů* [online]. Praha: Finanční gramotnost, o.p.s. Česká bankovní asociace, 2008 [cit. 2013-09-29]. Dostupné z: <http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/slovník-vyrazu/12/#f>
- HOVORKA, Jiří, Tomáš KUNC a Štěpán PLAČEK. Osobní bankrot v číslech. *CRIF - Czech Credit Bureau* [online]. Praha: CRIF - Czech Credit Bureau, 2013 [cit. 2013-09-29]. Dostupné z: <http://www.crif.cz/Novinky/Novinky/Pages/Osobní-bankrot-v-číslech.aspx>
- Ministerstvo financí ČR: Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, říjen 2007 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>
- Ministerstvo financí ČR: Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí ČR, květen 2010 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>
- Ministerstvo financí ČR: Zpráva o vývoji finančního trhu v roce 2010: Stručné shrnutí.* [online]. Praha: MFČR, červen 2011 [cit. 2013-10-06]. Dostupné z:

Právní normy

Zákon č. 120/2001 Sb. ze dne 28. února 2001 o soudních exekutorech a exekuční činnosti (Exekuční řád).

Zákon č. 99/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 Občanský soudní řád (OSŘ).

Zákon č. 182/2006 Sb. ze dne 30. března 2006 o úpadku a způsobech jeho řešení (Insolvenční zákon).

Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb. ze dne 26. února 1964 Občanský zákoník.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Stav vkladů a půjček domácností celkem

Tabulka č. 2: Pojetí kvality života – model Torontské univerzity

Tabulky č. 3.2 až 3.41: Vyhodnocení otázek č. 2 až 41 dotazníkového šetření

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj počtu osobních bankrotů

Graf č. 2: Existence účinné strategie k zvládnutí krize

Graf č. 3: Výskyt pocitu bezmocnosti

Graf č. 4: Výskyt pocitu strachu, obav nebo depresí

Graf č. 5: Naděje respondentů na vyřešení situace

Graf č. 6: Hádky s rodinnými příslušníky.

Graf č. 7: Negativní dopad na výchovu dětí.

Seznam zkratk

ČBA – Česká bankovní asociace

ČNB – Česká národní banka

ČOI – Česká obchodní inspekce

ČSÚ – Český statistický úřad

EŘ – Exekuční řád

FG – finanční gramotnost

FÚ – Finanční úřad

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky

OSSZ – Okresní správa sociálního zabezpečení

OSŘ – Občanský soudní řád

TrZ – Trestní zákoník

VZP – Všeobecná zdravotní pojišťovna

Přílohy:

Příloha č. 1:

Schéma strukturovaného rozhovoru

Rozhovor číslo...:

Rozhovor provedený s respondentem č...:

Jméno

Věk

Počet probíhajících exekucí

Stručná charakteristika současnosti:

Jste ženatý? Máte děti?

Jaké je Vaše vzdělání?

Pracujete v současné době?

Jste veden na úřadu práce?

Berete nějaké dávky?

Jak sháníte peníze na obživu?

Jak máte vyřešeny otázky bydlení?

Okolnosti vzniku předlužení, příčiny a motivy jednání, které vedlo ke vzniku krize:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků?

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět? (bylo to opravdu důležité a nutné?)

Co bylo příčinou následné neschopnosti dluhy splácet?

Kde všude dlužíte?

Znáte celkovou výši svých dluhů?

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

Kde jste se pokusil najít pomoc?

Vyhledal jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, sociální zabezpečení)

Jak byly Vaše žádosti o pomoc přijaty?

Co děláte pro své duševní zdraví? (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Přemýšlel jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkal?

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Dopady předlužení na respondenta:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav a Vaše chování?

(únava, nespavost, náladovost, bezradnost, sebeúcta, sebevědomí, změny chování, postoje, konflikty, agresivita, kouření, alkohol, hráčství, drogy, myšlenky na sebevraždu)

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

(překážky v zaměstnání, propuštění, překážky ve výkonu samostatné výdělečné činnosti, výkonnost)

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

(vyšší výskyt chorob, nemocnost, krevní tlak, diabetes, změna hmotnosti)

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

(rekece okolí, ztráta přátel a společenských kontaktů, pocit vyloučení)

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

(po stránce psychické, zdravotní, společenské, finanční, vztahové)

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

(získaná zkušenost, dovednost, vyšší odolnost vůči jiným problémům)

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Máte z budoucnosti nějaké obavy? (zdraví, rodina, bydlení, zaměstnání, návštěva exekutora, pověst)

Jste přesvědčen, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Za jak dlouho?

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Příloha č. 2:

Přepisy rozhovorů uskutečněných s osobami první cílové skupiny.

Rozhovor číslo: 1

Rozhovor provedený s respondentem č.: 1

Jméno	Petr
Věk	43 let
Počet probíhajících exekucí	5

Stručná charakteristika současnosti:

Jste ženatý? Máte děti?

Jo, jsem ženatý. Máme dvě děti. Dceři je 18, synovi 14.

Jaké je Vaše vzdělání?

Já šel po škole hned dělat. Tak vlastně žádný.

Po základní škole?

Jo, po základní.

Pracujete v současné době?

Nemám nic. Nemůžu nic najít. Asi pět let, jen nějaký brigády.

Jste veden na úřadu práce?

Už dlouho ne, vyřadili mě.

Berete nějaké dávky?

Něco dostáváme, to vyřizuje manželka, ale podporu neberu.

Jak sháníte peníze na obživu?

Je to těžký, není práce, nikdo mě nechce zaměstnat. Někdy seženu nějakou brigádu, nějakou „černotu“. Pomáhám na stavbách, dělám zedníka, obkladače, co je zrovna potřeba. Manželka dělá v Hořicích prodavačku, moc jí ale nezůstane. Strhávají jí nějaký exekuce. Taky hodně projede. Musí jezdit autem. Hodně nám pomáhá máma.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Dokud jsem dělal v JZD, tak to bylo dobrý. To ale zkrachovalo, asi před sedmi lety. Pak jsem nemohl nic najít. Aby mě zaměstnali, musel jsem si udělat živnostník. Pak jsem zedničil. Napřed to šlo. Pak ale přestali platit. Kolikrát jsem udělal práci a dostal zaplacení až za dva, tři i čtyři měsíce. Pak se to ještě zhoršovalo. Neměl jsem na zaplacení zdravotky a sociálky. Taky na zaplacení splátek auta, který jsem musel mít, abych se dostal s věcmi na stavbu. Pak to šlo z kopce. Penále, penále a penále. Auto jsem doplatil, ale hned mi ho vzali exekutoři. ***Bylo na leasing?***

Jo.

Není to zbytečně drahé, Nestáčila by nějaká „ojetina“?

To jo, nějak jsem to nedomyslel. Napřed peníze byly. Kdo mohl tušit, že to nevydrží.

Kolik jste si měsíčně vydělal?

Na začátku i 30.000 Kč.

Po zdanění a odvodech?

Ne, na ruku.

To se Vám zdálo dost na zaplacení daní, poplatků, investic do nářadí, bydlení, rodiny a ještě placení leasingu?

Vypadalo to, že je to dost peněz.

Vedl Vám někdo účetnictví?

No právě! Papíry jsem házel do krabice. Vždycky něco přišlo z úřadů Finančáků taky dlužím. To papírování mě nebavilo, neřešil jsem to. Když poslali výměr, tak jsem ho zaplatil. Ze začátku jsem to vždycky nějak zaplatil. Pak mi ale přestali za práci platit úplně. Teda tak, že se to stalo často. Udělal jsem práci, dal prachy do materiálu a dostal jsem ..., víte co!

Účetnictví tedy nerozumíte?

Abych pravdu řekl, tak ani ne. Jo, něco málo vím, ale ... Vždycky jsem to nějak zaplatil, pak nebylo z čeho.

Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků?

Říkal jste, že na začátku jste měl peněz dost. Proč jste si na koupi půjčoval?

Chtěli jsme nové věci. Přišlo nám to normální. Půjčoval si každý!

Věděl jste o sankcích při neplacení? Četl jste podrobně smlouvu? Rozuměl jste jí?

Já byl přesvědčen, že to bez problémů zaplatím. Nenapadlo mě, že nebudou peníze. Ta ženská říkala, že je to běžná smlouva, která je podle zákona. Tak jsem to podepsal.

Tolik jste jí věřil?

No jo.

Proč jste smlouvu nečetl?

Nevím, byla to blbost.

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět? (pozn.: bylo to opravdu důležité a nutné?)

To je těžký, kdybych to věděl, tak asi ne. Auto jsem potřeboval. Jiný věci i ne. Vrátit to nejde...

Co bylo příčinou následné neschopnosti dluhy splácet? (pozn.: popsáno již výše)

Kde všude dlužíte?

Jak jsem říkal, zdravotka, sociálka, finančák. Taky jsme si pořídili nějaký věci na dluh. Když byly ještě peníze a já myslel, že to zaplatíme. Televizi, DVD a něco do kuchyně. Tam taky něco dlužíme.

Znáte celkovou výši svých dluhů?

Za tu dobu to narostlo. Co píšou exekutoři, tak asi 400 tisíc.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Příčiny... Všechno je na... Není práce a všechno je drahý (pozn.: smích). Když něco uděláte, nezaplatí vám!

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

Hledám práci. Když můžu, něco si vydělám. Žena i něco psala exekutorům. Chtěla s nima dohodnout, že to budeme splácet. Všichni ale chtějí všechno hned.

Kde jste se pokusil najít pomoc?

Pomoc... Kde bych hledal, to nikoho nezajímá! Pracák vás honí, nic nesežene. Akorát to stojí čas a peníze. Pak vás vyhodí, nepomůžou.

Vyhledal jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne. Kam bych chodil? Nemám peníze, tak to nikoho nezajímá.

Záležitosti s úřady dávkami vyřizuje manželka?

No jo, to dělá žena.

Jak byly Vaše žádosti o pomoc přijaty?

No jo, když jsem nikoho o nic neprosil?

Co děláte pro své duševní zdraví? (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

To jako abych nezblblnul?

No jo! Cokoliv, co Vám prostě dělá radost. Záliby, koníčky, sport?

Na nic nejsou peníze!

Myslíte si, že bez peněz nic pro radost dělat nejde?

Hm, asi ne. Do hospody, někdy zajdu za chlapama do hospody. Když mám prachy (*smích*). Jinak asi nic.

Přemýšlel jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

Chodit do školy? To ne. To bych nezvládnul. Škola mi nikdy nešla. Na takový věci nemám ani čas.

A rekvalifikace?

Na pracáku jsou akorát tak pěkně arogantní. Pořád člověka buzerují, furt něco chtějí, ale nedají nic. Přestal jsem tam chodit. Nic od nich nechci!

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkal?

Není práce, nebo je moc daleko. Půjčit už si nemáme kde.

Vy byste si vzal další půjčku?

Nevím. Možná. Kdyby to bylo nějak výhodný a na malý splátky.

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Celkem asi ne, někdy bych se ale na všechno nejrači vy... Něco se ale pořád snažím najít. Naštěstí je mírná zima. Moc se ale nestaví. Lidi nemají peníze. Nějaký, přestavby a opravy, to jo. Vydělat se sem tam dá. Musíte si ale hlídat peníze, aby vám zaplatili.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Každý chce pořád víc, tak asi stoupá!

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

To nevím, Když něco vydělám, jinak asi ne.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

To asi má. Člověk na to pořád musí myslet. Pořád nejsou na něco peníze. Na základní věci. Na jídlo, oblečení, dětem do školy. Pořád dokola.

A co například častější únava nebo nespavost?

S nespavostí problémy nemám, ale únavný to je. Někdy člověk už neví kudy kam. Dřív to bylo lepší. Někdy si teda fakt myslím, že je to všechno nad moje síly.

Cítíte tedy bezradnost?

Jo, to je jasný. Pořád přemejšlim, co s tím udělat. Ale nevím, je to hrůza.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

Sebevědomí mám asi stejný. Někdy se fakt stydím, že nedokážu dost vydělat. Abysme se měli jako jiný. Dělat ale chci. Nikdy jsem se práci nevyhejbal. Lenož nejsem.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

To ne, to bych neudělal. To určitě ne! No, napadlo mě ledacos, to je pravda. Ale to bych..., ne, to ne (*úsměv*).

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

To asi ne.

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

Na to bych ani neměl (*myšleno peníze*). Do hospody zajdu, to jo. Někdy to dopadne i hůř, jako každéj.

Myslíte, že je to víc, než v době, kdy jste neměl potíže s dluhy?

To asi ne. Možná párkrát (*smích*). Člověk na chvilku zapomene na to špatný (*smích*). Možná si častěji zapálím, to jo. Když se toho na... víc společně. Někdy se to musí naředit... (*smích*). Horší je to pak ráno – znáte to (*úsměv*)!

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

(*úsměv*) Ne, já nejsem žádnéj rváč. *A hádky nebo častější pocit hněvu?* To asi jo. Nas... jsem často. To je fakt. Když mi někdo nechce zaplatit za práci, třeba. Taky na úřadech. Jako živnostník musím pořád někam nosit nějaký papíry. Zdravotka, sociálka, finančák. Samý penále a upomínky. Někdy se s nima chytanu.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Asi jo, nevim. Asi jo. Na všechno musíte mít peníze. Na benzín, materiál, věci (*nářadí*). Na hledání práce taky potřebujete. Všechno stojí peníze. Lidi nikdo nebere, jen na živnost'ák. Zaměstnanec nikdo nechce. Potřebuju na autě technickou. Asi to neprojde. Potřebuju jiný guma. Je to starej pelech. Na jiný nejni.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

Předlužení? Asi ne! Zdravej zatím sem.

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

To jo. Sem tam něco přijde.

Myslíte si, že je to více, než dříve?

To nemůžu říct, asi ne. To je těžký, nepamatuju si to.

A potíže s krevním tlakem, cukrovkou nebo jiné věci, které by se objevily během problémů?

Snad ne.

Snad? Chodíte k lékaři na preventivní kontroly?

Nic mi nechybí. K doktorovi nechodím.

A když se objeví ty běžné věci, jak jste říkal?

Nojo, to vždycky nějak vyležim. Paralen, brufen, čaj s rumem (*smích*). Nic hroznýho.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Jojo (*úsměv*), to je pravda. Trochu jsem zhubnul. Mám hasičskou uniformu, kterou už jsem nemohl dopnout (*smích*), ta mi zase padne. Musím mít i pásek! Zhubnul jsem, to je dobrý, ne (*smích*)? Nemáme peníze na jiný. Teda Hasiči. A já taky ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Každéj ví, že máme dluhy. Neni to příjemný.

Vidáte se s přáteli stejně často?

Nikam moc nechodim. Ani s rodinou. K nám taky nikdo nechodí.

A dříve?

To bylo lepší. Chodili jsme na zábavy, na fotbal. Taky někdy na dovolenou. To teď nejde.

Myslíte, že máte méně přátel a kamarádů?

Taky jsem si pučil od několika známejch peníze. Nemůžu jim to vrátit. To se jim nelíbí. Vyhejbal jsem se jim. Už ani nenadávaji. Asi už to vdali. To je pakárna. Připadám si hodně blbě. Chtěl bych jim to vrátit, ale nejde to.

Vyhýbá se Vám někdo?

Nikdo nic neříká, ale moc se s nikým nevidím. Jen pozdravím, když někoho potkám. Možná, že se bojí, abych něco nechtěl. Volat moc nemůžu, nemám kredit. Mě už taky nikdo nevolá. Někdy, když chce někdo nějakou práci, to zavolá. Aspoň to.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

To je nejhorší. Žijeme, jak se říká, z ruky do huby. Proto jsem taky přestal jezdit do Hořic na pracák. Nic mi tam nesehnali, jen jsem projezdil benzin. Všechno se točí okolo peněz. Nejhorší je, že nemůžeme dopřát dětem. Chtěly by hodně věcí. Jako ostatní. Nemůžou jezdit ani na školní akce. Co pořádá škola. Nejsou na to peníze. Nechci, aby se jim ostatní smáli. Taky by chtěly značkový hadry, telefony, kapesný. Chtěly by počítač. Na dovolenou taky nejezdíme. Díky pomoci matky zvládneme to nejdůležitější. Školní obědy, autobus. Je to na Ostatním je to jedno. Nikdo nám nepomůže. Nikdo před námi ale neutíká, jestli myslíte tohle. Koupit si ani nic nemůžeme, to by nemělo cenu. Vymahači by nám to vzali. Ještě že matka nenechala přepsat po tátově smrti barák na mě. Proдали by ho taky.

Je zadlužení příčinou hádek?

To víte, někdy jo. Ani se ženě nedivím, nemá to lehký. Chodí do práce, ale vlastně nic nemáme. Nikam nejedeme. Práce a dluhy. To by se nelíbilo žádný! Někdy se pohádáme. To dřív nebylo. Dycky se to nějak spraví. Snad to vydrží.

Jak to nesou děti?

(povzdech) Ani nevím, neříkají nic. Už lecos chápou, že to jinak nejde. Moc toho nedostanou. Jen to nejnужnější. Kolikrát ani to ne. Holka by asi chtěla na vysokou. Ale má smůlu. To mě mrzí hodně. To by nešlo utáhnout. To by nešlo.

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

(úsměv) Ta uniforma. Hasičská *(ironie)* Jo, jinak je všechno na..., to mi věřte.

Opravdu nic, přemýšlejte?

Fakt nic!

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Já už nic neplánuju.

Není to škoda?

Asi ne. Plány byly velký. Teď je všechno na... Nikdo neví, co bude zejtra. Hlavně aby bylo líp pro děti. Ty to budou mít jednou taky asi těžký. Chtěl bych jim pomoci. To bez peněz asi moc nepude.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

To mám. Aby o práci nepřišla i manželka. Bez peněz je to těžký. Barák taky stojí nějakou tu údržbu. Máma toho hodně zaplatí. Aby nám sem taky nelezli exekutoři. Nic pořádnýho tu nemáme, ale dělá to ostudu. Máma je z toho vždycky špatná.

Jste přesvědčen, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

To teda nevím. To bych chtěl sám vědět! Už je to dlouho a je to pořád stejný – vlastně asi teda horší. Snad jo, někdy. Kdyby byla práce. Ale je to blbý. Vidím to špatně!

Za jak dlouho?

To nevím.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Abysme se měli zase líp a nebyly dluhy. Aby nám dal každej pokoj. A určitě to zdraví, to je jasný. Dát dohromady barák, podívat se někam na dovolenou. Potřeboval bych něco někde vyhrát *(smích, nadneseně – ironicky)*!

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 2

Rozhovor provedený s respondentem číslo: 2

Jméno	Alena
Věk	26 let
Počet probíhajících exekucí	8

Stručná charakteristika současnosti:

Jste vdaná? Máte děti?

Jsem svobodná, děti nemám.

Jaké je Vaše vzdělání?

Vyučená jsem jako kuchařka. Nikdy jsem to ale nedělala.

Pracujete v současné době?

Ne, nemůžu nic najít. Dělala jsem tady v jedné firmě v Jičíně. Dělaly se tam reklamní věci z plastu. Chodila jsem na dvě směny. Pak jen na jednu. Nakonec výrobu před dvěma lety zrušili. Od té doby nemůžu nic najít. Když se něco na pracáku objeví, hned je to obsazený. Je tam hodně zájemců. Dělala jsem asi na dvou brigádách.

Jste vedena na úřadu práce?

Ano, chodím se tam hlásit.

Berete nějaké dávky?

Podporu už neberu. Sociálka mi nic nedá, protože prej bydlím ve společný domácnosti s našima. Možná, kdybych neměla bílej obličej, znáte to (Smích).

Jak sháníte peníze na obživu?

Musím nějak vyjít. Někdy zaskakuju u kámošky v kavárně proti poště. Když jí třeba onemocní zaměstnankyně. Párkrát jsem roznášela letáky. Když je potřeba, ozvou se mi ze zahradnictví, tam taky někdy pomáhám. Jídlo kupuje máma, to se mám (smích). Když něco vydělám, tak jim to vracím (rodičům). Doufám, že brzo něco seženu. Už mě to doma nebaví. Připadám si před našima hloupě. Ale oni mi nikdy nic špatnýho neřekli, vždycky mi pomohli. Takhle se to táhne celou tu dobu, už přes dva roky.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Asi tři, možná čtyři roky.

Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků? (bez reakce)

Z čeho plynou Vaše dluhy, na co jste si půjčila peníze?

Nepučovala jsem si. Mám dluhy za nějaký pokuty v metru. Z Prahy. Taky u zdravotky a sociálky.

Jinde nedlužíte?

Ještě za mobil.

Co bylo příčinou následné neschopnosti dluhy splácet?

Málo peněz. Napřed jsem ani nevěděla, že mám něco platit. Pak už toho bylo zase hodně.

Znáte celkovou výši svých dluhů?

To bych musela spočítat. Takhle to nevím, Něco tak 300 tisíc. Asi. Nebo něco víc.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

To přišlo nějak samo. Po vyučení jsem dělala nějaký čas v Praze. Měla jsem s kamarádkou pronajatej byt a dělali jsme všechno možný. V KFC, prodavačky, úklid ve firmách, taky jsem prodávala ve stánku různý drobnosti. Párkrát mě chytili v metru bez lístku. Jezdili tak všichni. Proto jsem to neřešila. Teď mám od dopravních podniků exekuce. Dlouhou dobu jsem nic netušila. Nepřebírala jsem si poštu. Ani nevím, kam mi chodila. Najednou přišli exekutoři až k našim do bytu. To byla rána. Každá jízda mě dneska bude stát asi 15.000 Kč. To budu splácet asi dlouho. Taky VZP. Když jsem dělala v Praze, nějak jsem zapoměla platit zdravotní pojištění. S penálema tam dneska mám dluh asi hodně přes sto tisíc. Taky dlužím Eurotelu. Původně to bylo asi 7.000 Kč. Dneska chce exekutor asi 25 tisíc. Dneska už si dávám pozor. Starý dluhy ale rostou rychleji, než je stačím splácet. Je to beznadějný. Kdyby mě naši vyhodili, byla bych ztracená.

Říkáte pár pokut v metru? Jen já vím o jedenácti. Nebylo by lepší koupit si jízdenku?

Hm. (*úsměv*) Měla bych to levnější!

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinila pro vyřešení situace?

Pořád to chci nějak vyřešit. Je to moc peněz. Pořád se to zvětšuje. Nemůžu najít práci. Co vydělám, to hned zaplatím.

Kde jste se pokusila najít pomoc?

Pomáhají mi naši. Pořád. Nebejt jich, tak nevím. Potřebovala bych dobře placenou práci. Kdyby se ty dluhy aspoň nezvětšovaly! Je to nekonečný.

Vyhledal jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne. To mě nanapadlo. Jak by mi to pomohlo? Potřebuju jen zaplatit dluhy! To mi asi nikdo nezařídí.

Na úřadu práce Vám nic neporadili?

Nic pro mě nemají. Chodím tam pravidelně. Ale nic. Bydlím u rodičů, tak prej nemám na nic nárok.

Co děláte pro své duševní zdraví? (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Ráda zajdu s přítelem do kina. Něco si občas přečtu. Taky někdy jezdíme na kole. A internet. Tam všechno probereme se známejma.

Přemýšlel jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

Zkoušela jsem chodit na angličtinu. Moc mi to nešlo.

Proto jste to vzdala?

To ne. Neměla jsem peníze na pokračování. Už jsem chodila i dřív. Kvůli práci. Asi by mi to pomohlo – umět řeč. Tenkrát mě to zase nebavilo. Chtělo to vydržet.

A rekvalifikace?

Mám od pracáku kurz na počítače.

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkala?

Nemám praxi. Proto nemůžu najít práci.

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Snažím se pořád. Stejná.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Rostou úroky. Protože nemám na splátky.

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Ne.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

Mám často špatnou náladu. Takovej smutek, co bude. Nevím, jak to říct. Strach. Někdy víc, někdy míň. Moc mi to vadí a nelepší se to.

A co například častější únava nebo nespavost?

Únava ano, nespavost ne.

Cítíte někdy bezradnost?

Hodně. Když si na dluhy vzpomenu. Mamka se mě někdy ptá, co a jak. Snaží se mi pomoci. To se mi všechno připomene. Lepší je, když na to chvíli zapomenu.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

Už se mi nikam nechce chodit. Všude to dopadne stejně. Kolikrát se ani neozvou. Nebo napíšu, že přijali někoho jinýho (pozn.: při dotazech na zaměstnání). Člověk si připadá tak trochu neschopně. Většina holek práci má. Mají klid. Já pořád ne.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

Je to těžký. Přemejšlela jsem nad hodně věcmi. I nad tím, co říkáte.

Co přesně myslíte?

To jen tak. Co by bylo, kdyby člověk nebyl. Když sem sama a nemám co dělat. Nechce se mi o tom mluvit. Teda s nikým. Je to jen takový, že Vás to prostě napadne a nic. Ale nic doopravdy.

(pozn.: vzhledem k zjevné nechuti odpovědět tazatel toto téma opustil, a to v obavě z možnosti ukončení rozhovoru ze strany respondentky. Z předchozího plyne, že respondentka v nouzi přistupuje na práci bez smlouvy – nezákonné zaměstnávání)

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

Nemůžu dělat všechno, co bych chtěla. Když někam chci, nemám na to.

Měl jsem na mysli změny v charakteru chování obecně. Jestli pozorujete ve svém chování kvalitativní změny. Představte si, že si máte dát známku z chování. Jaká by byla?

A proč? Jde mi především o změny za dobu, co máte dluhy.

Někdy jsem nepříjemná na rodiče. Nechci, aby to tak bylo, někdy se to ale stane. Chtěli by mi asi pomoci, ale někdy je toho na mě moc. Někdy prostě nechci nikoho vidět. Ani přítele. Taky se někdy pohádáme.

Souvisí to s dluhy?

Jo, často.

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

To ne.

Myslíte, že je konfliktů s přítelem a rodiči víc, než v době, kdy jste neměl potíže s dluhy?

To jo. S našima jsem se dříve nehádala. Teda sem tam, jak to bejvá. Sem tam pro nějaký hloupostí. Teď je toho víc. Mívám vztek, i když mají pravdu.

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

To ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Nevím.

Tak jinak. Myslíte, že kdybyste měla dost peněz, měla byste větší šanci najít místo? Jestli se Vám zdá, že může být překážkou to, že nemáte peníze na dopravu, školení, doplnění vzdělání, ale i oblečení a kosmetiku?

Možná jo. Určitě záleží na tom, jak vypadáte. To jo. Nebejt našich, tak ani nemám to, co mám. Člověk by si chtěl něco koupit, ale nemá... Jezdit za prací je taky problém. Hledala jsem práci i v Boleslavi. (pozn.: Mladé Boleslavi, což je cca 40 km od Jičína) To bych ale všechno projezdila. Na směny bych taky musela jezdit autem. To ani nemám. Mít na auto, asi by nějaká práce byla. Mám řidičák, ale nemám praxi. Některé firmy chtěli, jestli bych jezdila s dodávkou. To bych se ale bála.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

To si nemyslím.

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

To je stejný.

Myslíte si, že je to více, než dříve?

Asi stejný.

A potíže s krevním tlakem, cukrovkou nebo jiné věci, které by se objevily během problémů?

Takový problémy nemám.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Váhu mám stejnou. Možná... Měla jsem problémy. To je smutná historie.

Můžete to upřesnit?

Před necelým rokem jsem potratila. Před koncem třetího měsíce. Byla jsem hodně ve stresu. Nevěděla jsem, co bude. Nemám kde bydlet. Rodiče jsou hodní, ale s dítětem by to bylo těžký. Bez práce a peněz. Přítel to ani nevěděl. Bála jsem se mu to říct. Jestli by mě nenechal. On je... Nechce rodinu. Je rozvedenej a... Každý máme tak trochu svůj život. Moc jsem se bála, co bude. Doktor říkal, že to mohla bejt příčina. Ten strach. Měla jsem často bolesti břicha. Na nic konkrétního se nepřišlo. To byla špatná doba. Už je to ale pryč.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Naši jsou trpěliví. Podporují mě. Myslím, že mi věří. Mrzí mě, že jim přidělávám starosti. Jsem sama. Mám přítele, ale není to nic vážnýho. On to neřeší. Je ale pravda, že někdy kvůli těmhle problémům nemám na nic náladu. To se určitě projeví i ve vztahu. Zatím to jde. Bez peněz si moc neužiju. Potřebovala bych sponzora (smích).

Vidáte se s přáteli stejně často?

Mám tu několik kamarádek. S těma jo. Zajdeme občas na kafe. Na pokec.

Myslíte, že máte méně přátel a kamarádů?

To ne.

Vyhýbá se Vám někdo?

To ne, holky mají ale jiný problémy. Ty moje moc nechápu. Jak by taky mohly. Třeba se dohodnou, že pojedou někam nakupovat a nechápu, že s nima nemůžu jít. Asi to chápou, ale nenapadne je to. Zase nechci, aby mě litovaly. Připadám si někdy trapně.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

Naši by asi chtěli... Určitě by... Abych možná měla rodinu, děti, bydlení. Jako oni. To ale nejde. Nerada o tom s nima mluvím. Ale chápu to. Moc radosti ze mě asi nemají.

Dokázala byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne. To je přece nesmysl.

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Nevím. Přemejšlela jsem i o práci v cizině. Anglii nebo jinde. Nevím, jak. Hledám v inzerátech. Mamka mi to rozmlouvá. Stejně nic není. Taky si nechci naběhnout. Nic nemůžu vymyslet. Je to těžký. Chtěla bych to vyřešit.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

Mám.

Jaké?

Tak..., co bude. Nechci takhle žít pořád. Bejt na obtíž rodičům. Co mám udělat..., nevím. Čas letí, je to už dlouhý.

Jste přesvědčena, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Budu muset všechno zaplatit a normálně žít. Doufám, že brzo seženu práci. Musím! Jinak to nepůjde. Pokoušela jsem se nějak dohodnout s exekutorama, ale to se mi nepovedlo. Možná si vezmu půjčku. Vyřešila bych to všechno dohromady.

Půjčila byste si další peníze? Jak byste platila?

Nojo, asi to není dobrý nápad. Někdy si myslím, mít jen jeden dluh a postupně ho zaplatit.

Jak dlouho myslíte, že to bude všechno trvat?

Nevím.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Nojo. Nad tím taky někdy přemejšlim. Proč ostatní tyhle problémy nemají.

Tak jen zbavit se problémů, nic víc?

Ano, mít normální život.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 3

Rozhovor provedený s respondentem č.: 3

Jméno	Jiří
Věk	47 let
Počet probíhajících exekucí	8

Stručná charakteristika současnosti:

Jste ženatý? Máte děti?

Jsem ženatý. Máme dceru. Je jí 13 let.

Jaké je Vaše vzdělání?

Vyučil jsem se v Agrostroji zámečnickem.

Pracujete v současné době?

Několik let montuju s kamarádem plastový okna. Nejdřív jsme dělali pro Vekru. Pak jsme se trhli a děláme sami. Na živnostenský listy.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Několik let.

Kolik asi?

Šest, asi. Asi víc. Možná to bude i deset.

Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků? Bral jste si nějaké půjčky?

Toho je víc. Nejvíc z podnikání.

Jak jste se dostal do dluhů?

V mládí jsem se dostal do basy za ublížení na zdraví. To byl můj první dluh. Odškodnění a náklady soudu. Za právníka. To je dávno. Po svatbě jsem se usadil a začal dělat. Všechno jsem zaplatil. Manželka mi pomohla. Byla to pohoda. Práce bylo dost. Někdy jsem dlužil úřadům.

Jakým úřadům?

Za odvody, daně, sociální správě, pojišťovně. Když zrovna nebyla práce.

A ty dluhy dnes?

Před třemi lety jsem měl úraz. Spadnul jsem z lešení a potrhal si vazy v ramenu. Marodil jsem skoro rok. Za tu dobu mi na úřadech naskákaly dluhy.

Vedl Vám někdo účetnictví?

To jsem si dělal sám.

Proč jste po dobu pracovní neschopnosti živnost nepřerušil?

To mě nenapadlo. Myslel jsem na to, co se mnou bude. Rameno vypadalo špatně. Měl jsem strach, že zůstanu postiženej. Pak jsme si vzali půjčku u komerčky. Tam jsem si půjčoval i dřív. Na nářadí, na materiál, na auto. Na podnikání. Vždycky jsem to zaplatil. Jak jsem marodil, tak jsem neměl na splátky. Oni to dali exekutorovi. Částka se pak hodně zvýšila. Dali to soudu. Potom přišla exekuce.

Dlužíte ještě někde jinde?

(Váhání) Jinde ne. Dlužili jsme nějaký čas za nájem a vodu. Manželka si pak našla práci a podařilo se nám to ve splátkách zaplatit.

Na co jste si v Komerční bance vypůjčil?

Právě na splátky dluhů. Stejně to nestačilo. A víc mi nepůjčili.

Věděl jste o sankcích při neplacení? Četl jste podrobně smlouvu? Rozuměl jste jí?

Smlouvu jsem četl možná při první půjčce. To si nepamatuju. Ale nešlo o sankce. Jestli myslíte nějaký procenta a poplatky. Dluh narostl placením soudu a exekutora.

Znáte celkovou výši svých dluhů?

U Komerční banky je to něco okolo 25 tisíc. Už jsme to skoro zaplatili. Možná už to ani nejsou peníze banky, ale náklady exekutora. Horší jsou dluhy na sociálce a zdravotce.

Za dobu pracovní neschopnosti?

To ne, jsou to starší dluhy. Nějak mi to tenkrát uteklo. Jeden rok jsem měl velký výdělek. Další rok jsem měl vysoký zálohy. A práce bylo málo. Už přesně nevím, jak to vzniklo. Nebo mi to pak doměřili. Už nevím. Nikdo mi tam nikdy nic nevysvětloval. Začaly chodit výměry. Přišly penále a exekuce od soudu. To nebylo ještě to nejhorší. Soudní exekuce nemají takový náklady. Prodali nám nějaký vybavení bytu. To bylo ale všecko. U exekutorského úřadu to je horší. Už nám neměli co vzít, ale hodně nám dluhy narostly.

A ta celková částka?

Okolo 400 tisíc. Možná víc, do půl milionu.

Dlužíte i někde jinde?

Jinde snad už ne (*smích*).

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

To rozbitý rameno. Zlobí mě to pořád!

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

Hlavně už zase dělám.

Kde jste se pokusil najít pomoc?

Nikdo mi s ničím nepomohl.

A hledal jste pomoc?

Hledal. U bank. Taky u exekutorů. Manželka se pokoušela něco vyřešit na úřadech, na sociálce, na městě. Když jsme se museli vystěhovat z bytu a neměli kam jít.

Vyhledal jste někdy v souvislosti s předlužením nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Nic dalšího. Jen to, co jsem říkal.

A co pomoc nějakého daňového poradce? Ohledně výše těch odvodů, jak jste uváděl?

Taky ne. Dneska to pro nás dělá kamarádova známá.

Jak byly Vaše žádosti o pomoc přijaty?

Někdo ani na pokusy nereagoval, třeba komerčka a exekutoři. Na úřadech sice něco vždycky říkali, ale nikam to nikdy nevedlo.

Co děláte pro své duševní zdraví? Co Vám dělá radost? Čím se odreagujete?(způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Máme za městem zahrádku. V zahrádkářský kolonii. S chatkou. Mimo zimu tam chodíme, když mám čas. Není to naše, ale pantáta už tam nechodí. Nic tam nedělá. Už by to nezvládnul. Tak tam hospodaříme.

A jinak?

Pivko, fotbálek. Ale není čas. Hodně práce, naštěstí! (úsměv)

Přemýšlel jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

Nepotřebuju, práci mám. A dost.

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkal?

Nikdo Vám nic neodpustí. Nemáte peníze – končíte!

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Myslím, že je stejná.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Už se snižují. Musím to zaklepat. Bude to trvat dlouho, ale snižují. Už mi totiž nenarůstá penále na zdravotním a na sociálce. Banku během půl roku doplatím, to je dohodnutý. Zdravotka a sociálka, to počká. Musím dát bacha, abych tam neudělal nový dluhy.

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Začal jsem dělat. Po úrazu.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

Teď už jsem docela v pohodě. Bejvalo to horší. S ramenem jsem seděl doma na prdeli, čuměl na televizi a přemýšlel, co bude dál. Nikomu bych to nepřál.

A co například častější únava nebo nespavost?

Bylo mi mizerně. Člověk se cejtí takovej nemastnej – neslanej. Nic mě nabavilo, nikam jsem nechtěl jít. Měl jsem opravdu strach z budoucnosti.

Tedy bezradnost?

Taky.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

Jo, nejrači bych se navídel, to máte pravdu (smích). Chlap, kterej doma sedí a je k ničemu. Co s takovým chlapem.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude

znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

Ne ne, kriminál už nechci vidět. Jednou to stačilo. I když to byla nešťastná náhoda. Něco si udělat, to je taky pěkná blbost. Mám dítě. To bych nikomu nepomohl. Na to je čas (*smích*).

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

Bejvaly časy, že bych se vším nejrači praštil. Nebo někoho. S tím ramenem to naštěstí nešlo (*nadsázka*). Jinak asi ne.

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte finanční problémy?

Kouření. Hodně jsem kouřil. To je pravda. Už je to ale zase na normálu. Jako dřív. Dneska mi krabička stačí i na čtyři dny, snažím se to omezovat. Když bylo nejhůř, padly i dvě za den. Bejt peníze, bylo by to i víc. I tak to bylo hodně peněz. Ale... Prostě to tak bylo. Všechno na mě padalo. Dneske je to úplně jiný, proto o tom i můžu mluvit. Sám víte, jak to se mnou bylo.

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

Mám prudkou povahu. Ale snažím se s každým vyjít. Nas... jsem teda byl často.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Ne. Můj problém byl hlavně úraz.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

Chodím k doktorce s tlakem. Beru na to prášky. Zhoršovalo se to v době těch problémů. Teda hlavně když jsem marodil. Strašila mě, musím brát prášky na tlak. Já to neberu. Musím si dávat akorát bacha, když mám jít na kontroly. Rači tam moc nechodim. Když jo, tak si ty prášky беру. Taky vynechám alkohol a omezím kouření. Aby mi dala pokoj.

Jak je to s tím alkoholem?

Docela pohoda. Musím jezdit často autem. Skoro denně. Tak jen takový nárazovky s klukama. Večer k televizi si dám nějaký pivo. Taky jedno dvě po obědě. Tvrdý málo. Příležitostně. Narozeniny, svátky a tak.

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

To se mi vyhejbá.

A jiné potíže? Cukrovka nebo jiné věci, které by se objevily během problémů?

Nic, dejte pokoj.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Nevím. Nevážim se.

Větší změnu byste možná poznal podle svého oblečení, nic takového?

Ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Ve starym bytě to bylo takový divný. To víte, nikdo neřekne nic, ale všichni vědí, že máte... Že vám lezou exekutoři do bytu. To je nepříjemný.

Vidáte se s přáteli stejně často?

Jo.

Myslíte, že máte méně přátel a kamarádů?

Určitě ne. Nikoho jsem o nic neprosil, tak nikdo nemusel utíkat (*smích*). Teda jo, když jsem potřeboval někam hodit autem. Na kontrolu k doktorovi. Našim autem, jen neměl kdo řídit. Když nebyla manželka doma. Tak mě někdo dovezl. Nic víc jsem ale od nikoho nechtěl.

(pozn.: respondent má vozidlo Škoda Felicia, toto je ve stavu – neprodejně, proto mu nebylo v exekuci odebráno)

Vyhýbá se Vám někdo?

Snad ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

To teda má. Bydlíme v paneláku. Když nám odnášeli věci z bytu, všichni to viděli. Umíte si představit ty řeči po baráku. Taky to řeší děti ve škole. Drby se šíří všude. Vysvětlujte holce (*pozn.: dceři*), proč její táta dluží peníze a jiný ne. Taky by lecos chtěla koupit. I já a manželka. Ale víme, jak to je. Ale dítě? Dospělí to už berou. Dluží spousta lidí. Ani v baráku nejsme sami.

Je zadlužení příčinou hádek?

Ani se nehádáme. Vážně se nehádáme. Mimo takovejch těch běžnejch manželskejch dohadů. Možná to bylo horší, když jsem marodil. To jo. Hm. To asi jo. Byl jsem asi nepřijemnej. Manželka to nechápala. Nojo, ženská (*smích*). Ale nějak jsme to přežili. Teď už je větší pohoda.

Jak to nese dcera?

Už má docela rozum. Teď už jo. Když mi ty problémy začaly, tak někdy brečela. Když to byli exekutoři, vzali nám počítač, televizi, ledničku. Byla to rána. I pro tu holku. Taky nedostávala peníze. Kamarádky je doma dostávaly, ona ne. Prostě blbý.

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne.

Opravdu nic, přemýšlejte?

Víc si určitě vážím zdraví. To si uvědomíte, až když je problém. (*pozn.: to je ovšem následkem úrazu*)

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Teď už je to dobrý, zase montujeme okna. Mám štěstí, že se rameno vyléčilo. Práce je míň, ale nějaká snad bude. Věřím, že to bude zase dobrý. Taky mám dostat další peníze z pojištění. Za trvalé následky po úrazu. Manželka zatím práci taky má. Nechci to zakříknout, ale bude to dobrý.

O insolventním řízení jste tedy nepřemýšlel?

Něco jsem si k tomu zjišťoval, ale myslím, že to není nic pro mě. Určitě to zvládnou. Kdybych se nevléčil, tak bych o tom asi musel uvažovat.

O práci se tedy nebojíte?

Práce bude. Věřím, že bude. Jen musíme dávat pozor na to, aby nám každý za práci zaplatil. To je problém. Uděláte práci a pak musíte chodit prosit, aby vám ji zaplatili. Někdo Vám dluží peníze za faktury, vy za to ještě zaplatíte daně.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

Měl jsem velký, to víte. Už nemám.

Jste přesvědčen, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Jestli bude práce, bude to dobrý.

Za jak dlouho?

Už to hodně lepší je. Splácet ale budu několik let.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Nejdůležitější je zdraví. To se sice tak říká, ale u mě je to jasný. Po těch problémech. Zdraví i pro holky (*pozn.: manželku a dceru*). Nejdůležitější je pro mě rodina, zdraví, práce.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 4

Rozhovor provedený s respondentem č.: 4

Jméno Irena
Věk 40 let
Počet probíhajících exekucí 14 (9 x Dopravní podnik měst Mostu a Litvínova, 1 x pro fyzickou osobu, 1 x telefonní operátor, zbytek VZP a OSSZ)

Stručná charakteristika současnosti:

Jste vdaná? Máte děti?

Děti nemám. Jsem svobodná. Bydlím 12 let tady v Pace u přítele.

Jaké je Vaše vzdělání?

Jsem vyučená švadlena.

Pracujete v současné době?

Nepracuju. Byla jsem několik let nezaměstnaná. Před rokem jsem sehnala místo tady v Pace na třídíče odpadů. Tam jsem dělala. Teď zase nemám práci.

Propustili Vás?

Nelíbilo se mi tam, tak jsem ve zkušební době skončila.

Proč?

Byl tam smrad a špína. Nic pro mě.

Jste vedena na úřadu práce?

Teď už zase jo. No... byla, pak mě vyškrtili, pak zase zaevidovali.

Berete nějaké dávky?

Něco přes tři tisíce.

Jak sháníte peníze na obživu?

Kde se dá. Brigády a tak. Přítel si něco vydělává.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Dluhy mám už hodně let.

Víte to přesněji?

Nevím.

Já jsem u soudu 10 let. To jste už problémy měla. Víte jak dlouho?

To teda letí, fakt nevím.

Jak jste se dostala do dluhů?

V Litvínově jsem jezdila na černo. Párkrát mě chytil revizor.

Párkrát?

Asi 3x.

Ale exekucí z dopravního podniku máte podstatně víc.

Taky jsem tam vždycky volala. Chtějí po mě pokuty, který Za jízdy, který jsem nemohla udělat. Už jsem tam ani nebydlela.

Jak si to vysvětlujete?

Asi tam mají bordel. Nechápu to. Už jsem bydlela v Pace. Některý pokuty byly z doby, když jsem byla v Pace.

Takové exekuci musí předcházet soudní rozhodnutí. Byla jste někdy u soudu?

Nikdy. Nikdy jsem nikde nebyla. Určitě na to nemají právo.

Bydlela jste vždy na adrese hlášeného trvalého bydliště? Přebírala jste si poštu?

To ne. Různě jsem se stěhovala. A obálky s pruhem jsem ani nechtěla, abych se vyhnula problémům s úřadama.

Kde dlužíte ještě?

U zdravotní pojišťovny. A taky jsem si půjčila od bejvalýho kamaráda. Ten na mě taky poslal exekutora.

Kolik to bylo?

30 tisíc na nájem. Chtěla jsem mu to vrátit, ale nebylo z čeho. A on to dal k soudu.

Kolik je to dnes s náklady soudu a exekutora?

Nevím, přes 60.

A zdravotní pojišťovna?

Tak kolem padesáti.

A dopravní podniky?

O tom nemám páru.

Ze zkušenosti vím, že pokuty z MHD jsou spolu s náklady tak mezi 6 – 8 tisíci za jednu. Vy jich máte 9. K tomu 60 tisíc půjčka, 50 tisíc pojišťovna. Vím, že dlužíte ještě telefonnímu operátorovi. Několik let nepracujete. Jak dluhy zaplatíte?

Asi je nezaplatím. Je to hodně peněz. Já je nemám. Ostatní maj taky dluhy. A nic se jim neděje. Mě furt někdo otravuje. Proč nejdou za těma, co kradou miliony? Já nic nemám a po nikom nic nechci. Proč mám platit pojišťovně (zdravotní pojištění) nic po nich nechci, nic mi nikdy nedali. Ať mi trhnou nohou!

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět?

Nikdo mi nic nepučí. To sem zkoušela několikrát.

Co bylo příčinou neschopnosti dluhy splácet?

Neměla jsem z čeho.

Znáte celkovou výši svých dluhů?

Vůbec.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Ty dluhy.

Ale co je příčinou toho, že ty dluhy máte? Proč je máte Vy, když je jiní nemají?

Nemám prachy!

Proč je nemáte a jiní je mají?

To sou otázky! Nikde mě nevemou, dávky nestačí ani na jídlo, prostě je nemám.

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinila pro vyřešení situace?

Chodím na ten pracák. Byla jsem se ptát, kam mě poslali. Bylo to vždycky obsazený. Nevzali mě nikdy nikam.

Jste vedena na úřadu práce?

Teď už zase jo. No, byla, pak mě vyškrtli, pak zase zaevidovali.

Berete nějaké dávky?

Něco přes tři tisíce.

Kde jste se pokusila najít pomoc?

Pomáhá mi přítel. Jeho rodiče. Můžem tu bydlet.

Vyhledala jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne.

Co děláte pro své duševní zdraví? Myslím něco, z čeho máte radost, co Vám pomůže na chvíli zapomenout na problémy. (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Na dluhy jsem už zvyklá. Když jsou prašule, tak zajdeme do hospody. To je jistý.

Chodíte do hospody častěji, než v době, kdy jste dluhy neměla?

Co? Ne. Když ste švorcovej, tak nemůžete.

Dřív jste chodila tedy víc?

To je snad jasný. Co taky v hospodě bez peněz?

Přemýšlela jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

To mi stejně nepomůže. Nemá to cenu. Nemám na to buňky.

A rekvalifikace?

Nevim, nic o tom nevím, tak ne.

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkala?

Nikde mě nechťejí vzít, nikdo mi nic nedá. To je všechno.

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Někdy se snažím, někdy na to kašlu. Ne, tak snažím se. Ale je to pořád to stejné.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Když nic nesplácím, tak se to asi nesnižuje!

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Byla jsem na tý třídičce.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

(smích) Někdy jsem pěkně nasraná, když mě ty dole poučujou. (pozn.: Respondentka má na mysli rodiče přítele, tedy majitele domu).

A co například častější únava nebo nespavost?

Utahaná jsem často, spát můžu.

Cítíte bezradnost?

Bezradná se cejtím. (pozn.: respondentka ovšem nebudí dojem, že by si problémy s dluhy moc připouštěla. Lze se rovněž domnívat, že její občasná únava má jiné příčiny, které souvisejí s životním stylem a návštěvami restaurací. Otázkou zůstává, jestli má toto chování něco společného s krizovou situací, a to vzhledem k předpokladu, že se jedná o styl „celoživotní“.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

To je v pohodě.

Přivedly Vás dluhy někdy na myšlenku udělat něco špatného? Třeba něco ukrást?

S tím se mám jako chlubit? Zrovna vám?

Jen klid, přece víte, že jsem v pohodě. Ale odpovídat nemusíte. Jestli ale odpovíte, chtěl bych pravdu, aby ten výzkum měl nějaký smysl. Nikdo se to nedoví. Taky je to psané pod jiným jménem. Já to nikomu vyprávět nebudu, na to nemám ani čas. Tak co? Jak je to?

Nojo, tak... Když nejsou peníze, tak přemejšlíte, kde je vzít. I něco, jak říkáte... Ne, víc říkat nebudu, nechci mít problémy (smích).

Něco mimo zákon by se ve Vaší minulosti asi teda našlo, co?

Něco jo (smích). Ale nic hrozného.

A třeba myšlenka na sebevraždu? Třeba pro ty dluhy? Zase bych chtěl pravdu. Nebo nic.

Já se mám ráda, nejsem blbá.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

Ne

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

Já kouřím a piju stejně.

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

Ne

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Co?

Jestli Vás ty dluhy nějak omezují v kariéře? Jestli si myslíte, že nebýt dluhů, mohla jste udělat nějakou kariéru? Třeba jako modelka? (poslední otázka vyslovena s nadsázkou)

To sotva.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

Nevím.

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

To mám.

Myslíte si, že je to více, než dříve?

Asi ne.

A potíže s krevním tlakem, cukrovkou nebo jiné věci, které by se objevily během problémů?

Jen blbě vidím. Taky mě bolejí záda a ledviny.

Myslíte, že to má souvislost s problémy, které máte s dluhy?

Ty záda nebo ledviny, nevím, co to přesně je, mě bolejí víc a častěji. Když se zhádám s dolejšíma nebo s vymahačema, tak to bejvá nějakej čas horší.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Vidíte, ne. Jsem jak křížala.

Víte, já bych potřeboval ten rozhovor brát opravdu vážně.

Nojo, tak jsem za ten čas hodně zhubla.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Moc lidí se ke mně nehlásí.

Vidáte se s přáteli stejně často?

Jak s kým. S těma dřívějšíma ne. Mám některý nový.

Tady v Nové Pace?

Jo. Tady

Jak jste se s nimi seznámila?

Tak. V hospodě.

V Levíně a U Lípy? (pozn.: místní restaurace IV. kat.)

(smích) Hlavně U Lípy. Tam to žije!

A dříve? Co ti starší přátelé?

Někdo se odstěhoval. No a někdo dělá, že nevidí.

Jako že se k Vám nehlásí?

Na pozdrav třeba odpoví, ale jinak nejsem asi někomu dost nóbl.

Myslíte, že máte méně přátel a kamarádů?

Asi jo.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny? Tedy na Vašeho přítele, nebo jeho rodiče?

Není to dobrý. Dolejší (pozn.: majitelé domu a rodiče přítele) museli několikrát vysvětlovat, že mi tu nic nepatří. Sebrali nám vybavení i s nábytkem u nás. Tady nahoře.

(pozn.: exekutoři, a to v podkroví, které obývají) Bylo jejich (majitelů), to byl teda voheň. Chtěli mě vyhodit.

Je zadlužení příčinou hádek?

Dyť říkám, s dolejšíma, někdy je to chytne. S přítelem někdy taky.

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne.

Opravdu nic, přemýšlejte?

Ne.

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Žádný.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

Kdyby mě vyhodili z baráku, neměla bych kam jít. Na jiný bydlení nemám. Jinak se snad nějak protluču.

Jste přesvědčen, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Tolik peněz nikdy nevydělám. Tak ne. Už jsem si zvykla.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Aby mě přestali nahánět vymahači a měla sem pokoj. Taky abych měla nějaký peníze.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 5

Rozhovor provedený s respondentem č.: 5

Jméno Vlastimil

Věk 67 let

Počet probíhajících exekucí 6

Stručná charakteristika současnosti:

Jste ženatý? Máte děti?

Jsem 20 let rozvedený. Mám syna a dceru. Nestýkám se s nimi. Ani nevím, kde bydlí.

Jaké je Vaše vzdělání?

Opravář zemědělských strojů.

Pracujete v současné době?

Už ne. Mám nemocný nohy, špatně chodím. Pracovat už nebudu. Jsem důchodce.

Berete nějaké dávky?

Jen důchod.

Kolik Vám z důchodu zůstane po exekučních srážkách?

Tři tisícovky. A dvě stovky k tomu. Všecko navíc mi vemou.

Jak sháníte peníze na obživu?

Mám jen důchod. Žádný jiný peníze nemám

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Někdy už od roku 2004. Tak nějak. Něco tak.

Jak jste se dostal do dluhů. Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků?

Potřeboval jsem peníze na opravu střechy. Ptal jsem se v bance, ale nepůjčili mi. Ptal jsem se v několika bankách. Do baráku zatékalo a já neměl peníze na opravu. Pak jsem zavolal do (*krátké hledání v hromadě listin*) O.K.V. Leasingu. Půjčili mi 30.000 Kč.

Četl jste smlouvu?

Přišla taková mladá slečna a nic po mě nechtěla. Byla moc hodná. Všechno vyřídila sama a přinesla mi peníze.

Četl jste tu smlouvu?

Ne. Pak začaly chodit upomínky. Pořád na vyšší částky. Byly tu i nějaký chlapi a hrozili, že mi prodají barák. Proto jsem si půjčil u GE Money Bank peníze, abych to zaplatil. Zaplatil jsem jim tam celejch 30.000 Kč. Taky nějaký pokuty. Oni ale tvrdí, že tam pořád ještě dlužím vysoký úroky a penále. Z důchodu mi na další splácení nezbylo, tak jsem si půjčil ještě od Smart Cupital a.s. 13.000 Kč. Za ty první půjčky mi začaly chodit exekuce. Pak jsem si ještě půjčil na dalších dvou místech. Už ani nevím, jak se jmenovali. Mám to v kredenci poschovávaný.

Jak jsem koukal, u O. K .V. Leasingu bylo o výši pohledávky rozhodnuto v rozhodčím řízení. Vy jste podepisoval rozhodčí doložku?

Podepsal jsem několik papírů. Dnes už nevím, co v nich bylo. Ta slečna se jen usmívala. Já potřeboval nutně peníze.

Jak jste hledal, kde si půjčíte peníze?

Tenkrát jsem měl ještě televizi. Teda elektriku. Televizi mám pořád, ale nejde. Viděl jsem v televizi, že půjčujou peníze. Tak jsem tam volal. Ale něco jsem našel v novinách.

Poradil jste se s někým, kde si bezpečně půjčit?

Neměl jsem s kým. Jak jde o půjčování peněz, nikdo se moc nehrne.

Kolik celkem dlužíte?

To je spousta peněz. Nikdy to nebudu moct zaplatit. Už mi chtěli prodat i barák. Ten je ale ve špatným stavu. Bejvalá manželka sem nejezdí. Půlka na ni zůstala ale napsaná. Mojí půlku se proto nepodařilo prodat. Nikdo ji nechtěl. Aspoň mám kde bydlet. Dluh bude nějakých 300 – 400 tisíc.

Věděl jste o sankcích při neplacení? Četl jste podrobně smlouvu? Rozuměl jste jí?

Říkal jsem Vám, potřeboval jsem moc peníze. Nemám nikoho, kdo by mi půjčil. Nikdo mi nic neřekl. Vždycky jen přišli, nechali si podepsat pár papírů a dali mi peníze. Když jsem se na něco zeptal, tvářili se, že se všechno dá dořešit potom. Kdyby něco, nějak se prej dohodneme. Tak mi to připadalo. Pak to bylo podobný. Dopisy, vyhrožování. Já jim říkal, že víc dávat nemůžu. Ale psali mi pořád.

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět? (pozn.: bylo to opravdu důležité a nutné?)

No jéje, hned. Kdyby to šlo, tak hned. Okamžitě!

Co bylo příčinou následné neschopnosti dluhy splácet?

Marodil jsem na nohy. To bylo pak často. Měl jsem malou vejplatu. Pak jsem šel do důchodu. Neměl jsem tolik peněz.

Kde všude dlužíte?

(*nebyl schopen vyjmenovat veškeré věřitele, někteří známi tazateli z úřední činnosti*) O. K. V. Leasing, GE Money Bank, Smart Cupital a.s., Český Triangl, a.s., Profi Credit Czech, a.s.

Znáte celkovou výši svých dluhů?

Asi 300 až 400 tisíc Kč.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Nemám peníze na splátky. Do práce už nemůžu, dluhy se zvětšují.

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

(váhání) Splácím z důchodu.

Jinak nic?

Jinak se nedá dělat nic.

Kde jste se pokusil najít pomoc?

Neměl jsem se s kým poradit. Jak jde o půjčování peněz, nikdo se moc nehrne.

Vyhledal jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne.

Co děláte pro své duševní zdraví? Něco, co Vám dělá radost ze života a pomůže zapomenout na dluhy?

Jsem rád, že dojdu na zahradu, obstarám králíky a to nejnnutnější kolem chalupy. Nikam nechodím. Dojdu i nakoupit.

(otázky ohledně vzdělávání a rekvalifikací nepoloženy, a to vzhledem k věku a zdravotnímu stavu dotazovaného, který by patrně jen velmi těžko hledal uplatnění na trhu práce)

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkal?

Zkoušel jsem několikrát telefonovat z úřadu dole, když přišly ty výzvy. Nikdo mě neposlouchal. Jen zaplat'te. Zaplat'te! Zaplat'te!

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Berou mi důchod, tak co! Nedělám nic.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Nevím.

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Ne.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav? Jestli máte třeba strach, úzkost nebo je Vám z toho smutno?

Strach mám velkej. Kdyby mi prodali tu půlku baráku. Kdyby s prodejem souhlasila i bývalá manželka a nějak se všichni dohodli. Moc tomu nerozumím. Ta moje půlka samotná, tu nikdo nechce. Je tu hodně co opravovat. Celej by se asi prodal. Kdyby se s nima dohodla, ani bych to nevěděl. Nestýkáme se. Nevím, kde bydlí, asi někde u Hradce. Z toho mám velkej strach. Kam bych šel? To mě straší hodně.

A co například častější únava nebo nespavost?

Když mě tu někdo straší, že mě vystěhuje, to pak často nemůžu spát.

Cítíte tedy bezradnost?

Ano.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

Dokud jsem byl zdravěj, tak jsem vždycky dělal. Nikdy jsem nedělal nic špatnýho. Nikdy sem se navyhejbal práci a po nikom nic nechtěl. Nejsem neslušnej člověk. To jen ty dluhy, kdyby nebyly.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude

znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

Se zákonama jsem nikdy nic neměl. Ani pokutu na silnici od esenbáků.

Když Vám bylo nejhůř a měl jste strach, že Vás vystěhují, nenapadlo Vás udělat něco nesprávného, třeba něco prostě ukrást, a tak? Pod tlakem situace může člověk pochybit. Chtěl bych to vědět. Jde mi o pouhé myšlenky. Ptám se všech.

Ne, to nikdy.

Napadlo Vás někdy sáhnout si pro dluhy na vlastní život? Na to se také ptám všech. Je dobré vědět, jak tyhle potíže působí na lidi, aby se mohlo vymyslet, co s tím dělat.

I napadlo. Napadlo. Když máte strach, myslíte na všechno možný. Tohle taky.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

Už jsem nejrači sám. Nikam nechodím. Jsem doma a mám klid.

Dříve jste chodil mezi lidi, stýkal jste se s přáteli?

Ano, to byly lepší časy. Teď bych na to ani neměl náladu. A o mě taky nikdo nestojí.

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

Ne. Koupím si jedno nebo dvě piva dole v krámu, když jdu nakoupit. Ale jen někdy, když mám peníze. Nekouřím. Ani nic jinýho. Za ženskejma taky nechodím (*smích*).

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

Ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

Mám po infarktu. Mám problémy s tlakem a taky nesmím sladit.

Vysokým tlakem?

Jo.

Infarkt jste prodělal až v době, co jste měl ty dluhy?

Jo, tenkrát tu byla banda, která tvrdila, že mě už budou stěhovat, abych se prej balil. To se mnou strašně zamávalo. Skončil jsem v nemocnici. Doktor říkal infarkt. Od té doby jsem je neviděl. Ale s tlakem jsem měl problémy už před tím. Tenkrát mi to ..., no, nehlídal jsem to. Teď se to zhoršilo a dávám si už pozor.

Máte cukrovku? Užíváte inzulín?

Inzulín nemusím. Ale doktorka mi zakazuje sladit. Našla mi v moči nějaký cukr.

Změnilo se to během těch dluhů?

Zhoršovalo. Často mě bolí na prsou. Když jsou starosti, je to horší. To pak beru víc prášků.

Chodíte pravidelně na kontroly?

Musím mít peníze na autobus. Doktorka mi někdy odpustí těch 30 korun. Je taková hodná. Našla mi i levnější léky, abych si je mohl koupit.

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

To mě taky potká.

Myslíte si, že je to více, než dříve?

Nevím.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Zhubnul jsem. Míval jsem tak o 15 až 20 kilo víc. Doktorka mě i vážila. To bylo opravdu si kvůli těm dluhům. Báł sem se i podívat z okna, kdo bouchá na dveře. Aby to nebyli... Aby mě nesli vystěhovat.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Nikam nechodím. Problémy ale s nikým nemám. Někdo mi i pomáhá.

Vyhýbá se Vám nikdo?

Ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

Ty už si na mě ani nevzpomenou.

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne.

Opravdu nic, přemýšlejte?

Ne.

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Už jsem dost starý, abych něco plánoval (*smích*). Nic neplánuju.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

Ano. Aby se nestalo nic s barákem. Ani se mnou. Abych se dokázal zaopatřit. Dojít si nakoupit, pro dřevo do kůlny, zatopit. Abych tu nezůstal ležet bez pomoci.

Jste přesvědčen, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Z dluhů se nedostanu. Strhávají mi z důchodu, ale jeden z vymahačů říkal, že mi dluhy rostou rychleji, nežli je splácím. Nevím. Zbejvá mi na trochu jídla a léky. Studnu mám svojí. Elektriku mám odpojenou. Taky chovám králíky, tak mám i maso. Někdy se zastaví sousedky a přinesou mi slušný použitý oblečení. Někdy mi chlapi od hasičů přivezou ořezané větve, abych měl topení na zimu. Na trochu uhlí ušetřím, ale je to málo. Jak to bude dál, to nevím.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Aby se mi nezhoršovalo zdraví. Ty moje nohy. Aby sloužily. Abych mohl chodit. Nikdo by se o mě nepostaral.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 6

Rozhovor provedený s respondentem č.: 6

Jméno

Vlasta

Věk

54 let

Počet probíhajících exekucí

Na Vlastu bylo v minulosti nařízeno těžko uvěřitelných 92 exekucí. Některé byly pro nemajetnost již skončeny. Mnohé byly (např. ze strany VZP a OSSZ) nařizovány pro stejný exekuční titul po předchozím neúspěšném vymáhání opakovaně. Aktuální počet exekucí v realizaci nezná.

Stručná charakteristika současnosti:

Jste vdaná? Máte děti?

Jsem rozvedená. Máme dvě dcery. Jsou už dospělé a mají své rodiny. Jezdí mě navštěvovat.

Jaké je Vaše vzdělání?

Jsem vyučená prodavačka.

Pracujete v současné době?

Ano, uklízím na základní škole.

Berete nějaké dávky?

Ne. Vlastně dostávám něco málo na bydlení.

Stačí vám peníze na obživu?

Mám problémy vyjít. Mimo jídlo si skoro nic nekoupím.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Už od... Tak 13 let.

Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků?

Podnikání.

Vím o Vás, že jste před 10 lety bydlela s manželem v jedné střediskové obci v Českém ráji v pěkném rodinném domě, kde jste měla i prodejnu potravin. Jak jste se dostala do dluhů?

Asi v roce 2000 jsem se rozhodla, že si v přízemí našeho domu zařídím prodejnu potravin a občerstvení pro turisty. Měli jsme s manželem úspory, které jsme použili na úpravu domu. Manžel měl dobré zaměstnání a vydělával si řemeslem i mimo zaměstnání. Pořád jsem věřila, že prodejna bude vydělávat. Jak se říká, měla jsem „velké oči“. Měla jsem zůstat u malé rodinné prodejny. Dneska už vím, že jsem se mylně viděla v roli bohaté paní podnikatelky. Bez ohledu na to, kolik prodejna vydělávala, jsem zaměstnala dvě prodavačky. Pořídila jsem si drahé auto na leasing. Věnovala jsem se více sama sobě, než podnikání. Manžel mi to tenkrát několikrát říkal. Nebrala jsem na něj ohled. Postupně jsme začali dlužit dodavatelům. Abych si je udržela, přestala jsem platit na sociální správu a zdravotní pojišťovnu. Začaly se mi tam navyšovat dlužné částky a penále. Začali chodit exekutoři od soudu.

Proč jste s podnikáním v této době nepřestala?

Dneska už vím, že to byla hloupost. Pořád jsem hledala chybu v někom jiném. Začali jsme se hádat i s manželem. Dcery mi nejprve pomáhaly. Později jsem měla konflikty i s dcerami. Abych obchod udržela, začala jsem si půjčovat peníze. Měli jsme ten dům a jako podnikatelce mi byli ochotni půjčit skoro všude. Když jsem si vypůjčila, uhradila jsem nějaké nejstarší dluhy dodavatelům. Bylo to ale stále horší. Nové a nové půjčky. Postupně začaly chodit upomínky a další exekuce. Dokud chodily exekuce pouze od soudu, bylo to dobré. Vždycky mi jen něco zabavili a prodali. Obratem jsem objednala nové zboží a obchod jel dál. To se jednalo o dluhy VZP a OSSZ. Postupně se začali hlásit i banky a poskytovatelé nebankovních půjček. To byl začátek konce. Naše hádky s manželem vyvrcholily. Všechny jeho vydělané peníze jsem dala na své dluhy. Pak si našel jinou a rozvedli jsme se. Dcery se ke mně přestaly hlásit. Hodně jsme se všichni hádali. Brala jsem si další a další půjčky. Bez ohledu na to, jestli je budu moci zaplatit. Dnes to zní neuvěřitelně, ale já nevěděla jak dál.

Jak jste s podnikáním tedy přestala?

Došlo to tak daleko, že mi přestali dodavatelé věřit. Nikdo mi už na dluh nic nedal. Pak mi exekutoři prodali dům a já musela na ubytovnu.

Vedl Vám někdo účetnictví?

Účetnictví jsem si vedla sama.

Rozumíte účetnictví?

Ano, rozumím. Dnes již ne, ale tehdejší jsem zvládala. Jen jsem měla ty „velké oči“.

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět? (pozn.: bylo to opravdu důležité a nutné?)

Už bych měla víc rozumu. Dala bych si pozor.

To znamená, že ano, nebo ne?

Musela bych vědět, že to zvládnou zaplatit.

Kde všude dlužíte?

Za telefony, nějaký půjčku, zdravotní pojišťovně, sociálce.

(pozn: z rozhovoru bylo zřejmé, že Vlasta nemá přehled o tom, kde všude dluží. Z úřední činnosti tazatele jsou známa jména některých oprávněných: WLG Invest, a.s., Pojišťovna České spořitelny, Telefónica O2, ČEZ Prodej, s.r.o., Luka HK spol. s r.o., CB Leasing akciová společnost, HVB Bank Czech Republic, a.s., Zepter International s.r.o., Multirent, a.s., Primarius, s.r.o., GE Money Bank, a.s., GE Money Multiservis, a.s., ADRE GROUP, spol. s r.o., Canto s.r.o., Neopek, spol. s r.o., Všeobecná zdravotní pojišťovna, Česká správa sociálního zabezpečení. Některé subjekty mají u paní Vlasty více pohledávek a vedou proti ní i několik exekucí současně.

Znáte celkovou výši svých dluhů?

Pokoušela jsem se o oddlužení, dcera mi zařizovala papíry. Dohromady to dávalo skoro 2 miliony. To už je po odečtení 900 tisíc, za které se prodal náš rodinný dům. Hodně jsme na tom s manželem prodělali. Měl cenu tak 3 miliony.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Nechala jsem to zajít moc daleko. Nechtěla jsem slyšet, že to nejde.

Věděla jste o sankcích při neplacení? Četla jste podrobně smlouvy? Rozuměla jste jim?

To už jsem říkala. Chtěla jsem peníze. Nic jiného mě nezajímalo. Potřebovala jsem je. Zavřít obchod, to jsem vnímala jako velkou ostudu. Jako prohru. Všichni by pak říkali, že měli pravdu.

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

Teď se s tím už nedá dělat nic. Skončila jsem s podnikáním a dluhy byly ohromný. Oddlužení nevyšlo. Tak přežívám, jak vidíte.

Pokusila jste se najít pomoc i jinde?

Už ne.

Vyhledal jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne.

Co děláte pro své duševní zdraví? Co Vám dělá radost, co Vám umožní zapomínat na problémy. (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Koukám na televizi, chodím na procházky, na podzim na houby nebo si něco přečtu.

Přemýšlela jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

Ne.

A rekvalifikace?

To jsem probírala na pracáku. Ale nakonec jsem nechtěla.

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkal?

To šlo všechno tak nějak rychle. Nebyl čas moc přemýšlet. Nejdřív jsem se podnikání moc nevěnovala, když začaly být problémy, tak to šlo ráz na ráz. Nic se nedařilo. Najednou bylo pozdě.

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Došly mi síly. Tak klesá.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Roste o penále a pokuty.

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Snad jen to, že jsem ukončila to podnikání. Našla si práci.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

Velký. Během těch posledních deseti let jsem zestárla o 25. Pořád stres. Hrozný stres. Půjčky, upomínky, pokuty. Pak nám vzali barák. To sem myslela, že nepřežiju. Stavěli jsme ho s manželem před dvaceti lety.

A co například častější únava nebo nespavost?

Ano, to taky. Chodila jsem jak mátoha. Na spaní jsem ale musela brát prášky.

Cítíte tedy bezradnost?

Bezradnost jsem cítila hlavně v době, kdy se to všechno hroutilo. Jak jsme museli z baráku.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

Hodně lidí mě má za... Prostě si na mě ukazovali prstem. Pořád. Už bych se do (*jméno obce v přepisu vynecháno*) nevrátila. Tady v Hořicích mě lidi moc neznají. Je to lepší.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

Vám to teda řeknu. Stejně toho o mně hodně víte. Chtěla jsem si vzít nějaký prášky. Abych už měla pokoj. Dokonce jsem hledala na internetu, jek to probíhá. Jestli je to ... Jestli je to bezbolestný. A co se dá použít.

Opatřila jste si nějaké takové léky?

Nakonec ne, bála jsem se, jaké by to bylo. Naštěstí ne. Měla bych ale zase pokoj. Jsem teď sama a nikoho nemám.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

Nevím.

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

Teď skoro nepiju alkohol. Trochu kouřím, tak 1 krabičku za týden.

A v té špatné době, jak jste popisovala?

Hodně jsem kouřila. Krabička na den mi nestačila. Tak dvě.

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

Ne.

Ale já si pamatuji, že jste někdy neměla daleko k silnějším výrazům a křiku, pamatujete?

Nojo, to bylo taky v té době (*nucený úsměv*).

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Dluhy zničily moje podnikání.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

Brala jsem spoustu prášků. Na bolest hlavy. Na spaní.

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

To jsem řešila za pochodu brufenem.

Myslíte si, že to bylo více, než před těmi problémy?

To ano, dřív jsem prakticky nemarodila. Taky mám problémy s kůží. Někaké ekzémy. Doktorka říkala, že to může souviset s těmi problémy, co jsem měla.

Myslíte s psychickou zátěží?

Ano. Dnes se to už i trochu zlepšilo. Tehdy jsem to musela pořád mazat a mazat. Samý masti. S kortikoidy. To prej není nic moc dobrého. Už to používám málo. Když to není moc špatné, mažu to jen něčím mastným. Obvyčejné mastičky bez receptu.

A potíže s krevním tlakem, cukrovkou nebo jiné věci, které by se objevily během problémů?

Ne.

Snad? Chodíte k lékaři na preventivní kontroly?

Ano.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch problematických let změnila?

Ano, zhubla jsem. Dost jsem zhubla. To se pozná. Starším ženským to v obličeji moc nepřidá (*smích*). Ženský hubnou hlavně tam, kde to potřebujou nejmíň. I já. Trochu jsem v poslední době přibrala. Ale zase ne tam, co bych chtěla (*smích*).

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Přišla jsem úplně o všechny, na kterých mi záleželo. O manžela úplně. Dcery mě někdy na chvílku přijedou. Hlavně když je pěkný počasí. To se dá jít ven. Na ubytovně je to špatný. Nechci, aby... Aby to tady viděly vnučky.

Vidáte se s přáteli stejně často?

Vůbec.

A dříve?

Dříve to bylo jiný. Měli jsme s manželem hodně přátel.

Myslíte, že máte méně přátel a kamarádů?

Všechny jsem od sebe odehnala. Pak se odstěhovala.

Vyhýbá se Vám někdo?

Nevím. Nikoho nepotkávám. Někdy se na ulici s někým potkám a pozdravím. Nic víc. Na ubytovně občas s někým popovídám, ale to asi není moc velký přátelství.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

To už víte. Velkej.

Je zadlužení příčinou hádek?

(již zjištěno dříve)

Jak to nesou děti?

Dcery to nesou špatně. Snad mi to jednou všichni odpustí.

Myslíte, že to má vliv na jejich soukromé životy?

Snad ne. Nemá. Doufám, že nemá. Jenom jim s ničím dnes nepomůžu, to mě dost mrzí.

Dokázala byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne.

Opravdu nic, přemýšlejte?

Ne.

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Nic se mi nedaří. Nic nejde dělat. Budu ráda, když zůstanu na ubytovně.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

Mám. O bydlení, o zdraví. Jestli mi bude stačit na ubytovnu a jídlo.

Jste přesvědčena, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Hodně jsem věřila tomu oddlužení. Ale nevyšlo to. Nemohla jsem splnit všechny podmínky. To byla asi poslední naděje. Je mi 54 let. Jsem ráda, že mám vůbec kde bydlet a že mám nějakou práci.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Chtěla bych častěji vidět vnučky a dcery. Vidám je málo. Je to moje vina. Snad se to časem změní.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 7

Rozhovor provedený s respondentem č.: 7

Jméno Miroslav

Věk 41 let

Počet probíhajících exekucí Neví. Pokud jde o počet exekucí, je u Miroslava situace podobná jako u Vlasty. V minulosti proti němu bylo nařízeno přes 50 exekucí. Některé byly zastaveny, některé byly nařízeny opakovaně pro stejný exekuční titul. Aktuální počet exekucí v běhu nezná.

Stručná charakteristika současnosti:

Jste ženatý? Máte děti?

Jsem svobodnej, děti nemám.

Jaké je Vaše vzdělání?

Mám základku.

Po základní škole jste ve vzdělávání nepokračoval?

Ne.

Pracujete v současné době?

Práci nemám několik let.

Jste veden na úřadu práce?

Byl jsem. Vyřadili mě. Byl jsem nemocnej a nechodil tam. Říkám jim to, nic. Nebavili se se mnou. Prostě mě vyhodili.

Berete nějaké dávky?

Ne.

Jak sháníte peníze na obživu?

Žiju z toho, co mi kdo dá. Prodávám železo. Do výkupu. Není to p... Hlad, zima.

A žízeň, co?

No jo!

Co šaty a topení?

Šaty se dají sehnat. Na topení si najdu taky. Když někde něco vyhoděj, tak to rozeberu a spálím.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Několik let. (pozn.: min. 8 let dle zjištění tazatele. Před tím bydlel v obvodu jiného okresního soudu, tato historie není tazateli známa).

Co bylo Vaším motivem k přijetí finančních závazků? Jak dluhy vznikly?

Nikdy jsem nic moc neměl. Ale taky jsem nikdy nikomu nic nedlužil. Ještě před několika lety jsem bydlel v bytu a platil nájem. Nebyl jsem bezdomovec. Byl to malý byt města s jednou místností.

Pracoval jste?

Jo. Zametal jsem chodníky, sekal trávu, uklízel okolo popelnic. Co bylo potřeba. I prohazoval sněh.

Pro městský úřad?

Jo.

A ty dluhy?

Několikrát jsem jel na zájezd od „BECKA“. Jsou to ty předváděcí akce. Jak posílají letáčky lidem do schránek. Vždycky mi tam něco nabízeli a já si to koupil.

Co jste si koupil?

Poslední byly cestovní kufry. Pořád do mě hučeli, že si něco musím koupit, když jsem s nimi jel.

Říkal jste jim, že o zboží nemáte zájem?

Ano, několikrát.

Proč jste je prostě neodmítl?

Pořád na mě tlačili. Před ostatními lidmi. Byla to ostuda. Musel jsem to podepsat. Pak jsem to splácel. Ale chtěli pořád víc peněz. Pořád chodily upomínky a dopisy. Pak mi i telefonovali a musel jsem podepsat další věci. Nakonec přišla i exekuce. Z původních sedmi tisíc tam je dneska asi 38. Byly to poplatky za soud a pak za exekutora.

Četl jste před podpisem smlouvu o koupi zboží?

Šlo to tak rychle, že jsem si na to ani nevzpomněl. Chtěl už jsem mít klid a pokoj, tak jsem to podepsal. To jsem neměl dělat.

A ostatní dluhy?

Pak už to šlo špatně. Celou vejplatu mi strhávali na exekuci. Měl jsem problém zaplatit nájem. Hledal jsem lepší práci. Kamarád mi poradil něco v Praze. Zkoušel jsem to, ale nakonec mě nevzali. Ke všemu mě chytli, jak jedu metrem bez lístku. Dali mi pokutu. Neměl jsem na zaplacení, tak přišla další exekuce. Tam dneska taky chtějí s poplatkama asi 8 tisíc. Nebyl jsem schopnej platit městu nájem, tak mě z bytu vyhodili. Taky dlužím za telefon a elektriku. Abych si udržel byt, vzal jsem si půjčku u HomeCreditu. Tu jsem taky nezaplatil. Z 20.000 Kč tam dneska s poplatkama mám asi 85 tisíc.

Kolik dlužíte celkem?

To nevím. Exekuce chodily jedna za druhou. Vždycky přišli exekutoři, prohledali mi byt a všechno mi vzali. Pak přišel papír, že exekuci zrušili.

To jste to celé zaplatil?

Ne, ale neměli mi co vzít. Ale za půl roku přišli zase.

Pro stejný dluh?

Jo, pro stejný dluh.

Vy jste během té doby sehnal práci?

Ne, nic jsem neměl. Byl jsem pořád bez peněz. Ale přibíjely další a další poplatky. Vyhodili mě z bytu. Neměl jsem kde bydlet, tak jsem se potloukal po známejch. Neměl jsem ani peníze na cestu do práce, tak mě taky vyhodili. Od té doby se protloukám, jak se dá. Přibýly další dluhy na zdravotním pojištění. Taky jsem ho nemohl platit. Z pracáku mě vyhodili.

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět? (pozn.: bylo to opravdu důležité a nutné?)

Nevím.

Co bylo příčinou následné neschopnosti dluhy splácet?

Neměl jsem peníze.

Kde všude dlužíte?

To sem zapomněl. (z úřední činnosti tazatele známi tito věřitelé: VZP, OSSZ, T-Mobile, HomeCredit, a.s., Český Triangl, a.s., Východočeská energetika, a.s., Tesile ditta, a.s., AQ fin s.r.o., GE Money Multiservis, a.s., Beck International, s.r.o.)

Znáte celkovou výši svých dluhů?

Neznám.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Za všechno můžou ty zájezdy od „BECKA“ (pozn.: zájezdy pořádané na prodejní akce viz TV pořad „Šmejdi“).

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

Nevim, jak to udělat. Zaplatit dluhy.

Kde jste se pokusil najít pomoc?

Na úřadech.

Na jakých?

Na bytáku, na pracáku.

Vyhledal jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne.

Jak byly Vaše žádosti o pomoc přijaty?

Znáte zákon č. 182/2006 Sb., tedy pravidla pro úspěšné oddlužení?

To neznám.

Co děláte pro své duševní zdraví? Abyste zapomněl na dluhy a odreagoval se? (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Nic.

Tak co vlastně během dne děláte?

Chdim do města, abych si našel něco k jídlu. Hledám železo, flašky. Co se dá prodat. Někdy se podaří najít paletu. Někdy se najde i práce.

Jaká?

Vyklízení, bourání, kopání a tak.

Přemýšlel jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kurzy, rozšíření ŘP atd.)

Ne.

A rekvalifikační kurzy od úřadu práce?

Koukejte, kde bydlím. Nemám slušný šaty, nemám se kde pořádně umejt. Stydím se chodit mezi lidi. Chtěl bych, aby bylo všechno jako dřív. To už nebude.

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkal?

Na úřadech mi nepomohli a jinde jsem nebyl.

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

No klesá.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Nevim.

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Ne.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

Jo.

Jaký?

Jsem z toho špatnej.

A co například častější únava nebo nespavost?

Ne.

Cítíte bezradnost?

Jo.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

To je dobrý.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

Tak co? Ukradl jste někdy něco?

Co když se to pak někdo dozví?

Nikomu to neřeknu. Na papíře nebude Vaše jméno a celá práce slouží školním účelům.

A ta škola je v Praze, kde ani netuší, kde je Jičín. (po dalším krátkém ujišťování přiznal...)

Pár drobností jsem teda vzal. Ale nechci říkat kde. Musel jsem, abych si koupil jídlo. Hlavně to železo. Ale i jiný věci. Nechce se mi o tom mluvit, abych neměl problémy s policajtama. A lidma tady.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na změnu Vašeho chování?

Žiju jako bezdomovec.

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

Kdyby bylo co, tak bych si dal. Ale drogy ne. Piju a kouřím, když mám co.

Myslíte, že je to víc, než v době, kdy jste neměl potíže s dluhy?

Když mám peníze, tak je to víc.

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

Ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Jestli by se Vám hledala lépe práce, kdybyste měl peníze?

Asi jo. Bezdomovce nikdo do práce nechce.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš zdravotní stav?

Hele, mám problémy. Zuby už skoro nemám, nemám zubaře. Někdy to bolí jako prase. Asi mám i žaludeční vředy. Někdy nemůžu vydržet s břichem. A nechtějí se mi uzdravit takový... mám to na nohách. Praská to a hnisá.

Chodíte k lékaři na kontrolu?

By mě vyhodil.

Hele, to není žádná sranda. Můžete mít nějaký vážný problém. Žaludeční, cukrovku, co já vím! Určitě jděte k doktorovi, ono to nějak dopadne!

Co takové běžné věci, jako nachlazení, rýma, chřipka?

Mám taky.

Myslíte si, že je to více, než dříve?

Jo.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Jsem hodně hubenější, než dřív.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

Přátele nemám. Měl jsem, ale už se mi vyhýbají. Když jsem přišel o práci, tak mi někteří několikrát pomohli. Asi je to ale přestalo bavit, tak se mi začali vyhýbat a zapírat. Ani se jim nedivím. S nikým se teď nestýkám. Občas mi někdo hodí nějaký použitý boty támhle k silnici. Nebo hadry. Tak, aby mě neviděli. Někdo sem sype jen bordel, aby to bylo na mě. Už je mi tak nějak všechno jedno.

Vidáte se s přáteli stejně často?

Nestýkám se s nikým. Pár lidí ví, kde mě najít, kdyby pro mě byla nějaká ta práce.

A dříve? Dříve jste měl přátele?

To jo, dřív jo. Chodil jsem mezi lidi.

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne.

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

Žádný.

Máte z budoucnosti nějaké obavy?

Párkrát mi to tady někdo všechno vyházel. Bojím se, aby to tu nezapálili. Aby to nezapálili i se mnou.

Kdo?

Nevím. Nikoho jsem neviděl.

Odhaduji Váš dluh na více jak 400.000 Kč. Máte představu, jak se dostanete z dluhů?

To už jsem vzdal. Práci nedostanu, nikde se nedovolám. Už mi nikdo nemůže nic vzít, nic nemám. Zůstanu bezdomovec.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Nevím. Abych měl co jíst.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Rozhovor číslo: 8

Rozhovor provedený s respondentem č.: 8

Jméno Martina

Věk 39 let

Počet probíhajících exekucí 8

Stručná charakteristika současnosti:

Jste vdaná? Máte děti?

Jsem vdaná, mám syna. Je mu 5 let. Z prvního manželství mám syna, kterému je 17 let. Manžel má ještě dceru z prvního manželství. Ta je už dospělá a má svojí rodinu.

Jaké je Vaše vzdělání?

Jsem vyučená zahradnice.

Pracujete v současné době?

Byla jsem čtyři roky na mateřské. Teď jsem už rok nezaměstnaná.

Jste vedena na úřadu práce?

Ano, jsem.

Berete nějaké dávky?

Na sebe neberu nic. Manžel si vydělává v JZD. Máme rodinný dům. Proto nemám na nic nárok. Dostáváme něco málo na syna.

Jak sháníte peníze na obživu?

Je to složitý. Musíme vyjít z manželova platu. Mám zdravotní problémy se zádama, proto není jednoduchý najít práci, která by mi vyhovovala. Taky jezdím každých 14 dnů se synem do nemocnice do Hradce Králové na kontroly. Má nemocný srdce. Když by přišel o práci i manžel, byla by to katastrofa.

Motivy k přijetí závazků, příčiny předlužení:

Jak dlouho máte problém s neschopností splácet finanční závazky?

Po rozvodu v roce 2006 jsem zůstala sama s prvním synem. Bydlela jsem v Jičíně v pronajatém bytu 1+1. Chtěla jsem nové vybavení bytu, tak jsem si vypůjčila u Providentu. Měla jsem práci. Myslela jsem, že to bez problémů budu splácet. Později jsem zjistila, že splátky nezvládám. Musela jsem ještě platit nájem, elektřinu, vodu, znáte to. Pokoušela jsem se s Providentem dohodnout. Oni se chovali vstřícně. Říkali, ať platím to, co zvládnu. Později jsem z výpisů zjistila, že mi naskakují velký penále a pokuty.

Říkáte, že se chovali vstřícně a povolili Vám jistý odklad splátek. Měla jste tuto dohodu písemně?

To ne, mluvila jsem telefonicky se zástupkyní, která mi smlouvu zařizovala. Když jsem později zjišťovala, proč mám ty pokuty, tak mi řekli, že je vše v souladu s uzavřenou smlouvou.

Kolik jste si vypůjčila?

50.000 Kč.

V jakém stavu je půjčka dnes?

Tenkrát jsem se vdala. Manžel měl úspory a celou půjčku zaplatil.

Kolik jste přeplatili?

Celkem jsme zaplatili 90.000 Kč. To znamená, že jsme přeplatili 40.000 Kč.

Znala jste přesně podmínky smlouvy? Rozuměla jste sankcím?

Vůbec jsem netušila, kolik po mě budou chtít. Věděla jsem, že budu platit nějaké úroky. Nenapadlo mě, že to bude tolik.

Četla jste smlouvu důkladně?

Určitě četla, ale asi mi to tenkrát nedošlo. Bylo to hodně papírů.

Měla jste tedy věc vyřízenou. Jak vznikly vaše současné dluhy?

Museli jsme investovat do našeho domu. Otěhotněla jsem, proto jsem chtěla mít všechno rychle zařízený. Velká část manželových úspor padla na Provident, tak jsem si vypůjčila další peníze. Manžel pracoval, já v té době ještě taky. Měli jsme dost peněz. Taky jsem potřebovala auto na ježdění do Jičína do práce.

Váš dům vypadá poměrně mladě a zachovale. Co jste opravovali?

To ano, ale vybavení bylo starý. Ještě po první manželově ženě. Museli jsme koupit jiný.

Kdo vše zařizoval?

Musela jsem sama. Manželovi to bylo jedno. Ten tak udělat práci, něco naložit a přivést. Na zařizování není. To musím sama.

Kolik je manželovi let?

Bude mu 54.

Nechala jste si po předchozí zkušenosti s půjčováním peněz odborně poradit?

To ne, ale půjčila jsem si od Českomoravské stavební spořitelny. Nechtěla jsem dopadnout stejně. Manžel měl stavební spoření, tak jsme si vzali překlenovací úvěr na zařízení domu.

Já ale vím, že jste dopadla ještě hůř. Jak to?

Ano. Musela jsem ze zdravotních důvodů přestat pracovat. Proto jsem nestíhala splácet.

Co na to říkal manžel?

Ten to nevěděl.

Nevěděl? Musel snad podepsat smlouvu?

To ano, ale dál se nestaral. Tyhle věci jsem řešila já. Dlouho jsem mu nic neřekla. Bála jsem se, co tomu řekne.

Jak se to dověděl?

Až když přišel exekutor. Bylo to hrozný. Myslela jsem, že se poperou. Musela jsem manželovi vše přiznat. Bylo ale pozdě. Dluhy narostly a nebylo na zaplacení.

Kde všude dlužíte?

Mimo stavební spořitelny ještě za telefony, Kooperativě za neplacení pojistky, Úřadu práce v Jičíně, Providentu ...

Pohledávka Providentu nebyla z úspor manžela uhrazena celá?

Ta první ano. Když jsem ale začala mít problémy se splácením stavebního spoření, vzala jsem si další.

Kolik?

Zase 50.000 Kč.

Kolik dlužíte celkem?

Dnes asi 500 tisíc. Narostlo to hodně o soudní poplatky a taky náklady za exekuci.

Kdyby se dal vrátit čas, půjčil byste si opět? (pozn.: bylo to opravdu důležité a nutné?)

Ne.

Co bylo příčinou následné neschopnosti dluhy splácet?

Neutáhli jsme splátky. Byla jsem na mateřský.

Co považujete za hlavní příčinu současného stavu?

Všude chtějí moc vysoké úroky. To se nedá stihnout platit.

Metody, postupy a kroky použité k řešení krize (úspěšné i neúspěšné):

Co jste do současné doby učinil pro vyřešení situace?

Snažím se najít práci.

Kde jste se pokusila najít pomoc?

Na úřadu práce, na sociálce, u bank. Taký u známých.

Vyhledala jste nějakou odbornou pomoc? (finanční, právní, lékařskou, psychologickou, psychiatrickou, v oblasti sociálního zabezpečení)

Ne.

Znáte zákon č. 182/2006 Sb., tedy pravidla pro úspěšné oddlužení?

Ne.

Jak byly Vaše žádosti o pomoc přijaty?

Nepomohlo mi to.

Co děláte pro své duševní zdraví? Co Vám v životě dělá radost? Je něco, co Vám pomůže zapomenout na problémy? (způsob úniku od reality, záliby, koníčky, sport, kultura, přátelé atd.)

Na problémy se nedá zapomenout. Mám spoustu práce okolo domu, při tom člověk trochu myslí na jiné věci. Hodně jsem se synem, potřebuje hodně péče.

Přemýšlel jste o doplnění svého vzdělání? (i rekvalifikace, jazykové kursy, rozšíření ŘP atd.)

Ano, ale zatím jsem nic moc nepodnikla. Po mateřské jsem se ucházela o místo finančního poradce. Byla jsem na jejich školení.

Po tom, jak jste dopadla sama? To zní jako černý humor. Myslíte, že jste finančně gramotná?

Na tom školení nás hodně naučili. Místo jsem ale nedostala.

A rekvalifikační kurzy od úřadu práce?

Úřadu práce dlužím za nějaké přeplatky, přesně nevím. Nechtějí mě zaevidovat. Rači tam nechodím.

Kdo za Vás tedy platí zdravotní pojištění?

Nikdo. Tam vlastně taky dlužím.

S jakými překážkami při pokusech o řešení situace jste se setkala?

Nevím. Nic nejde jak bych chtěla. Ctěla jsem mít pěkný život. Dopadlo to takhle.

Cítíte, že se Vaše aktivita při hledání řešení v průběhu času mění? (stoupá, klesá, nemění se)

Klesá. Někdy už nemám na nic sílu.

Jak se v průběhu času mění celková výše Vašich dluhů? (snižuje, zvyšuje, nemění se)

Bojím se, že to roste.

Můžete nějaký svůj krok označit jako úspěšný?

Ne.

Dopady předlužení na respondenta a rodinu:

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš psychický stav?

Co máme dluhy mám spoustu problémů. Bojím se, co s náma bude. Beru léky na deprese.

Tedy jste odbornou pomoc vyhledala?

No já... Nechlubím se tím. Ale mám problémy, psychické problémy. Jezdím do Hradce k lékaři, aby se to tady nikdo nedověděl. Je to... Byla jsem těhotná. Do toho ty dluhy. Taky jsem se pořád bála, že mi na ty půjčky přijde manžel. Pak už jsem se bála úplně všeho. I když někdo zazvonil, když se vracel manžel, pořád.

On nevěděl, že jezdíte do Hradce na psychiatrii?

Měla jsem i problémy s těhotenstvím, myslel si, že jezdím na kontroly a vyšetření. Neříkala jsem mu všechno.

Nebyla to chyba?

Byla. Nemuselo to dojít tak daleko.

A co například častější únava nebo nespavost?

Ano, jsem často unavená. Beru i prášky na spaní.

Pořád cítíte bezradnost?

Doktor mi hodně pomohl, už to zvládám lépe. Ale vrací se to. Pořád hrozí, že nám prodají dům. Někdy mám opravdu velké deprese.

Co Vaše sebevědomí nebo sebeúcta?

Připadám si, že jsem všechno v životě zkazila, že se mi nic nepovedlo, že jsem měla smůlu.

Cílem výzkumu je rovněž zjistit, jestli lidé s podobnými potížemi někdy pomýšleli i na nějaké krajní řešení. Třeba i protiprávní jednání nebo myšlenky, že si něco udělají. Někoho napadne i myšlenka na sebevraždu. Je to hodně osobní otázka, ale i tak se Vás zeptám – Jak je to u Vás? Připomínám Vám, že nikdo nebude znát Vaši identitu. Také můžete samozřejmě i odmítnout odpovědět. Pokud však odpovíte, prosil bych Vás o pravdivou odpověď.

V depresích jsem na to myslěla často. Probírali jsme to i s doktorem.

(vzhledem k nejistému psychickému stavu respondentky bylo od dalších dotazů na toto téma upuštěno).

Co nějaké nešvary? Kouření, alkohol, drogy nebo sázky? Přesněji změny za dobu, co máte problémy?

Drogy a sázky vůbec. Alkoholů jsem se snažila vyhýbat, když jsem byla těhotná. I když jsem kojila. Vidíte, s kojením jsem taky měla problémy. Potom kvůli lékům. To mi zakázal doktor. Někdy jsem to nevydržela a dala si skleničku víny. Někdy i víc.

I když jste věděla, že to není správné a škodí to?

Kdyby to bylo tak jednoduchý! Prostě jsem to nevydržela.

Myslíte, že jste více agresivní k okolí?

Ne.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Váš profesní život a uplatnění?

Když někomu řeknete, že se léčíte na psychiatrii, tak vás nezaměstná. Syn taky potřebuje víc péče. Ty problémy jsou na mě i vidět. Mám problémy se soustředit.

A potíže s krevním tlakem, cukrovkou nebo jiné věci, které by se objevily během problémů?

Tlak mám tak nějak..., jen mírně vyšší. Někdy, když nemůžu spát, cítím takový silný bušení srdce. Je to nepříjemný.

Co vaše váha? Myslíte, že se během těch posledních problematických let změnila?

Po porodu jsem už nezhubla. Nedokázala jsem se hlídat. Někdy jsem problémy řešila jídlem.

Přejídání je taky důvodem Vašeho léčení?

Ne, to nebylo tak zlé. Jen jsem přibrala. Ale s tím jsem se už smířila.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na Vaše vztahy s přáteli a blízkým okolím?

S příbuznými jsme se přestali stýkat úplně. Nemáme peníze, nikam nechodíme.

Vidáte se s přáteli stejně často?

Ne.

Myslíte, že máte méně přátel a kamarádů?

Ano.

Vyhýbá se Vám někdo?

Nevím. Nikdo k nám nechodí.

Domníváte se, že má předlužení negativní dopady na život členů Vaší rodiny?

Ano, velký. S manželem si přestáváme rozumět. Syn se bojí sám doma. Jednou ho vystrašili exekutoři. Byla jsem nakoupit v obchodu, on zůstal doma sám. Když jsem přišla, dům byl otevřený. Cizí lidé chodili po domu a hledali něco k zabavení. Syn byl v obýváku a plakal. Nemohla jsem ho dlouho utišit. Myslím, že to má vliv na rodinu. Manžel už je starší. Myslím, že mu to psychicky dost ubližuje. My ale spolu poslední dobou moc o sobě nemluvíme. Starší syn už se chodí domu jen vyspat. Nedávno mu bylo osmnáct. Často nechodí ani domu a je někde u kamarádů.

Je zadlužení příčinou hádek?

Ano.

Dokázal byste najít a popsat nějaký pozitivní dopad Vaší krizové situace?

Ne.

Představy o budoucnosti:

Jaké máte plány do budoucnosti?

O tom taky mluvíme s doktorem. Nejsem ale schopná nic plánovat. Chtěla bych hlavně klid. Pro mě a pro syna. I pro manžela.

Máte z budoucnosti nějaké obavy? (otázka nepoložena, odpověď plyne z předchozího)

Jste přesvědčena, že se Vaše situace ohledně zadlužení vyřeší a bude zase dobře?

Nevím. Nejhorší je, že asi náš barák stejně prodají. Bojím se, kam potom půjdeme. Synovi je 5 let. Je nemocný. Nevím, co budeme dělat.

V čem vidíte smysl života, co je pro Vás nejdůležitější?

Nevím. Aby byli kluci zdraví.

Tímto jsou moje dotazy vyčerpány a tento rozhovor končí.

Velice Vám děkuji za ochotu spolupracovat a moc přeji, aby se Vaše problémy co nejrychleji vyřešily.

Příloha č. 3:

Dotazník

určený k realizaci kvantitativního výzkumu diplomové práce s názvem *Chování člověka v krizových situacích – předlužení jako krize*. Výzkum se zabývá předlužením jako osobní krizí. Jeho cílem je zjistit, jaké dopady má tato krize na předlužené osoby. Pokud se v následujících otázkách hovoří o „předlužení“, jedná se vždy o respondentovu osobní finanční situaci.

Autor: Milan Kotrba, student PEF na ČZU v Praze

Pozor: Některé varianty odpovědí jsou dosti podobné. Nejprve si proto u každé otázky pozorně přečtete všechny varianty odpovědí. Teprve potom označte zvolenou variantu odpovědi.

Oddíl první: Postupy použité respondenty k řešení situace.

Otázka číslo 1

Jste schopen vykonávat nějaké zaměstnání nebo výdělečnou činnost?

- Ano
- Ne. Nemohu vykonávat žádný druh zaměstnání (například ze zdravotních důvodů).

Pokud jste zaškrtl variantu „Ne“, přejděte až na otázku číslo 8.

Otázka číslo 2

Máte v současné době zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost (včetně živnostenského podnikání), které je zdrojem příjmu?

- a) Ano – mám legální zaměstnání (jako zaměstnanec, OSVČ, SHR atd.).
- b) Pracuji „načerno“. Legální zaměstnání aktivně hledám.
- c) Pracuji „načerno“ (jelikož chci) – legální práce se mi pro exekuce nevyplatí.
- d) Nepracuji. Legální zaměstnání aktivně hledám.
- e) Nepracuji – pracovat se mi pro neustálé exekuce nevyplatí.
- f) Nepracuji – mohl bych, ale z jiného důvodu nechci.

Pokud jste u této otázky zaškrtl variantu a) „ANO“, přejděte až na otázku číslo 4.

Otázka číslo 3

Jste veden na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání?

- Ano.
- Ne – jelikož jsem byl z evidence pro nesplnění povinností vyřazen.
- Ne – práci hledám, ale na úřadu práce jsem se nepřihlásil/nepřihlásila.
- Ne – nehledám práci.

Otázka číslo 4

Jste ochoten vzdělávat se pro zvýšení Vaší pracovní kvalifikace, abyste mohl dosáhnout lepšího uplatnění na trhu práce a tím i vyšších výdělků?

- Ano.

- Ne.

Otázka číslo 5

Absolvoval jste během doby, kdy máte finanční potíže, nějaký jazykový kurs?

- Ano.
 Ne.

Otázka číslo 6

Absolvoval jste během doby, kdy máte finanční potíže, nějaký rekvalifikační kurs?

- Ano.
 Ne.

Otázka číslo 7

Absolvoval jste během doby, kdy máte finanční potíže, nějakou jinou formu vzdělávání?

- Ano.
 Ne.

Otázka číslo 8

Máte vymyšlen konkrétní účinný a uskutečnitelný postup, o kterém jste přesvědčen, že pokud jej budete dodržovat, tak zaplatíte všechny dluhy a zbavíte se předlužení?

- a) Ano, mám vymyšlen celý takový postup, kterému věřím.
 b) Ne, ale mám vymyšlen postup, který zlepší moji situaci alespoň částečně.
 c) Ne, vymyšleny žádný takový účinný postup, který by moji situaci vyřešil nebo částečně zlepšil.

Pokud jste u této otázky zaškrtnl variantu a) „ANO“, přejděte až na otázku číslo 10.

Otázka číslo 9

Jak se u Vás mění v průběhu času míra snahy a úsilí věnovaná řešení problémů s dluhy?

- Zvyšuje se hodně.
 Zvyšuje se mírně.
 Zůstává stejná.
 Mírně se snižuje.
 Snižuje se hodně.

Otázka číslo 10

Myslíte si, že předlužení zhoršuje vaše šance uplatnit se na trhu práce (být zaměstnán)?

- Ano.
 Ne.
 Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka číslo 11

Zabýváte se myšlenkami na to, jak účinně podporovat své duševní zdraví a pohodu?

- Ano.
 Ne.

Otázka č. 12

Děláte něco aktivně a záměrně pro udržení svého duševního zdraví a pohody (jakoukoliv činnost, která vám přináší pocit pohody a pomůže Vám na chvílku zapomenout na problémy s dluhy)?

- Ano
- Ne.

Otázka č. 13

Provozujete pravidelně nějaký rekreační sport, a to alespoň 1 x týdně?

- Ano.
- Ne.

Otázka č. 14

Provozujete pravidelně nějaké jiné vysloveně rekreační pohybové aktivity – mimo výše uvedený sport, a to alespoň 1 x týdně (například výlety, procházky, venčení psa, houbaření atd.)?

- Ano.
- Ne.

Otázka č. 15

Jak často se scházíte s přáteli? (Dotaz směřuje na setkání úmyslná, dohodnutá nebo plánovaná. Netýká se pouhých náhodných setkání „na ulici“.)

- Ano – minimálně 1 x týdně.
- Ano – minimálně 1 x měsíčně.
- S přáteli se vídám méně než 1x v měsíci.
- S přáteli se prakticky nestýkám.

Oddíl druhý: Dopady předlužení na respondenty.

Dopady na psychický stav respondentů:

Otázka č. 16

Cítíte v souvislosti s předlužením pocit bezmocnosti?

- Nikdy.
- Občas – někdy.
- Často.
- Velmi často.
- Stále.

Otázka č. 17

Trpíte z důvodu předlužení pocitem strachu, obav nebo depresemi?

- Nikdy.
- Občas – někdy.
- Často.
- Velmi často.
- Stále.

Otázka č. 18

Myslíte, že z důvodu předlužení trpíte pocitem únavy?

- Nikdy.
- Občas – někdy.
- Často.
- Velmi často.
- Stále.

Otázka č. 19

Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nespavosti?

- Nikdy.
- Občas – někdy.
- Často.
- Velmi často.
- Stále.

Otázka č. 20

Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nižšího sebevědomí?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 21

Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou nižší sebeúcty?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 22

Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou studu? Stydíte se před okolím a blízkými osobami za své předlužení?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Dopady v oblasti chování respondentů:

Otázka č. 23

Myslíte, že je u Vás předlužení příčinou častějších konfliktů i s lidmi v okolí, tedy osobami mimo okruh Vašich blízkých přátel a rodiny)?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 24

Myslíte si, že z důvodu předlužení konzumujete větší množství tabákových výrobků?

- Ano, z důvodu předlužení se u mě konzumace zvýšila.
- Ne, je stejná / nebo nižší.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

- Jsem nekuřák.

Otázka č. 25

Myslíte si, že z důvodu předlužení konzumujete větší množství alkoholických nápojů?

- Ano, z důvodu předlužení se u mě konzumace alkoholu zvýšila.
- Ne, je stále stejná (případně i nižší).
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.
- Jsem abstinent.

Otázka č. 26

Zabýval jste se někdy pro finanční potíže **myšlenkami** na spáchání nějakého protiprávního jednání k získání peněz nebo jiného materiálního prospěchu (krádež, podvod, loupež, vydírání, mravnostní trestný čin atd.) – **mimo práce “načerno”?**

Poznámka autora výzkumu: Zde opět ujišťuji respondenty, že výzkum je anonymní a slouží obecnému poznání problematiky. Proto prosím o projev osobní statečnosti respondenta a vyplnění jedné z prvních třech variant u této i další následující otázky.

- Ano – přičemž nějakého z popsaného jednání jsem se i dopustil.
- Ano – několikrát mě to napadlo. Nikdy jsem se takového jednání však nedopustil.
- Ne.
- Nechci odpovídat.

Otázka č. 27

Zabýval jste se někdy pro finanční potíže myšlenkami na sebevraždu?

- Ano – o sebevraždu jsem se i pokusil.
- Ano – takové myšlenky mě napadají často.
- Ano – několikrát mě to napadlo.
- Ne.
- Nechci odpovídat.

Dopady na zdraví respondentů:

Otázka č. 28

Myslíte, že předlužení negativně ovlivnilo Vaše celkové tělesné nebo duševní zdraví?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 29

Trpíte bolestem hlavy, které si vysvětlujete jako následek stresu souvisejícího s předlužením?

- Ano.
- Ne (Netrpím těmito obtížemi. / Tyto obtíže mám, ale mají jinou příčinu).

Otázka č. 30

Trpíte žaludečními nebo střevními obtížemi, které si vysvětlujete jako následek stresu souvisejícího s předlužením?

- Ano.

- Ne (Netrpím těmito obtížemi. / Tyto obtíže mám, ale mají jinou příčinu).

Otázka č. 31

Myslíte si, že předlužení a stres s ním spojený jsou příčinou změny Vaší tělesné hmotnosti?

- Ano, tento stres je příčinou **úbytku** mojí tělesné hmotnosti.
- Ano, tento stres je příčinou **nárůstu** mojí tělesné hmotnosti.
- Ne, moje tělesná hmotnost se v souvislosti s předlužením nezměnila.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 32

Zaznamenal jste v příčinné souvislosti s předlužením a stresem s ním spojeným zhoršení svého zdravotního stavu v oblasti kardiovaskulární, krevního tlaku či srdečních obtíží?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 33

Zaznamenal jste v příčinné souvislosti s předlužením a stresem s ním spojeným nějaké obtíže kožního charakteru (ekzémy, zánětlivá onemocnění kůže, psoriáza – „lupénka“ atd.)?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Otázka č. 34

Zaznamenal jste v příčinné souvislosti s předlužením a stresem s ním spojeným nějaké obtíže diabetického charakteru (výskyt či zhoršení diabetických obtíží)?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.

Dopady na rodinné a přátelské vztahy:

Otázka č. 35

Jaký si myslíte, že mělo předlužení vliv na kvalitu Vašich rodinných vztahů?

- Zhoršily se velmi.
- Zhoršily se středně.
- Zhoršily se mírně.
- Nezměnily se.
- Zlepšily se.

Otázka č. 36

Jaký si myslíte, že mělo předlužení vliv na kvalitu Vašich přátelských vztahů (mimo vztahů rodinných)?

- Zhoršily se velmi.
- Zhoršily se středně.

- Zhoršily se mírně.
- Nezměnily se.
- Zlepšily se.

Otázka č. 37

Myslíte si, že předlužení je příčinou hádek s rodinnými příslušníky a přáteli? Pokud ano, jak často?

- Velmi často.
- Často.
- Občas.
- Ne, předlužení není důvodem hádek.

Otázka č. 38

Myslíte si, že má předlužení z nějakého důvodu negativní dopad na výchovu Vašich dětí?

- Ano.
- Ne.
- Nevím – na tuto otázku neumím odpovědět.
- Nevychovávám v současné době žádné děti.

Představy respondentů o budoucnosti:

Otázka č. 39

Máte v souvislosti s předlužením obavy z budoucnosti?

- Budoucnosti se neobávám.
- Malé obavy.
- Střední obavy.
- Velké obavy.

Otázka č. 40

Jak velkou cítíte naději na úspěšné vyřešení Vaší finanční situace v budoucnosti?

- Jsem pevně přesvědčen, že to dobře dopadne.
- Poměrně velkou.
- Střední – tak „padesát na padesát“.
- Velmi malou.
- Žádnou.

Otázka č. 41

Kde především spatřujete jádro příčin Vaší krizové situace a souvisejících obtíží – kde je onen „zakopaný pes“? Jinak řečeno, kdo především je odpovědný za vznik Vašich problémů?

- Já.** Za příčinu svých problémů považuji především vlastní selhání a neschopnost předejít a zabránit vzniku předlužení.
- Vnější okolnosti a příčiny.** Jsem přesvědčen / přesvědčena, že jádrem mých problémů jsou především vnější okolnosti a příčiny, které jsem prakticky nemohl / nemohla ovlivnit (příklad: nedostatek práce, špatné zákony a obtížná vymahatelnost

práva, neohleduplnost ostatních, lhostejnost úředníků a úřadů, neserióznost prodejců a poskytovatelů půjček, špatná politika atd.)

Oddíl třetí: Konkrétní příčiny předlužení respondentů.

Otázka číslo 42

V čem spatřujete **prvotní** příčinu vašeho předlužení – jak původně začaly Vaše problémy? Po přečtení všech variant zaškrtněte pouze jednu správnou. Pokud jste přesvědčen/přesvědčena, že hlavní příčina je jiná, vypište ji do posledního volného řádku.

- Neúspěšné podnikání (mimo druhotnou platební neschopnost).
- Druhotná platební neschopnost při podnikání.
- Ztráta zaměstnání (jiného příjmu) nebo dlouhodobá neschopnost najít práci.
- Neohlášení se na úřadu práce po ztrátě zaměstnání – dlužím především na zdravotním a sociálním pojištění.
- Neuvážená/é půjčka/y – špatný odhad možností splácet (přecenění možností splácet).
- Důvěra – nečetl jsem podepsanou smlouvu o přijetí závazku.
- Úraz – ztráta původního příjmu z důvodu úrazu.
- Zdravotní komplikace – ztráta původního příjmu z důvodu nemoci.
- Porušení zákonů nebo jiných předpisů (různé pokuty, penále a jiné).
- Manipulace a nátlak – například koupě původně nechtěného zboží na prodejních akcích, ale i jiné formy.
- Ručitelství – přijatý závazek za dluh někoho jiného.
- Nepřebíral jsem poštu v místě trvalého bydliště – o povinnosti platit jsem nevěděl, proto platím vysoké částky související s úroky, soudními řízeními a exekucemi.
- Jiná příčina, a to:

Otázka číslo 43

V čem spatřujete **další** příčiny Vašeho předlužení (**mimo** tu označenou v předchozí otázce)? Zde zaškrtněte nebo v posledním řádku doplňte libovolný počet dalších odpovídajících skutečností, které jsou příčinou Vašeho předlužení, pokud takové další příčiny jsou.

- Neúspěšné podnikání (mimo druhotnou platební neschopnost).
- Druhotná platební neschopnost při podnikání.
- Ztráta zaměstnání (jiného příjmu) nebo dlouhodobá neschopnost najít práci.
- Neohlášení se na úřadu práce po ztrátě zaměstnání – dlužím především na zdravotním a sociálním pojištění.
- Neuvážená/é půjčka/y – špatný odhad možností splácet (přecenění možností splácet).
- Úraz – ztráta původního příjmu z důvodu úrazu.
- Zdravotní komplikace – ztráta původního příjmu z důvodu nemoci.
- Porušení zákonů nebo jiných předpisů (různé pokuty, penále a jiné, včetně penále u OSSZ a zdravotní pojišťovny).
- Manipulace a nátlak – například koupě původně nechtěného zboží na prodejních akcích, ale i jiné formy.
- Ručitelství – přijatý závazek za dluh někoho jiného.

- O Nepřebíral jsem poštu v místě trvalého bydliště – o povinnosti platit jsem nevěděl, proto platím vysoké částky související s úroky, soudními řízeními a exekucemi.
- O Jiná příčiny, a to:

Tímto jsou otázky tohoto šetření vyčerpány. Děkuji za ochotu účastnit se tohoto výzkumu a přispět tím ke zjištění některých závažných skutečností, které jsou s životem v předlužení spojeny.

Příloha č. 4:

Střelec z Tetína dostal za vraždu a pokus o vraždu 18 let vězení

vydáno: 10.07.2013, 14:16 | **aktualizace:** 10.07.2013 15:39

Hradec Králové – Sedmapadesátiletý Ladislav Šubr, který loni v Tetíně na Jičínsku zastřelil dělníka a druhého těžce zranil, dostal dnes u hradeckého krajského soudu 18 let vězení. Obžalovaný tvrdí, že hájil svůj majetek a nikoho zabít nechtěl. Za léčení a jako odškodné musí Šubr pojišťovnám, poškozeným a pozůstalým zaplatit 2,5 milionu korun. Rozsudek není pravomocný. Šubr se proti němu na místě odvolal, státní zástupkyně si pro odvolání ponechala lhůtu.

Šubr podle obžaloby loni v září vystřelil z brokovnice na dva muže, kteří na pokyn nového majitele pozemku rozebírali kovovou konstrukci fóliovníku. První z mužů na místě zemřel, druhý utrpěl vážná zranění a skončil na invalidním vozíku. Dalšími střelami Šubr mužům zničil elektrocentrálu a prostřílel nákladní Avii.

Šubr při závěrečném slově u soudu jakoukoliv vinu odmítl a lítost nad svým činem neprojevil. Muže, kteří rozebírali fóliovník, označil za nájemné zloděje, kteří prý přišli krást jeho majetek. "Vraždu jsem nespáchal. Jednal jsem v krajní nouzi. Žádám zproštění obžaloby," řekl Šubr. Celou událost označil za incident s tím, že by se před sebou musel stydět, kdyby svůj majetek nebránil.

Obhájce Stanislav Kadečka uvedl, že Šubr na muže údajně nevedl mířenou střelbu. Připomněl, že Šubr byl kvůli dluhu na zdravotním pojištění od roku 1998 dlouhodobě perzekvovaný, až nakonec v exekuci přišel o své pozemky. Jednání Šubra, který prý byl na kraji psychických sil, označil za zkratkovité a jako polehčující okolnost uvedl jeho dosavadní bezúhonný život.

Spravedlnosti ohledně dluhů na pojištění a exekuci se Šubr vedle soudů domáhal i u ministra spravedlnosti, prezidenta a u Ústavního soudu, ale nikde neuspěl. Tvrdil, že

pojištění nemá z čeho platit, že se užíví prodejem zeleniny z pozemků a že po státu nic nechce.

Státní zástupkyně Lenka Faltusová za přitěžující okolnost označila to, že Šubr nad svým činem žádnou lítost neprojevil. Připomněla, že jako myslivec znal charakter střelby. "Šlo o vraždu s rozmyslem, kdy si vybral zbraň i náboje. O stav postřelených se nezajímal a odjel domů. Obžalovaný si vůbec neuvědomuje, co způsobil," řekla žalobkyně.

Podle soudce Luboše Sováka Šubr evidentně střílel ve směru dvou osob a jako zkušený myslivec musel počítat s tím, že je zasáhne. K problémům obžalovaného s placením pojištění a exekucemi řekl, že každý stát má určitá pravidla, která se musí dodržovat. "Nemůže to řešit tím, že si postaví hlavu a řeší to po svém," řekl Sovák. Stupeň obrany přitom musí být úměrný tomu, co hrozí. "Co se stalo, je zcela nesouměřitelné," řekl.

Šubr dluhy neuznává a tvrdí, že o zděděné parcely v Tetíně a Lázních Bělhrad přišel podvodem. Šubr také tvrdí, že fóliovníky jsou stále jeho majetkem. "Viděl jsem, jak dva muži devastují moje věci, a napadlo mě, že to tak nenechám," řekl u soudu.

Doma si vzal zbraň, vrátil se k pozemku a na muže zavolal, že pokud nešli po dobrém, půjdou po zlém a vystřelil. "V jejich směru jsem dvakrát bouchnul, nemířil jsem. Nechtěl jsem je zabít, jen je vyhnat a zabránit ničení mých věcí," řekl soudu. Po střelbě odjel domů, kde ho zatkla policie.

Dnes u soudu vypovídala znalkyně z oboru psychologie, podle které Šubr jednal zkratkovitě a v afektu a čin si předem dlouhodobě neplánoval. Agrese byla afektivně zabarvená, prožíval velkou křivdu, uvedla. Resocializaci obžalovaného znalkyně označila za možnou. Šubra označila za nevyváženou osobnost, povahově uzavřený typ s láskou k myslivosti a přírodě.

Postřelený Štefan Herman u soudu dříve řekl, že se vše seběhlo velmi rychle. "Přijel ke krajnici, vyskočil ven, vytáhl tu pistoli a řekl, že nás postřílí. Kolegu trefil prvního, já se snažil utéct, ale trefil mě do zad," řekl u soudu novinářům Herman, který má po střelbě polovinu těla nepohyblivou.

Autor: ČTK

Zdroj: ČTK. Střelec z Tetína dostal za vraždu a pokus o vraždu 18 let vězení. *České noviny.cz: Zpravodajský server ČTK* [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/strelec-z-tetina-dostal-za-vrazdu-a-pokus-o-vrazdu-18-let-vezeni/960463>